

Κατευθυντήριες Αρχές

για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κατά
την Επιστροφή των παρανόμως
Διακινηθέντων Ατόμων

Δημοσιεύθηκε από το Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΓΔΘΔΑ)
Ul. Miodowa 10
00-251 Warsaw, Poland

www.osce.org/odihhr

© OSCE/ODIHR 2018

Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται. Τα περιεχόμενα αυτής της έκδοσης μπορούν να χρησιμοποιούνται ελεύθερα και να αντιγραφούν για εκπαιδευτικούς και άλλους μη εμπορικούς σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω αναπαραγωγή συνοδεύεται από την αναγνώριση του OSCE/ODIHR ως πηγή.

Το παρόν εγχειρίδιο δημοσιεύθηκε αρχικά το 2014 ως Guiding Principles on Human Rights in the Return of Trafficked Persons του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΑΣΕ (ODIHR). Αυτή είναι μια μετάφραση. Όταν υπάρχουν διαφορές στο κείμενο, ανατρέξτε στην αγγλική γλώσσα ως την οριστική και επίσημη έκδοση.

ISBN 978-83-66089-35-8

Εξώφυλλο σχεδιασμένο από την Nona Reuter
Σχεδιασμένο από την Nona Reuter
Εκτυπώθηκε στην Πολωνία από την XX

Κατευθυντήριες Αρχές

για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κατά
την Επιστροφή των παρανόμως
Διακινηθέντων Ατόμων

Περιεχόμενα

Contents	6
Ακρωνύμια	
Γλωσσάριο Βασικών Όρων	7
Πρόλογος	11
Εισαγωγή	13
Μέρος 1: Κατευθυντήριες Αρχές της Επιστροφής	19
Αρχή 1: Η επιστροφή πρέπει να είναι ασφαλής	20
Αρχή 2: Δέουσα Διαδικασία	23
Αρχή 3: Μέτρα προστασίας όταν η επιστροφή δεν είναι επιλογή	25
Αρχή 4: Ειδικά μέτρα προστασίας για την επιστροφή των παιδιών-θυμάτων	27
Αρχή 5: Μακροχρόνια λύση χωρίς περαιτέρω βλάβη	30
Αρχή 6: Πρόσβαση σε αποτελεσματική επανόρθωση	32
Αρχή 7: Συνεργασία και παρακολούθηση	33
Μέρος 2: Επεξηγηματική Έκθεση προς τις Αρχές	35
Αρχή 1: Η επιστροφή πρέπει να είναι ασφαλής	36
Αρχή 2: Δέουσα Διαδικασία	52
Αρχή 3: Μέτρα προστασίας όταν η επιστροφή δεν είναι επιλογή	60
Αρχή 4: Ειδικά μέτρα προστασίας για την επιστροφή παιδιών-θυμάτων	74
Αρχή 5: Μακροχρόνια λύση χωρίς περαιτέρω βλάβη	84
Αρχή 6: Πρόσβαση σε αποτελεσματική επανόρθωση	98
Αρχή 7: Συνεργασία και παρακολούθηση	104

Ακρωνύμια

CRC	Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΕΣΔΑ	Η Ευρωπαϊκή Σύνοδος για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών
ΕΔΑΔ	Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΔΣΑΠΔ	Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ICMPD	Το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής
ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός για τη Μετανάστευση
ΜΚΟ	Μη κυβερνητική οργάνωση
ΓΔΘΔΑ	Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΗCHR	Το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
ΟΑΣΕ	Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΗΕ	Τα Ηνωμένα Έθνη
Σ.Η.Ε.Κ.Τ.	Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας
UNCRC	Το Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΥΑΗΕΠ	Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
UNICEF	Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά
UNODC	Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος
UNTOC	Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος

Γλωσσάριο Βασικών Όρων

Καθορισμός Της Μέγιστης Ωφέλειας	Μια επίσημη διαδικασία με αυστηρές διαδικαστικές δικλίδες ασφαλείας που έχουν σχεδιαστεί για να καθοριστεί η μέγιστη ωφέλεια του παιδιού, για ιδιαίτερα σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν το παιδί.
Παιδί	Κάθε πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών.
Συμπληρωματική / επικουρική προστασία	Επίσημη άδεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, να διαμένουν σε μια χώρα, η οποία έχει παραταθεί από την χώρα αυτήν σε άτομα που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, ακόμη και αν δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για το καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.
Χώρα προορισμού	Στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων, πρόκειται για τη χώρα όπου ένα άτομο έχει διακινηθεί ή διακινείται για το σκοπό της εκμετάλλευσης του/της.
Χώρα προέλευσης	Η χώρα ή οι χώρες της ιθαγένειας ή, για τους μη έχοντες ιθαγένεια, της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως, για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Δουβλίνου, αυτό μπορεί επίσης να αναφέρεται σε μια χώρα διέλευσης.
Προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα	Ένα εννοιολογικό πλαίσιο που είναι καθορισμένο με βάση τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και λειτουργικά κατευθύνεται στην προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
Διεθνής προστασία	Δράσεις που έχουν αναληφθεί από τη διεθνή κοινότητα, που, βάσει του διεθνούς δικαίου, αποσκοπούν στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων από μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων που βρίσκονται έξω από τις χώρες προέλευσής τους που στερούνται την εθνική προστασία των χωρών τους.
Εθνικός Μηχανισμός Παραπομπής	Ένα συνεργατικό πλαίσιο εντός του οποίου κρατικοί φορείς εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους για την προστασία και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας προσώπων συντονίζοντας τις προσπάθειές τους σε μια στρατηγική εταιρική σχέση με την κοινωνία των πολιτών. ¹

¹ Βλέπε ορισμό του εθνικού μηχανισμού παραπομπής, όπως ορίζεται στο Εθνικό Μηχανισμούς Παραπομπής – Ενώνει τις Προσπάθειες για την Προστασία των Δικαιωμάτων των θυμάτων Εμπορίας Προσώπων: Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο, του ΟΑΣΕ/ΓΑΘΔΑ, 2004.

Μη επαναπροώθηση	Αρχικά, η έννοια σύμφωνα με τους διεθνείς (περί προσφύγων) νόμους, σύμφωνα με τους οποίους είναι παράνομο για μέλη να αποβάλουν ή να επιστρέψουν (“refouler”) πρόσφυγες που έχουν βάσιμο φόβο δίωξης κατά την επιστροφή τους. Η αρχή είναι μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου και, ως εκ τούτου, δεσμευτική για όλα τα κράτη μέλη ανεξάρτητα με το αν είναι συμβαλλόμενα μέρη στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.
Δυνητικά θύματα εμπορίας ανθρώπων	Ένα άτομο που δεν έχει πέσει θύμα εκμετάλλευσης, αλλά που, λόγω της ευάλωτης κατάστασης, μπορεί να γίνει θύμα
Θεωρείται θύμα εμπορίας ανθρώπων	Ένα άτομο που εκδηλώνει ορισμένες ενδείξεις που υποδηλώνουν ότι μπορεί να είναι ένα θύμα της εμπορίας ανθρώπων, αλλά που δεν έχει αναγνωριστεί επίσημα ως τέτοιο από τις αρχές, ή που αρνήθηκε να είναι επίσημως αναγνωρισμένο ως τέτοιο.
Περίοδος στοχασμού / περίοδος αποκατάστασης	Χρονικό διάστημα που χορηγείται σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, για να τους επιτρέψει να ανακάμψουν και να ξεφύγουν από την επιρροή των δραστών του εγκλήματος, και να τους δοθεί την ευκαιρία να λάβουν μια τεκμηριωμένη απόφαση για το αν θα συνεργαστούν με τις αρμόδιες αρχές.
Επαναπροώθηση	Η επιστροφή από ένα άτομο στο έδαφος άλλου κράτους στο οποίο αυτός ή αυτή μπορεί να διωχθεί για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων, ή όπου το άτομο απειλείται με βασανιστήρια ή άλλη σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ή της. Επαναπροώθηση περιλαμβάνει κάθε δράση που έχει ως αποτέλεσμα την επιστροφή του ατόμου σε μια κατάσταση όπου αυτός ή αυτή αντιμετωπίζει δίωξη, συμπεριλαμβανομένης της απομάκρυνσης, απέλασης, της έκδοσης, της απόρριψης στα σύνορα ή εξωτερικής παρακολούθησης.
Πρόσφυγας	Ένα πρόσωπο που, λόγω βάσιμου φόβου ότι θα υποστεί δίωξη για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, επιλέγει να διαμένει εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του, και που δεν μπορεί ή δεν θέλει να επωφεληθεί από την προστασία αυτής της χώρας. ²

² Βλ. το Άρθρο 1Α της Σύμβασης της 28ης Ιουλίου 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων, όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο της

Επανόρθωση	<p>Περιλαμβάνει τόσο ουσιαστικό δικαίωμα για αποζημίωση, καθώς και τα διαδικαστικά δικαιώματα που απαιτούνται για την πρόσβαση στις αποζημιώσεις. Στην ουσία, αυτό σημαίνει επαρκή αποζημίωση για τις ζημιές που υπέστησαν, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει την αποκατάσταση, αποζημίωση, ανάκτηση, ικανοποίηση, και εγγυήσεις για τη μη επανάληψη. Από διαδικαστική άποψη, αναφέρεται σε πρόσβαση σε μια αρμόδια και ανεξάρτητη αρχή, προκειμένου να λάβει με επιτυχία αποζημίωση. Αυτό περιλαμβάνει τουλάχιστον: την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματα, τις διαθέσιμες αποζημιώσεις και την ύπαρξη και μέθοδο για πρόσβαση σε μηχανισμούς αποζημίωσης. Νομική, ιατρική, ψυχολογική, κοινωνική, διοικητική και άλλη βοήθεια που είναι αναγκαία για την επανόρθωση, και μια επίσκεψη και περίοδος αποκατάστασης για τα θύματα εμπορίας ατόμων, που ακολουθείται από τη χορήγηση του καθεστώτος διαμονής, ενώ το παρανόμως διακινηθέν πρόσωπο επιδιώκει επανόρθωση.³</p>
Επιστροφή	<p>Στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων, ο όρος αναφέρεται στη διαδικασία επιστροφής των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων από τη χώρα στην οποία έχουν αναγνωριστεί ως θύματα εμπορίας προσώπων στη χώρα καταγωγής τους. Η διαδικασία μπορεί να είναι εθελοντική, αναγκαστική και υποβοηθούμενη ή, εναλλακτικά, αναγκαστική και χωρίς βοήθεια. Στο παρόν έγγραφο, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει την κατάσταση των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων που αναγκάζονται να επιστρέψουν.</p>
Πολιτεία επιστροφής / χώρα	<p>Ένα κράτος που έχει επιστρέψει ή είναι στη διαδικασία επιστροφής προσώπων που έχουν διακινηθεί παρανόμως από την επικράτειά του, στη χώρα προέλευσης του θύματος.</p>
Παιδιά που χωρίστηκαν	<p>Τα παιδιά που έχουν χωριστεί και από τους δύο γονείς, ή από την προηγούμενη νομική ή καθιερωμένη κύρια κηδεμονία, αλλά όχι απαραίτητα από τους συγγενείς τους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει παιδιά που συνοδεύονται από άλλα ενήλικα μέλη της οικογένειας, εκτός από τους γονείς τους.</p>
Υπήκοοι τρίτων χωρών	<p>Κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης ενός κράτους Μέλους της ΕΕ.</p>

³ Βλ. την έννοια της επανόρθωσης όπως ορίζεται στο Σχέδιο Βασικών Αρχών για το δικαίωμα αποτελεσματικής επανόρθωσης για τα θύματα εμπορίας προσώπων, που αναπτύχθηκε από τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας προσώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, και παρουσιάστηκαν από τον Ειδικό Αντιπρόσωπο στη θεματική έκθεση στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ το 2011 (Α/ HRC/17/35).

Η εμπορία ανθρώπων ή διακίνηση	Η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, υπόθαλψη ή παραλαβή προσώπων, μέσω της απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης, ή την παροχή ή η λήψη πληρωμών ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση. ⁴
Εμπορία παιδιών	Η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, υπόθαλψη ή παραλαβή ενός παιδιού για το σκοπό της εκμετάλλευσης, ακόμη και αν αυτό δεν συνεπάγεται οποιαδήποτε απειλή ή χρήση βίας ή άλλες μορφές εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης, ή την παροχή ή η λήψη πληρωμών ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου. ⁵
Διακρατικός μηχανισμός παραπομπής	Η έννοια της συνεργατικής συμφωνίας για τη διασυνοριακή ολοκληρωμένη βοήθεια και/ή τη μεταφορά θυμάτων ή πιθανών θυμάτων εμπορίας προσώπων, μέσω των οποίων κρατικών φορέων διαφορετικών χωρών προκειμένου να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας προσώπων. ⁶
Ασυνόδευτα παιδιά	Τα παιδιά που έχουν χωριστεί από τους γονείς τους και τους συγγενείς τους και δεν έχουν την προστασία ενήλικου ή ενηλίκων που φέρουν νομική ή συνήθη ευθύνη να την παρέχει.
Θύμα εμπορίας ανθρώπων, διακινήθέν άτομο	Για τους σκοπούς του παρόντος εγγράφου, αναφέρεται σε ένα άτομο που έχει επισήμως αναγνωριστεί ως θύμα εμπορίας ανθρώπων, πιθανό θύμα εμπορίας ανθρώπων ή άτομο που υπάρχει η υπόθεση πως είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων.

4 Βλ. τον ορισμό της “εμπορίας ανθρώπων”, όπως ορίστηκε στο Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναίκων και Παιδιών της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, που Συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, 15 Νοεμβρίου 2000, Άρθρο 3(α).

5 Βλ. τον ορισμό της εμπορίας παιδιών, ό. π., Άρθρο 3(γ).

6 Βλ. τον ορισμό του διακρατικού μηχανισμού παραπομπής, όπως ορίζεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη ενός Διακρατικού Μηχανισμού Παραπομπής για τα θύματα Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, ICMPPD (2010)\).

Πρόλογος

Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια απειλή για την ελευθερία και την ασφάλεια. Συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ βιώνουν όλα στάδια της εμπορίας, ως χώρες προέλευσης, καταγωγής, ή προορισμού, ή ως ένας συνδυασμός ορισμένων ή όλων αυτών. Ως εκ τούτου, η επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων είναι υπόθεση για όλα τα μέλη, είτε ως χώρες επιστροφής ή προορισμού.

Εξασφαλίζοντας την ασφαλή επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων και εμποδίζοντας την εκ νέου θυματοποίηση είναι, επιπλέον, ένα βασικό στοιχείο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Ως εκ τούτου, απαιτεί τη συντονισμένη αντίδραση των κρατικών φορέων, των υπηρεσιών επιβολή του νόμου και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών των εν λόγω χωρών, καθώς και τη συνεργασία με διεθνείς φορείς και οργανισμούς.

Ο ΟΑΣΕ παρέχει ένα μοναδικό φόρουμ για να ανταποκριθούν τα κράτη και να συνεργαστούν στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένου και του θέματος της επιστροφής. Το Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΓΔΘΔΑ) εισήγαγε μια σειρά από πρωτοποριακές πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας. Ειδικότερα, ο ΓΔΘΔΑ βοήθησε τα Κράτη που συμμετέχουν στη δημιουργία εθνικών μηχανισμών παραπομπής, αντλώντας καθοδήγηση από το έγγραφο του ΓΔΘΔΑ Εθνικό Μηχανισμό Παραπομπής – Ενώνει τις Προσπάθειες για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Θυμάτων Εμπορίας Προσώπων: Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο (2004). Με την δημοσίευση του 2008 σχετικά με την Αποζημίωση για τα θύματα Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων στην Περιοχή του ΟΑΣΕ, ο ΓΔΘΔΑ, άνοιξε το δρόμο στην προώθηση της πρόσβασης των διακινηθέντων ατόμων στη δικαιοσύνη και σε αποτελεσματική επανόρθωση, συμπεριλαμβανομένης της αποζημίωσης.

Η τελική ευθύνη για την προστασία και τη συνδρομή των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, ωστόσο, έγκειται στο κράτος. Αυτό ισχύει από τη στιγμή που οι κρατικές αρχές ξέρουν – ή θα έπρεπε να ξέρουν – ότι ένα πρόσωπο εντός της δικαιοδοσίας τους είναι θύμα, ή θεωρείται θύμα της εμπορίας ανθρώπων. Αυτή η ευθύνη συνεχίζεται τουλάχιστον μέχρι το θύμα να έχει την άμεση προστασία και υποστήριξη που χρειάζεται. Σε αυτό το σημείο, άλλες υποχρεώσεις, όπως εκείνες που σχετίζονται με την επανόρθωση, την συστηματοποίηση της κατάστασης και το δικαίωμα επιστροφής, μπορεί να συνεχίσουν να συνεπάγουν ευθύνες προστασίας και

υποστήριξης. Αυτή η αρχή ισχύει για όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από το αν είναι χώρες προέλευσης, διέλευσης ή προορισμού.

Σε αναγνώριση της ευθύνης τους για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ έχουν αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο κανονιστικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας, που ορίζεται στο Σχέδιο Δράσης του 2003 για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, με την Προσθήκη του 2005 να εστιάζει σε παιδιά θύματα εμπορίας, και την Προσθήκη του 2013 να αντιμετωπίζει τις αναδυόμενες τάσεις και πιο πιεστικές προκλήσεις, καθώς και σε μια σειρά από αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου. Τα έγγραφα αυτά επιβεβαίωσαν την πρωταρχική ευθύνη των συμμετεχόντων Κρατών του ΟΑΣΕ στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Παρέχουν πολύ σημαντικές συστάσεις για την πραγματοποίηση και το επιφορτίζει τους θεσμούς, τις δομές και τις επιχειρησιακές διαδικασίες του ΟΑΣΕ με την παροχή βοήθειας κρατών που συμμετέχουν σε αυτή την προσπάθεια.

Οι παρούσες κατευθυντήριες αρχές προορίζονται για χρήση από τις κρατικές αρχές και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και μεταξύ κυβερνητικών οργάνων στην περιοχή του ΟΑΣΕ που εμπλέκονται στην ανάπτυξη, την εφαρμογή, την αξιολόγηση και τη μεταρρύθμιση των εθνικών νομοθεσιών, πολιτικών και πρακτικών που σχετίζονται με την εμπορία, ιδίως για την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Παρέχουν το κοινό-στόχο με την καθοδήγηση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κατευθύνει τις πολιτικές, τις διαδικασίες και τις πρακτικές σχετικά με τη διαδικασία επιστροφής, καθώς και μια επισκόπηση των σχετικών διεθνών προτύπων. Οι κατευθυντήριες αρχές μπορεί επίσης να χρησιμεύσουν ως ένα εργαλείο υποστήριξης για τους οργανισμούς της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Είμαι βέβαιος ότι οι αρχές αυτές θα παρέχουν μια σταθερή βάση για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στην ανάπτυξη πολιτικών που όχι μόνο θα βοηθήσουν να ενισχυθούν συλλογικές απαντήσεις στην εμπορία ανθρώπων, αλλά επίσης θα συμβάλει στην προώθηση των αναγκών της ασφάλειας και της προστασίας των ατόμων που είναι πιο ευάλωτα σε αυτό το έγκλημα.

Michael Georg Link
Διευθυντής Γραφείου για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα
Δικαιώματα του ΟΑΣΕ

Εισαγωγή

Η προσέγγιση του Γραφείου του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα « για την εμπορία, συμπεριλαμβανομένης της επιστροφής, αναγνωρίζει την εμπορία ανθρώπων ως μια εγκληματική δραστηριότητα με επιπτώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα για τα θύματα εμπορίας προσώπων, καθώς και για τα μέλη και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Σύμφωνα με την προσέγγιση που είναι βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, κάθε πτυχή της εθνικής ή διεθνούς αντιμετώπισης της εμπορίας είναι συνδεδεμένη με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που καθορίζονται από το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των δραστών της εμπορίας ανθρώπων, ενώ μια σειρά από δεσμεύσεις που αφορούν την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων.⁷ ειδικότερα, το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ για την Καταπολέμηση της Εμπορίας ανθρώπων, της Διακίνησης μεταφράζει τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ σε συγκεκριμένες συστάσεις για τα συμμετέχοντα Μέλη να εφαρμόσουν σε εθνικό επίπεδο στους τομείς της έρευνας, της επιβολής του νόμου και της ποινικής δίωξης, την πρόληψη, την προστασία και βοήθεια.

Εκτός από αυτές τις δεσμεύσεις, τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ, επίσης, έχουν υπογράψει άλλους σχετικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου. Οι τρεις κύριες διεθνείς και υπερεθνικές οργανώσεις που έχουν αναπτύξει τα νομικά πρότυπα σχετικά με το θέμα της εμπορίας ανθρώπων είναι τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ).

Ο ΟΗΕ καθιέρωσε νέα πρότυπα στο πεδίο, με την Σύμβαση του 2000 των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC) και το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση (εφεξής: ΟΗΕ Πρωτόκολλο

⁷ Οι δεσμεύσεις αυτές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: Υπουργική Απόφαση ΟΑΣΕ No. 1/2000, σχετικά με την Ενίσχυση των Προσπαθειών του ΟΑΣΕ για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (2000), η Δήλωση του ΟΑΣΕ σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων (2002), το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ του 2003 για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (στο εξής: ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης), Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου Αρ. 8/07 για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων Με σκοπό την Εργασιακή Εκμετάλλευση (2007), Το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφαση Αρ. 13/05 (2005), υιοθετώντας την Προσθήκη του ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων: Αντιμετωπίζοντας τις Ειδικές Ανάγκες των Παιδιών που πέφτουν Θύματα Εμπορίας για την Προστασία και Βοήθεια (στο εξής: 2005 Προσθήκη του Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ), το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφαση Αρ. 14/06 για την Ενίσχυση των Προσπαθειών για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, μεταξύ άλλων και για την Εκμετάλλευση της Εργασίας, Μέσα από Μια ολοκληρωμένη και δυναμική Προσέγγιση (2006), το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφαση Αρ. 5/08 σχετικά με την Ενίσχυση της Ποινικής Δικαιοσύνης για την αντιμετώπιση της Εμπορίας Ανθρώπων, μέσω μιας Ολοκληρωμένης Προσέγγισης (2008) και πιο πρόσφατα, το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφαση 7/13 (2013), υιοθετώντας τη δεύτερη Προσθήκη του ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης που χαρακτηρίζει τη δεκαετία από την έκδοσή της (εφεξής: 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ).

Εμπορίας). Επιπλέον, πρότερα πρότυπα που άνοιξαν το δρόμο για το ισχύον διεθνές νομικό πλαίσιο για την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων περιλαμβάνουν την Σύμβαση του 1951 Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων (στο εξής: Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες) και την Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) το οποίο περιλαμβάνει ένα Προαιρετικό Πρωτόκολλο για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία (2000). Στον τομέα του ενδοτικού δικαίου, τα έγγραφα ορόσημα καθοδήγησης του ΟΗΕ περιλαμβάνουν τις Προτεινόμενες Αρχές και Κατευθυντήριες γραμμές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εμπορία ανθρώπων του Γραφείου του ύπατου αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (στο εξής: OHCHR Αρχές Διακίνησης) του 2002, καθώς και τις Οδηγίες του 2006 της UNICEF, για Την Προστασία των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας (στο εξής: Οδηγίες Εμπορίας της UNICEF) και τις Κατευθυντήριες γραμμές του 2006 του ΥΑΗΕΠ για τη διεθνή προστασία σε σχέση με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες με εφαρμογή σε θύματα εμπορίας ανθρώπων και εκείνων σε κίνδυνο να πέσουν θύματα εμπορίας (στο εξής: Κατευθυντήριες γραμμές Διακίνησης ΥΑΗΕΠ). Επιπλέον, τα όργανα του ΟΗΕ όπως το UNODC και η UNICEF έχουν αναπτύξει περαιτέρω σχετικό υλικό, συμπεριλαμβανομένων πρότυπων νόμων και εγγράφων, για να βοηθήσουν τα κράτη να βελτιώσουν την εφαρμογή των διεθνών προτύπων και δεσμεύσεων.

Η δεύτερη οργάνωση που έχει αναπτύξει διεθνή νομικά πρότυπα είναι το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο, στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων, έχει αναπτύξει το Συμβούλιο της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (στο εξής: Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση κατά της Εμπορίας ανθρώπων), και την πιο ευρέως εφαρμόσιμη Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) του 1950.

Το τρίτο, και ίσως το πιο περίτεχνο, σύνολο προτύπων για το θέμα προέρχεται από την ΕΕ, κυρίως η Οδηγία του 2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων (στο εξής: Οδηγία της ΕΕ σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων). Εξίσου σημαντική είναι η Οδηγία του 2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (στο εξής: ΕΕ Οδηγία Αναγνώρισης), και η Οδηγία του 2004 του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων ή που ήταν θύμα μίας δράσης για τη διευκόλυνση της παράνομης μετανάστευσης, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.

Το 2008, ο ΓΔΘΔΑ ανέθεσε μια σειρά από έγγραφα σχετικά με την επιστροφή των διακινούμενων ατόμων και των παράνομων μεταναστών από τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο στις χώρες προέλευσής τους, για να εξετάσει τις

διάφορες πτυχές της διαδικασίας και την συνολική συμμόρφωση με τα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ. Ακολούθησαν διερευνητικές αποστολές υπό την αιγίδα του ΓΔΘΔΑ στην Αλβανία, τη Νιγηρία, τη Σερβία και την Ουκρανία το 2010 για την συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με το ρόλο των κρατικών αρχών και της κοινωνίας των πολιτών στην επιστροφή και επανένταξη των θυμάτων και των παράνομων μεταναστών. Τον Ιούνιο του 2009, ο ΓΔΘΔΑ φιλοξένησε την πρώτη συνάντηση εμπειρογνομόνων με διεθνείς και εθνικούς φορείς για να χαρτογραφήσουν τα προβλήματα, τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις κατάλληλες διαδικασίες που ισχύουν για τη διαδικασία επιστροφής. Τον Απρίλιο του 2010, μια δεύτερη συνάντηση πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή κρατικών αρχών και φορέων της κοινωνίας των πολιτών από τις χώρες προορισμού και προέλευσης για να ανταλλάξουν εμπειρίες σχετικά με την επιστροφή των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.

Οι συνεδριάσεις των εμπειρογνομόνων, η έρευνα και η συστηματική δουλειά επεσήμαναν την έλλειψη των διαθέσιμων στοιχείων καθοδήγησης, ιδίως για την κυβέρνηση και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, σχετικά με τα πρότυπα που ισχύουν για τη διαδικασία επιστροφής παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Για να αντιμετωπιστεί αυτή η πρόκληση και να υπάρξει προώθηση των πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών επιστροφής που συμμορφώνονται με τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή του ΟΑΣΕ, ο ΓΔΘΔΑ άρχισε να αναπτύσσει αυτές τις Κατευθυντήριες Αρχές σχετικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για την Επιστροφή των Θυμάτων Εμπορίας (στο εξής: Κατευθυντήριες Αρχές) για τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στη διαδικασία επιστροφής των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.

Η εθελοντική επιστροφή παρανόμως διακινηθέντος προσώπου θα πρέπει πάντα να είναι η προτιμώμενη επιλογή. Ένα θύμα εμπορίας δεν έχει το δικαίωμα καθεαυτό να παραμείνει σε μια χώρα προορισμού μακροπρόθεσμα. Ως εκ τούτου, το άτομο πιθανότατα θα είναι αντιμέτωπο με την υποχρέωση να εγκαταλείψει τη χώρα προορισμού. Ως εκ τούτου, αυτές οι κατευθυντήριες αρχές επικεντρώνονται ειδικά στις περιπτώσεις μη εκούσιας επιστροφής, όταν θύματα εμπορίας προσώπων πρέπει να επιστρέψουν ή να επιστραφεί.

Η σωστή αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας είναι μια κρίσιμη διαδικασία, χωρίς την οποία είναι αδύνατο να τους παραχθεί βοήθεια και προστασία. Αυτό το έγγραφο δεν ασχολείται με θέματα που σχετίζονται με τη διαδικασία της αναγνώρισης καθεαυτή, αλλά επικεντρώνεται στην επιστροφή αυτών που έχουν αναγνωριστεί με ακρίβεια, ως θύματα εμπορίας ανθρώπων από τις σχετικές δομές. Παρ' όλα αυτά, η σημασία της επαρκούς αναγνώρισης των θυμάτων έχει εν συντομία συζητηθεί στο πλαίσιο της ανάγκης για συνεργασία και ατόμων μεταξύ των συστημάτων χειρισμού των παράτυπων μεταναστών και άτομα που είναι επιφορτισμένα με την παροχή βοήθειας στα θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Η δημοσίευση αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη: Μέρος 1 καθορίζει τις κατευθυντήριες αρχές, ενώ το Μέρος 2 παρέχει μια λεπτομερή επεξήγηση βάσει των κατευθυντήριων αρχών. Οι επτά κατευθυντήριες αρχές που καθορίζονται στο Μέρος 1 προέρχονται από τα διεθνή πρότυπα που ισχύουν στην περιοχή του ΟΑΣΕ. Κάθε αρχή παρουσιάζεται συνοπτικά και αναδεικνύει σημαντικά ζητήματα και συστάσεις για τις κρατικές αρχές και φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

Οι κατευθυντήριες αρχές δεν παρουσιάζονται με κάποια συγκεκριμένη σειρά σπουδαιότητας. Ως εκ τούτου, καμία μεμονωμένη αρχή δεν εξετάζεται μόνη της, αλλά θα πρέπει να εξεταστεί από κοινού με τις άλλες αρχές. Ωστόσο, η Αρχή 1, η οποία απαιτεί την ασφαλή επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της διαδικασίας επιστροφής. Η ίδια αρχή, επίσης, παρουσιάζει με λεπτομέρειες τον τρόπο με τον οποίο μια επιστροφή θα πρέπει να διεξαχθεί, ειδικά σε σχέση με την αντιμετώπιση ζητημάτων όπως η αξιοπρέπεια, προστασία της ιδιωτικής ζωής και της μη διάκρισης. Ομοίως, η Αρχή 7 επισημαίνει τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ των κρατικών αρχών και οργανισμών εντός και μεταξύ των χωρών επιστροφής και υποδοχής, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή υλοποίηση των άλλων κατευθυντήριων αρχών.

Το μέρος 2 αναλύει τις κατευθυντήριες αρχές και εξηγεί τα διεθνή νομικά πρότυπα που διέπουν την κάθε μία. Ως τέτοιο, μπορεί να αποτελέσει ένα ιδιαίτερα χρήσιμο βοήθημα για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όταν μάχονται για τα δικαιώματα των θυμάτων και αγωνίζονται για αλλαγές σε πολιτικές, πρακτικές ή τη νομοθεσία σχετικά με την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων.

Ομοίως, θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμη για τις κρατικές δομές που ασχολούνται με την ανάπτυξη νομοθετικών ή πολιτικών προσεγγίσεων σχετικά με το θέμα της επιστροφής.

Τέλος, η παρούσα έκδοση στοχεύει στο να συμβάλει στη βελτίωση της προστασίας των θυμάτων εμπορίας προσώπων, επεκτείνοντας την κατανόηση για το ζήτημα και τα προβλήματα που το συνοδεύουν μέσα από την προώθηση του διαλόγου μεταξύ τομων σχετικών με διαφορετικές χώρες πλαίσια και προσεγγίσεις.⁸

⁸ Επιμέρους αναλύσεις ανά χώρα μπορούν να βρεθούν στις εκθέσεις των χωρών, για παράδειγμα, του Ειδικού Εισηγητή του ΟΗΕ για την Εμπορία ανθρώπων, του ΟΑΣΕ, του Ειδικού Εκπροσώπου και συντονιστή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ομάδας Εμπειρογνομόνων για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων.

Ευχαριστίες

Ο ΓΔΘΔΑ θα ήθελε να εκφράσει τη βαθύτατη εκτίμησή για όλους τους εμπειρογνώμονες και οργανώσεις που συμμετείχαν στη διαδικασία διαβούλευσης και προσφέρει ανεκτίμητες συνεισφορές στο σχέδιο των Κατευθυντήριων Αρχών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Επιστροφή των Παρανόμως Διακινηθέντων Προσώπων. Ο ΓΔΘΔΑ θα ήθελε να ευχαριστήσει τους παρακάτω διεθνείς οργανισμούς: το Συμβούλιο της Ευρώπης Ομάδας Εμπειρογνώμωνων για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (GRETA), τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRONTEX), το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD), το Περιφερειακό Γραφείο για την νοτιοανατολική Ευρώπη, την Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία της Διεθνούς Οργάνωσης για τη Μετανάστευση (ΔΟΜ) το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών της Υψηλής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), τα Ηνωμένα Έθνη για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ) τα Ηνωμένα Έθνη για τα Παιδιά (UNICEF) και το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC). Επιπλέον, ο ΓΔΘΔΑ, θα ήθελε να ευχαριστήσει τις παρακάτω μη κυβερνητικές οργανώσεις: Anti-slavery International (Ηνωμένο Βασίλειο), ASTRA (Σερβία), το Ίδρυμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου δυναμικού (HRDF, Τουρκία), La Strada (Μολδαβία), LEFÖ (Αυστρία), καθώς και τους ακόλουθους επιμέρους ειδικούς: Ekaterina Badikova, Rebecca O'Donnell και Valerie Quadri. Συγκεκριμένα, ιδιαίτερες ευχαριστίες και ηεκτίμησή πάει στην Anne Gallagher για την τοποθέτηση των βάσεων για αυτή τη δημοσίευση.

Τέλος, ο ΓΔΘΔΑ, θα ήθελε να εκφράσει τις ευχαριστίες του στους συναδέλφους του στον Στρατηγικό Τομέα της Αστυνομίας Μονάδα των Διεθνικών Απειλών του ΟΑΣΕ, καθώς και σε εκείνους του Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου και Συντονιστή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΑΣΕ.

Μέρος 1

Κατευθυντήριες Αρχές της
Επιστροφής

Αρχή 1:

Η επιστροφή πρέπει να είναι ασφαλής

Όλα τα πρόσωπα έχουν το δικαίωμα να εγκαταλείπουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής τους.

- Όλα τα πρόσωπα έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν στη χώρα τους, ή αν δεν έχουν την ιθαγένεια ή είναι χωρίς ιθαγένεια, στη χώρα που είχαν το δικαίωμα μόνιμης κατοικίας κατά το χρόνο εισόδου στην χώρα υποδοχής, και στην οποία η επιστροφή είναι πιθανή.
- Μέτρα για τον περιορισμό της αναχώρησης των προσώπων σε εμπορία, όπου οι εν λόγω περιορισμοί είναι σε θέση να καταπολεμήσουν την εμπορία ανθρώπων, πρέπει να πληρούν τις δοκιμές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας, της αναλογικότητας και της μη διάκρισης.
- Απαιτούν ότι τα θύματα θα παραμείνουν στη χώρα προορισμού για όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, και παρεμβαίνει με το δικαίωμα επιστροφής. Περιορισμοί που επιβάλλονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο αυτό πρέπει να είναι σύμφωνα με το νόμο και όχι αυθαίρετοι ή παράλογοι.
- Η χώρα προέλευσης και η χώρα προορισμού πρέπει να επιτρέψουν στα θύματα εμπορίας ανθρώπων που επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

Η επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων θα πρέπει κατά προτίμηση να είναι εθελοντική.

- Για να είναι η επιστροφή εθελοντική, το άτομο πρέπει να είναι σε θέση να κάνει μια ελεύθερη και συνειδητή επιλογή, μεταξύ άλλων, μέσω της διαθεσιμότητας πλήρους, ακριβούς και αντικειμενικής πληροφόρησης σχετικά με την κατάσταση στη χώρα προέλευσης.
- Η εθελοντική επιστροφή συνεπάγεται την απουσία των αναγκαστικών μέτρων που θα υποχρεώνουν το άτομο να επιστρέψει στη χώρα προέλευσής του ή να παραμείνει στη χώρα προορισμού.
- Για να βασίζεται επιπλέον σε τεκμηριωμένη επιλογή, η εκούσια επιστροφή δεν θα πρέπει να υπόκειται σε αδικαιολόγητη ή αδικαιολόγητες καθυστερήσεις.

Η όλη διαδικασία επιστροφής θα πρέπει πάντα να είναι ασφαλής και να διεξάγεται με σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου που επέστρεψε και του καθεστώτος των νομικών διαδικασιών.

- Αναγκαστική επιστροφή είναι επιτρεπτή μόνο όταν έχει διαπιστωθεί ότι η προτεινόμενη επιστροφή είναι ασφαλής και ότι δεν παρεμβαίνει με τα δικαιώματα του προσώπου που επέστρεψε, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να προστατεύεται από κίνδυνο να υποστεί εκ νέου εμπορία, δώξεις, βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, και ως εκ τούτου δεν απαιτούνται πρόσθετα μέτρα προστασίας.
- «Ασφαλής» αφορά τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της επιστροφής. Επιβάλλει την υποχρέωση στο κράτος επιστροφής να εξετάζει και να διαχειρίζεται τους κινδύνους που σχετίζονται με την επιστροφή, συμπεριλαμβανομένων και διαφορετικών κινδύνων που αντιμετωπίζονται από άντρες και γυναίκες, άτομα διαφορετικών ηλικιών και άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες ομάδες (συμπεριλαμβανομένων και μειονοτήτων), για να διασφαλίσει πως η διαδικασία επιστροφής είναι ασφαλής και αξιοπρεπής και για να καταγράψει τόσο την διαδικασία όσο και το αποτέλεσμα της επιστροφής και να αξιολογήσει και να διασφαλίσει την ασφάλεια των διακινηθέντων προσώπων.
- Τα κράτη επιστροφής πρέπει να διενεργούν ατομικές και ευαίσθητες στο φύλο του ατόμου αξιολογήσεις κινδύνου πριν την επιστροφή των διακινηθέντων προσώπων για να διασφαλίσουν πως δεν βρίσκονται σε κίνδυνο εκ νέου διακίνησης, δώξης ή βασανιστηρίων, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.
- Οι εκτιμήσεις κινδύνου πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη την ασφάλεια των μελών της οικογένειας των θυμάτων καθώς και την ενδεχόμενη συμμετοχή τους σε εμπορία ανθρώπων.
- Τουλάχιστον, οι εκτιμήσεις κινδύνου πρέπει να εξετάζουν: τον κίνδυνο των αντιποίνων από τους διακινητές κατά της εμπορίας προσώπων και/ή την οικογένειά του; ο κίνδυνος να παρενοχλούνται, σύλληψη, κράτηση ή δώξη από τις αρχές, η κοινωνική θέση των θυμάτων κατά την επιστροφή, τη διαθεσιμότητα και την πραγματική πρόσβαση σε κοινωνικά προγράμματα βοήθειας για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, και τη κατάσταση των παιδιών θυμάτων εμπορίας προσώπων.
- Σε περιπτώσεις εμπορίας παιδιών, η λύση, προς το συμφέρον του παιδιού πρέπει να καθορίζεται σε συνεννόηση με το παιδί. Αυτό περιλαμβάνει εκτιμήσεις των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων, συμπεριλαμβανομένων της ένταξης του παιδιού στην κοινωνία της χώρας προορισμού, τον εθελοντικό επαναπατρισμό και επανένταξη σε αυτήν την χώρα ή τον τόπο προέλευσης ή την επανεγκατάσταση, και την ένταξη σε τρίτη χώρα. Αξιολόγηση του κινδύνου πρέπει να διεξάγεται για να βεβαιωθεί ότι η οικογενειακή επανένωση είναι προς το καλύτερο συμφέρον του παιδιού.

Ως αναπόσπαστο μέρος της παροχής αρωγής και προστασίας στα θύματα εμπορίας ανθρώπων, και επιπλέον με την εκτίμηση κινδύνου, οι χώρες προορισμού, θα πρέπει να πραγματοποιήσουν μια αξιολόγηση των αναγκών του διακινηθέντος παρανόμως προσώπου που επιστρέφονται. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στον έλεγχο της υγείας και των ιατρικών αναγκών του εν λόγω ατόμου.

Οι χώρες θα πρέπει να κάνουν διατάξεις και να παρέχουν λεπτομερείς περιγραφές των κινδύνων και των αναγκών των αξιολογήσεων στην εθνική νομοθεσία, καθώς και επαρκείς χρηματοοικονομικούς πόρους για τη διενέργεια αξιολόγησης των κινδύνων και των αναγκών.

Επιπλέον, με τον τρόπο που η επιστροφή διενεργείται δεν πρέπει να παραβιάζει τα δικαιώματα των θυμάτων εμπορίας προσώπων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός τους στην αξιοπρέπεια.

Τόσο οι χώρες επιστροφής και παραλαβής θα πρέπει να προστατεύουν την ιδιωτική ζωή των θυμάτων και να τους παράσχουν τις απαραίτητες πληροφορίες και νομική υποστήριξη. Επιπλέον, και οι δύο χώρες οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους ώστε να διασφαλιστεί ότι επιστρέφονται θύματα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που έχουν ενεργήσει ως μάρτυρες σε ποινικές διαδικασίες, δεν υπόκεινται σε αντίποινα.

Αρχή 2: Δέουσα Διαδικασία

Η διαδικασία επιστροφής των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων δεν πρέπει να οδηγεί σε παραβίαση οποιουδήποτε από τα δικαιώματά τους, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της δέουσας νομικής διαδικασίας.

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε σχέση με την αναγκαστική επιστροφή πρέπει να είναι μη αυθαίρετες, εξατομικευμένες και νόμιμες. Η αναγκαστική επιστροφή πρέπει να περιλαμβάνει μια εύλογη και αντικειμενική εξέταση των ιδιαίτερων συνθηκών του κάθε ατόμου που επηρεάζεται από την επιστροφή.

Θύματα εμπορίας προσώπων έχουν το δικαίωμα ακρόασης πριν από ένα μεμονωμένο μέτρο που έχει ληφθεί και θα τους επηρεάσει, το δικαίωμα να εκπροσωπούνται ενώπιον της αρμόδιας αρχής και το δικαίωμα προσφυγής κατά αρνητικής απόφασης.

Οι χώρες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει αποτελεσματική αναγνώριση και οι μηχανισμοί παραπομπής, συμπεριλαμβανομένων και μεταξύ των αρχών που εμπλέκονται στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και των υπεύθυνων για την χορήγηση διεθνούς προστασίας. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζουν ότι τα πρόσωπα που δίνουν κάποια ένδειξη ότι θα μπορούσαν να είναι σε κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης εντοπίζονται και παραπέμπονται στις αρμόδιες για το άσυλο αρχές, διατηρώντας το δικαίωμά τους για προστασία και βοήθεια που παρέχεται από το σύστημα καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων. Σε περίπτωση που υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστεύουμε ότι ένα πρόσωπο στο σύστημα ασύλου μπορεί να έχει πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων ή είναι σε κίνδυνο να πέσει θύμα εμπορίας, αυτός ή αυτή θα πρέπει να αναφέρεται στα συστήματα καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, ενώ το αίτημά τους για διεθνή προστασία συνεχίζει να εξετάζεται.

Οι χώρες θα πρέπει να παρέχουν μια περίοδο περίσκεψης και αποκατάστασης για άτομα που εμφανίζουν σαφείς ενδείξεις ότι μπορεί να έχουν πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το κράτος θα πρέπει να προσφέρει άνευ όρων υποστήριξη (τόσο σωματική όσο και ψυχολογική) και πληροφορίες προσαρμοσμένες στο άτομο, το φύλο, την ηλικία και τον πολιτισμό, με στόχο την παροχή του θύματος με το χρόνο και τα μέσα να αποφασίζουν για τις επιλογές τους, συμπεριλαμβανομένου του αν θα συνεργαστούν με τις αρχές της ποινικής δικαιοσύνης στην έρευνα και τη δίωξη των δραστών.

Η παροχή νομικής βοήθειας σε θύματα εμπορίας προσώπων είναι, μαζί με την περίοδο στοχασμού, προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των άλλων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην προστασία, το δικαίωμα του να μην διωχθεί για αδικήματα που σχετίζονται με το την κατάστασή του, το δικαίωμα να συμμετέχει σε νομικές διαδικασίες και το δικαίωμα επανόρθωσης. Παροχή νομικών συμβουλών και εκπροσώπηση δεν θα πρέπει να εξαρτώνται από την ικανότητα του θύματος να πληρώσει ή την προθυμία ή την ικανότητα να συνεργαστεί με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου της χώρας προορισμού.

Τα κράτη θα πρέπει να καθιστούν διαθέσιμες πληροφορίες για θύματα εμπορίας προσώπων σε προσβάσιμη μορφή, και σε γλώσσα την οποία κατανοούν. Υπηρεσίες διερμηνείας θα πρέπει να είναι διαθέσιμες και να χρησιμοποιούνται όπου αυτό είναι απαραίτητο.

Ένα θύμα εμπορίας θεωρείται θύμα, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης είναι εντοπισμένος, έχει συλληφθεί, διώκεται ή έχει καταδικαστεί. Ως τέτοια, τα θύματα εμπορίας προσώπων πρέπει να έχουν πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες και νομικές διαδικασίες.

Τα κράτη επιστροφής πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η επιστροφή πραγματοποιείται με τη δέουσα μέριμνα για το καθεστώς σχετικών νομικών διαδικασιών κατά τις οποίες το πρόσωπο αυτό έχει, ή θα μπορούσε να έχει ενδιαφέρον. Λαμβάνοντας υπόψη την πιθανή ευπάθεια των θυμάτων, τα κράτη επιστροφής οφείλουν να βοηθήσουν να διασφαλιστεί ότι τα θύματα εμπορίας προσώπων είναι σε θέση να είναι παρόντες και να έχουν τις ανησυχίες και απόψεις τους να ληφθούν υπόψη κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας κατά των φερόμενων ως δραστών της εμπορίας ανθρώπων. Για την αξιολόγηση της ασφάλειας της επιστροφής, τα κράτη επιστροφής θα πρέπει να αξιολογούν τους κινδύνους για το θύμα της εμπορίας ανθρώπων που συμμετέχουν σε αυτές τις διαδικασίες.

Αρχή 3:

Μέτρα προστασίας όταν η επιστροφή δεν είναι επιλογή

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιστροφή, ακόμα και όταν είναι εθελοντική, δεν είναι δυνατή, λόγω ανησυχιών για την ασφάλεια ή για ανθρωπιστικούς λόγους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι χώρες προορισμού είναι υποχρεωμένες να εξετάσουν συμπληρωματική ανθρωπιστική ή άλλες επιλογές μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένης της χορήγησης της προσωρινής ή μόνιμης διαμονής και, στην περίπτωση των παιδιών και, όταν θεωρείται ότι είναι προς την μέγιστη ωφέλεια του παιδιού, τη μετεγκατάσταση σε άλλη χώρα. Τα κράτη θα πρέπει να έχουν την ικανότητα να παρέχουν τόσο τις βραχυπρόθεσμες όσο και μακροπρόθεσμες λύσεις ως εναλλακτικές της επιστροφής.

Τα κράτη μπορούν να συστηματοποιήσουν την κατάσταση των θυμάτων εμπορίας προσώπων για διάφορους λόγους και με διάφορους τρόπους, μεταξύ άλλων:

- Για τη χορήγηση περιόδου περίσκεψης και αποκατάστασης για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, κατά την οποία δίνεται υποστήριξη (τόσο σωματική όσο και ψυχολογική), νομικές συμβουλές και πληροφορίες προσαρμοσμένες στο άτομο, το φύλο, την ηλικία και τον πολιτισμό, με στόχο την παροχή του χρόνου και των μέσων στα θύματα για να αποφασίζουν για τις επιλογές τους, συμπεριλαμβανομένου του αν θα συνεργαστούν με τις αρχές της ποινικής δικαιοσύνης στην έρευνα και τη δίωξη των δραστών,
- Η έκδοση προσωρινής άδειας διαμονής με βάση τις (συνήθως ποινικές) νομικές διαδικασίες κατά των διακινητών για τη διάρκεια τόσο της περιόδου πριν και κατά την διάρκεια της δίκης.
- Χορήγηση προσωρινής διαμονής για ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους που αφορούν, για παράδειγμα, το σεβασμό της αρχής της μη-επαναπροώθησης, αδυναμία, εξ ονόματος των κρατών επιστροφής να εγγυηθούν την ασφαλή επιστροφή και τον κίνδυνο της εκ νέου θυματοποίησης, μεταξύ άλλων μέσω της εκ νέου εμπορίας. Όταν τα αποτελέσματα της εκτίμησης κινδύνου προσδιορίσουν ότι ένα πρόσωπο που έχει διακινηθεί παρανόμως είναι πιθανό να αντιμετωπίζει σοβαρά αντίποινα ή είναι σε κίνδυνο της εκ νέου εμπορίας, τότε αυτό μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να προκαλέσει την υποχρέωση της μη επαναπροώθησης, και
- Χορήγηση διεθνούς ή συμπληρωματικής/επικουρικής προστασίας, με βάση το δικαίωμα να ζητήσει και να απολαύσει το άσυλο από τις διώξεις. Η χορήγηση

ασύλου δεν θα πρέπει να εξαρτάται από την προθυμία του θύματος της εμπορίας ανθρώπων να συμμετέχει σε νομικές διαδικασίες. Επιπλέον, κατά τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα ή ανάγκη για άλλες μορφές διεθνούς προστασίας από ένα θύμα εμπορίας, η δέουσα προσοχή θα πρέπει να δοθεί στους διάφορους κινδύνους αντιποίνων ή εκδίκησης από τους δράστες εμπορίας ανθρώπων, που τα αρσενικά και θηλυκά θύματα μπορεί να αντιμετωπίσουν. Τέλος, το γεγονός ότι ένα θύμα εμπορίας έχει εισέλθει ή παραμένει στη χώρα προορισμού, χωρίς την νόμιμη άδεια δεν θα πρέπει να επηρεάζει την πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου ή την έκβαση των διαδικασιών αυτών.

Αρχή 4:

Ειδικά μέτρα προστασίας για την επιστροφή των παιδιών-θύματων

Σε περιπτώσεις όπου η ηλικία του θύματος είναι αβέβαιη και υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι το θύμα είναι παιδί, η παραδοχή πρέπει να είναι ότι το θύμα είναι παιδί.

Όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε σχέση με ένα παιδί-θύμα, ανεξάρτητα από το αν ή δεν είναι ασυνόδευτα, θα πρέπει να παίρνονται με την μέγιστη ωφέλεια του παιδιού ως πρωταρχικό μέλημα.

Ο απώτερος στόχος πρέπει να είναι η εξασφάλιση ότι η επιστροφή του παιδιού στη χώρα καταγωγής του είναι η βιώσιμη λύση, και ως τέτοια αντιμετωπίζει όλες τις ανάγκες προστασίας του παιδιού, λαμβάνει υπόψη τις απόψεις του παιδιού και, όπου είναι δυνατό, εξασφαλίζει ότι το παιδί δεν είναι ασυνόδευτο ή αποχωρισμένο. Η αναζήτηση για βιώσιμες λύσεις πρέπει να ξεκινήσει από την ανάλυση της δυνατότητας της οικογενειακής επανένωσης.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο καθορισμός της μέγιστης ωφέλειας λαμβάνεται υπόψη σε σχέση με τους νεαρούς ενήλικες έως 21 ετών και, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την αντιμετώπιση των αναγκών προστασίας τους ή για τον προσδιορισμό μιας βιώσιμης λύσης.

Κατά τον καθορισμό μιας βιώσιμης λύσης για τα παιδιά-θύματα της εμπορίας ανθρώπων, οι απόψεις των παιδιών σχετικά με το μέλλον τους, συμπεριλαμβανομένων της προθυμίας και της δυνατότητας να επιστρέψουν στη χώρα τους ή τον τόπο προέλευσης, πρέπει να ζητείται και να δίδεται η δέουσα προσοχή, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού. Για να επιτραπεί η εμπεριστατωμένη έκφραση άποψής τους, τα παιδιά πρέπει να προμηθεύονται με όλες τις σχετικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν, τα δικαιώματά τους και της υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες, τη διαδικασία ασύλου, την διαδικασία εντοπισμού της οικογένειας και την κατάσταση στις χώρες καταγωγής τους.

Οι χώρες προορισμού θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα θύματα παιδικής ηλικίας που δεν είναι υπήκοοι ή κάτοικοι χώρας αυτόματα θα χορηγούνται προσωρινή άδεια παραμονής που τους δίνει το δικαίωμα να παραμείνουν νόμιμα στη χώρα μέχρι να αξιολογηθεί το συμφέρον τους και να έχει βρεθεί βιώσιμη λύση.

Οι χώρες προορισμού θα πρέπει να διορίσουν κηδεμόνα σε ένα παιδί θύμα εμπορίας ανθρώπων, και πριν να παραπέμψουν το παιδί σε διαδικασίες, θα πρέπει να παρέχουν την αναγκαία νομική βοήθεια. Σε ένα παιδί θα πρέπει να παρέχεται ένας νόμιμος κηδεμόνας όταν λαμβάνει άμεση ή μακροπρόθεσμη βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της διάρκειας της ένταξης του παιδιού σε χώρα προορισμού ή επιστροφής και η επανένταξη στη χώρα καταγωγής ή σε τρίτη χώρα.

Επιστροφή στη χώρα ή τον τόπο προέλευσης πρέπει να οργανωθεί μόνο εάν η επιστροφή θεωρείται ότι είναι προς την μέγιστη ωφέλεια του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των αγοριών και των κοριτσιών. Άλλες σχετικές και απαραίτητες εκτιμήσεις περιλαμβάνουν την ασφάλεια και την προστασία του παιδιού, τη διαθεσιμότητα της φροντίδας, τις απόψεις του παιδιού, το επίπεδο ένταξης του παιδιού στη χώρα προορισμού και το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητας του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας, του ονόματος και των οικογενειακών σχέσεων, καθώς και της επιθυμία συνέχειας στην ανατροφή του. Επιχειρήματα μη βασισμένα σε δικαιώματα, όπως αυτά που αφορούν το γενικό έλεγχο της μετανάστευσης, δεν μπορεί να υπερισχύουν της εκτίμησης της μέγιστης ωφελείας.

Τα παιδιά-θύματα που δεν είναι υπήκοοι/κάτοικοι της χώρας στην οποία βρίσκονται, έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν στη χώρα τους ή τον τόπο προέλευσης, όπως και οι γονείς τους. Ωστόσο, η επιστροφή δεν είναι επιλογή, αν υπάρχει «εύλογος κίνδυνος» ότι αυτό θα οδηγούσε σε παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του παιδιού και, ειδικότερα, εάν η αρχή της μη επαναπροώθησης ισχύει.

Η επιστροφή ενός παιδιού θύματος εμπορίας θα πρέπει να είναι συντονισμένη εκ των προτέρων μεταξύ των αρχών της χώρας ή τόπου επιστροφής και τις αρχές της χώρας ή του τόπου προέλευσης του παιδιού, και, ενδεχομένως, με τις αρχές των χωρών διέλευσης.

Η επιστροφή πρέπει να εξετάζεται μόνο όταν η ασφαλής οικογενειακή επανένωση μπορεί να εξασφαλιστεί, με την προϋπόθεση ότι ο περαιτέρω διαχωρισμός από τα μέλη της οικογένειας δεν είναι προς το καλύτερο συμφέρον του παιδιού, λόγω, για παράδειγμα, της συμμετοχής των μελών της οικογένειας του παιδιού στο λαθρεμπόριο της/του.

Η απόφαση να επιστρέψει ένα παιδί θύμα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να γίνει μόνο αν εκ των προτέρων ασφαλείς και συγκεκριμένες ρυθμίσεις για τη μακροχρόνια φροντίδα και αρμοδιότητες του κηδεμόνα έχουν καθοριστεί σε διαβούλευση με τις αρμόδιες αρχές της χώρας ή του τόπου προέλευσης.

Κάθε στάδιο της διαδικασίας επιστροφής πρέπει να διεξάγεται σε ένα ασφαλές, κατάλληλο για παιδιά και φύλο τρόπο.

Οι χώρες θα πρέπει να διασφαλίζουν την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών για επιμόρφωση στους υπαλλήλους που εργάζονται με παιδιά, συμπεριλαμβανομένων διαχωρισμένων και ασυνόδευτων παιδιών, καθώς και την κατάρτιση σχετικά με την αντιμετώπιση περιπτώσεων εμπορίας παιδιών.

Οι χώρες οφείλουν να λαμβάνουν ειδικά μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών θυμάτων εμπορίας. Η ταυτότητα και τα στοιχεία που επιτρέπουν τα παιδιά-θύματα της εμπορίας ανθρώπων να αναγνωριστούν θα πρέπει να προστατεύονται, και θα πρέπει να γίνονται δημόσια γνωστά σε εξαιρετικές περιστάσεις που αφορούν το συμφέρον του παιδιού. Τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις μπορεί να εφαρμόζονται στο πλαίσιο της επιστροφής, για παράδειγμα, για εντοπισμό και επικοινωνία με τα μέλη της οικογένειας ή τις υπηρεσίες υποστήριξης.

Τα ειδικά μέτρα προστασίας που περιγράφονται παραπάνω ισχύουν επίσης και για τα παιδιά των θυμάτων εμπορίας προσώπων.

Αρχή 5: Μακροχρόνια λύση χωρίς περαιτέρω βλάβη

Αν τα θύματα εμπορίας βρίσκονται σε κίνδυνο εκ νέου θυματοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της ποινικής δίωξης, αντίποινα εναντίον τους και/ή την εκ νέου εμπορία μετά την επιστροφή τους, τότε μπορεί να μην είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί η ασφαλής επιστροφή τους.

Η ποινικοποίηση των προσώπων που έχουν πέσει θύμα εμπορίας σχετικά με αδικήματα σχετικά με το καθεστώς τους, όπως παράνομη είσοδος ή παράνομη εργασία, καθώς και η σύλληψη, η δίωξη και η τιμωρία είναι κοινές μορφές της εκ νέου θυματοποίησης. Θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν θα πρέπει να κρατούνται, κατηγορούνται, διώκονται ή τιμωρούνται (μεταξύ άλλων μέσω της αναγκαστικής επιστροφής) μόνο και μόνο λόγω της παράνομης εισόδου ή παραμονής σε κάποια χώρα ή για την εμπλοκή τους σε παράνομες δραστηριότητες, εφόσον η συμμετοχή αυτή είναι άμεση συνέπεια της κατάστασής τους ως θύματα εμπορίας προσώπων, ανεξάρτητα από την ικανότητα ή την προθυμία τους να συνεργαστούν με τις αρχές.

Θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν θα πρέπει να στερούνται της προσωπικής ελευθερίας (μεταξύ άλλων και μέσω κράτησης σε ένα καταφύγιο ή σε εγκατάσταση κράτησης μεταναστών), εκτός εάν μπορεί να αποδειχθεί ότι η στέρηση της ελευθερίας μπορεί να δικαιολογηθεί ως νόμιμη, αναγκαία και ανάλογη προς τον στόχο της. Σε περιπτώσεις όπου η κράτηση δικαιολογείται και επιβάλλεται, οι χώρες υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι τα δικαιώματα των κρατουμένων ατόμων που έχουν διακινηθεί παρανόμως είναι σεβαστά και προστατεύονται. Αυτό περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται σε, δικαστική ή διοικητική εποπτεία της κατάστασης για να καθοριστεί η συνεχής νομιμότητα και την αναγκαιότητα, καθώς και το εκτελεστό δικαίωμα του θύματος να αμφισβητήσει την κράτησή του ή της.

Κατά την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων, οι χώρες πρέπει να διασφαλίσουν ότι η διαδικασία επιστροφής διενεργείται χωρίς διάκριση οποιουδήποτε είδους, συμπεριλαμβανομένων, τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, το καθεστώς της μειονότητας και πολιτικές ή άλλες απόψεις του παρανόμως διακινηθέντος προσώπου. Δέουσα προσοχή πρέπει να ληφθεί για να εξασφαλιστεί ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν επηρεάζονται αρνητικά πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά την επιστροφή τους λόγω του φύλου τους

ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης, και ότι θα λάβουν τη δέουσα προσοχή και υποστήριξη ή βοήθεια.

Η εφαρμογή απαγορεύσεων σχετικά με την εκ νέου είσοδο κατά την επιστροφή θυμάτων εμπορίας προσώπων είναι ένα κατασταλτικό μέτρο που μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με την αρχή ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν θα πρέπει να τιμωρηθούν για αδικήματα που σχετίζονται με την κατάσταση τους, συμπεριλαμβανομένης της παράνομης παρουσίας σε μία χώρα ή η συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες, εφόσον η συμμετοχή αυτή είναι μια άμεση συνέπεια της κατάστασής τους ως θύματα εμπορίας προσώπων. Απαγορεύσεις εκ νέου εισόδου μπορεί επίσης να παραβιάζουν την απαγόρευση των διακρίσεων σε σχέση τόσο με την πρόθεση και το αποτέλεσμα.

Μέτρα επανένταξης για την αντιμετώπιση του κινδύνου της εκ νέου θυματοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της εκ νέου εμπορίας, είναι μια κρίσιμη πτυχή της ασφαλούς επιστροφής. Σχέδια για επανένταξη και κοινωνική ενσωμάτωση θα πρέπει, συνεπώς, να βασίζονται σε μια ενδελεχή αξιολόγηση, σε συνεργασία με το θύμα, στις ατομικές ανάγκες του ή της, καθώς και σε μια προ-αναχώρησης αξιολόγηση του κινδύνου της .

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στο οικογενειακό-κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο το θύμα επιστρέφει. Θύματα εμπορίας προσώπων που τους παρέχεται η κατάλληλη βοήθεια για την επιστροφή με στόχο την προώθηση της ευημερίας τους και με την υποστήριξη της αποτελεσματικής επανένταξης είναι πολύ λιγότερο πιθανό να είναι εκ νέου θύματα εμπορίας. Μπορεί επίσης, ανάλογα με τη φύση και την ποιότητα της υποστήριξης που παρέχεται, να είναι λιγότερο ευάλωτα στον εκφοβισμό, στα αντίποινα, την κοινωνική απομόνωση και τον στιγματισμό.

Αρχή 6: Πρόσβαση σε αποτελεσματική επανόρθωση

Θύματα εμπορίας προσώπων έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν και να λάβουν επανόρθωση για τη βλάβη που διαπράχθηκε εναντίον τους. Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων θα πρέπει επίσης να παρέχονται με επαρκή αποζημίωση για τη βλάβη που υπέστησαν, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης, της αποζημίωσης, αποκατάστασης, ικανοποίησης, και εγγυήσεις για τη μη επανάληψη.

Στα θύματα εμπορίας ανθρώπων θα πρέπει επίσης να παρέχεται πρόσβαση σε μια αρμόδια και ανεξάρτητη αρχή, προκειμένου με επιτυχία να λάβουν αποζημίωση.

Οι χώρες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η απάντηση τους στην παράνομη εμπορία, ιδίως στην επιστροφή παρανόμως διακινηθέντων ατόμων, δεν επηρεάζει το δικαίωμα αυτών των θυμάτων εμπορίας προσώπων να έχουν πρόσβαση σε επανορθωτικά μέτρα. Για το σκοπό αυτό, ένα άτομο που έχει διακινηθεί παράνομα έχει το δικαίωμα ή την πρόσβαση σε επανόρθωση και δεν πρέπει να εξαρτάται από την κατάσταση της μεταναστευσης, ή το γεγονός ότι ο δράστης της εμπορίας έφυγε από τη χώρα προορισμού.

Πρόσβαση σε επανορθωτικά μέτρα πρέπει να μη δημιουργούν διακρίσεις και να είναι διαθέσιμα σε όλα τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και των πολιτών άλλων χωρών και τους μη έχοντες ιθαγένεια που κατοικούν στο κράτος προορισμού σε ένα κανονικό ή ακανόνιστο τρόπο, και τα επανορθωτικά μέτρα θα πρέπει να είναι δίκαια, επαρκή, κατάλληλα και αποτελεσματικά.

Η υποχρέωση των κρατών να παρέχουν σε ένα θύμα εμπορίας αποτελεσματικά επανορθωτικά μέτρα δεν πρέπει να εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των κεφαλαίων που κατασχέθηκαν από τον αυτουργό της εμπορίας ανθρώπων, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση.

Στα θύματα εμπορίας προσώπων θα πρέπει να παρέχονται νομικές συμβουλές και υποστήριξη για να μπορέσουν να έχουν πρόσβαση σε επανορθωτικά μέτρα, και αποτελεσματικά μέτρα θα πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ότι οι αποφάσεις αποκατάστασης επιβάλλονται, συμπεριλαμβανομένης και της περίπτωσης όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται σε κράτη εκτός από το κράτος προορισμού.

Αρχή 7:

Συνεργασία και παρακολούθηση

Η ασφαλής και, κατά προτίμηση, η εθελοντική επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων που απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ των χωρών επιστροφής και παραλαβής. Οι χώρες παραλαβής πρέπει να διευκολύνουν την επιστροφή, για παράδειγμα, με τη διεξαγωγή ελέγχων ταυτοποίησης, ανάληψη κινδύνων και εκτιμήσεις κοινωνικής ένταξης πριν από την επιστροφή ενός θύματος εμπορίας, εκδίδοντας τα απαραίτητα προσωπικά, ταξιδιωτικά και άλλα έγγραφα, και τη συνεργασία με τις χώρες επιστροφής για να καθορίσουν κατά πόσον η σχεδιαζόμενη επιστροφή του θύματος εμπορίας είναι ασφαλής.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η συνεργασία μέσα σε μια χώρα μεταξύ αυτών των οργανισμών με την αρμοδιότητα του εντοπισμού των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και εκείνων που είναι υπεύθυνοι για τη φροντίδα και την προστασία, καθώς και μεταξύ των αρχών που είναι αρμόδιες για θέματα εμπορίας ανθρώπων και εκείνων που εργάζονται στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου.

Οι χώρες πρέπει να εξασφαλίζουν τη συνεργασία μεταξύ της κυβέρνησης και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των οργανισμών υποστήριξης των θυμάτων, συνδικαλιστικές και επιχειρηματικές και εργοδοτικές οργανώσεις που μπορεί να έχουν ένα ρόλο στην παροχή βοήθειας στα θύματα, τη στήριξη της επανένταξης και στην εξασφάλιση της ασφαλούς επιστροφής τους.

Επιπλέον, οι εθνικοί και διεθνείς μηχανισμοί παραπομπής είναι σημαντικά μέσα για τη συνεργασία εντός και εκτός της χώρας, αντίστοιχα, καθώς δημιουργούν στρατηγικές σχέσεις μεταξύ των κυβερνητικών οργανισμών, της κοινωνίας των πολιτών και άλλων φορέων που ασχολούνται με την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας προσώπων.

Η αμοιβαία συνεργασία μεταξύ χωρών επιστροφής και παραλαβής μπορεί να βοηθήσει να επιτευχθεί μια βιώσιμη λύση και να εξασφαλιστεί η πλήρης και επιτυχής επανένταξη των θυμάτων μετά την επιστροφή τους στις κοινότητές τους, το εκπαιδευτικό σύστημα και την αγορά εργασίας.

Με την προϋπόθεση ότι έχουν τη συγκατάθεση του θύματος εμπορίας, τόσο οι χώρες επιστροφής όσο και οι χώρες παραλαβής θα πρέπει να παρακολουθούν την επιστροφή των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Οι δραστηριότητες παρακολούθησης που

πραγματοποιούνται από την αποδέκτρια χώρα θα πρέπει να επικεντρωθούν στην εξασφάλιση της συνεχούς ασφάλειας και της προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Τέτοιες δραστηριότητες παρακολούθησης θα πρέπει να διεξάγονται με ένα μη παρεμβατικό τρόπο και δεν θα πρέπει να επηρεάζουν τα δικαιώματα και την ιδιωτική ζωή των ατόμων που εμπλέκονται.

Η παρακολούθηση πρέπει να συνεχιστεί για ένα εύλογο χρονικό διάστημα – ιδανικά για τουλάχιστον ένα χρόνο μετά την επιστροφή. Επιπλέον, η συμμετοχή ενός θύματος εμπορίας σε δραστηριότητες παρακολούθησης θα πρέπει να είναι εθελοντική, ενώ οι κρατικές αρχές θα πρέπει να συν-λειτουργούν με τους οργανισμούς υποστήριξης θυμάτων ως μέρος της παρακολούθησης.

Μέρος 2

Επεξηγηματική Έκθεση προς
τις Αρχές

Αρχή 1:

Η επιστροφή πρέπει να είναι ασφαλής

Το δικαίωμα φυγής και επιστροφής

Τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ έχουν δεσμευτεί να «σέβονται πλήρως το δικαίωμα του καθενός να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής του, και να επιστρέψει στη χώρα του.»⁹ Ενώ το δικαίωμα φυγής και επιστροφής δεν περιγράφεται στους κανονισμούς για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και τις πολιτικές που ισχύουν σε χώρες στην περιοχή του ΟΑΣΕ, αντικατοπτρίζουν και ενσωματώνουν αυτό το δικαίωμα σε πολλές διατάξεις που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Όλα τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων τόσο των παιδιών όσο και των ενηλίκων, οι οποίοι δεν είναι κάτοικοι της χώρας στην οποία είναι θύματα εμπορίας, έχουν το δικαίωμα να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής τους, και να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης. Το δικαίωμα φυγής και επιστροφής είναι μια κρίσιμη πτυχή του ευρύτερου δικαιώματος της ελεύθερης μετακίνησης.¹⁰

Κατ' αρχήν, το δικαίωμα επιστροφής τηρείται σε όλη την περιοχή του ΟΑΣΕ. Στην πράξη, ωστόσο, το δικαίωμα αυτό είναι τακτικά σε κίνδυνο όσον αφορά θύματα εμπορίας προσώπων. Σε όλη την περιοχή, υπάρχει μια γενική έλλειψη σαφούς νομοθεσίας και πολιτικής για την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Λίγες μόνο συμμετέχουσες χώρες έχουν αναπτύξει ειδικούς νόμους, πολιτικές ή διαδικασίες για την επιστροφή των παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Ένα πιθανό εμπόδιο για την επιστροφή είναι η απαίτηση παρανόμως διακινηθέντα άτομα να συμμετέχουν σε ποινικές διαδικασίες. Σε ορισμένα κράτη-μέλη του ΟΑΣΕ, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων έχουν την ευκαιρία να φύγουν πριν από το πέρας της ποινικής διαδικασίας.

Το δικαίωμα επιστροφής επιβάλλει μια υποχρέωση στην χώρα προορισμού να επιτρέψει στα θύματα να επιστρέψουν, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Επιπλέον,

⁹ Τελικό Έγγραφο της Συνεδρίασης της Βιέννης (Τρίτη Συνεδρίαση της Διάσκεψης του Ελσίνκι), Βιέννη, (εφεξής: 1989 Έγγραφο Βιέννης), αρχές, παρ. 20, <<http://www.osce.org/mc/40881?download=true>>.

¹⁰ Δείτε την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής: UDHR) (υιοθετήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1948), ΓΣΗΕ 217Α (III), αρθ. 13(2), η Διεθνής Σύμβαση για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (εφεξής: ΔΣΑΠΔ) (υιοθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966), ΓΣΗΕ 2200Α (XXI), αρθ. 12(2)(4), και τη Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής: ΕΣΔΑ), όπως τροποποιήθηκε) (υιοθετήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1950), πρωτόκολλο 4, αρθ. 3(2).

το ΔΣΑΠΔ απαγορεύει την αυθαίρετη στέρηση αυτού του δικαιώματος.¹¹ Κατά συνέπεια, το κράτος που εμποδίζει την επιστροφή του παρανόμως διακινηθέντος προσώπου πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει, σε σχέση με κάθε επιμέρους υπόθεση, ότι οι ενέργειά του είναι σύμφωνα με το νόμο και δεν είναι αυθαίρετη ή παράλογη. Η υποχρέωση για τα κράτη να εξετάσουν την μέγιστη ωφέλεια του παιδιού αποτελεί σημαντικό παράγοντα της προάσπισης του δικαιώματος επιστροφής σε σχέση με τα παιδιά-θύματα. Στις Αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών του ΟΑΣΕ, τα συμμετέχοντα κράτη Μέλη έχουν επανειλημμένα επιβεβαιώσει την ανάγκη να εξασφαλιστεί η ασφαλής επιστροφή των παιδιών.¹²

Αν και τα περισσότερα κράτη-Μέλη του ΟΑΣΕ έχουν υιοθετήσει, είτε επίσημα είτε ανεπίσημα, το πρότυπο «ασφαλούς και, κατά προτίμηση, εθελοντικής επιστροφής» των θυμάτων, η έννοια της «εθελοντικής» παραμένει ασαφής.¹³

Υπάρχει φαινομενική συναίνεση ότι, προκειμένου η επιστροφή να είναι πραγματικά εθελοντική, οι επιστρέφοντες πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι για όλες τις διαθέσιμες επιλογές, συμπεριλαμβανομένης της επιστροφής τους στη χώρα προέλευσης, της παραμονής στην χώρα προορισμού ή της μετεγκατάστασης σε τρίτη χώρα.¹⁴ Σε περίπτωση ενός παιδιού-θύματος, το παιδί και οι κηδεμόνες θα πρέπει να ενημερώνονται πλήρως και να ζητείται η γνώμη τους.¹⁵

Τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ έχουν ρητά δεσμευτεί να βοηθήσουν τα θύματα «– κατά προτίμηση – με εθελοντική επιστροφή στη χώρα προέλευσης».¹⁶ Η προτίμηση

11 11 ΔΣΑΠΔ, άρθρο. 12(4). Για περισσότερο λεπτομερή συζήτηση σχετικά με το θέμα του περιορισμού της ελεύθερης μετακίνησης για θύματα εμπορίας προσώπων που διαμένουν σε καταφύγια, δείτε των Anne Gallagher and Elaine Pearson, «Detention of trafficked persons in shelters: Νομική και πολιτική ανάλυση», Η Αυστραλιανή Υπηρεσία για τη Διεθνή Ανάπτυξη, 2008, σελ. 13. Επιπλέον, σύμφωνα με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό πρέπει να είναι σύμφωνες με την αρχή της αναλογικότητας (Ο.π.σελ. 14).

12 Δείτε Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθ. 2/03, «Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων», Μάαστριχτ, 2 Δεκεμβρίου 2003, παρ. 8, <<http://www.osce.org/mc/40379?download=true>>, και Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθ. 14/06, «Εντατικοποίηση των προσπαθειών για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, μεταξύ άλλων και για την εκμετάλλευση της εργασίας, μέσα από μια ολοκληρωμένη και δυναμική προσέγγιση», Βρυξέλλες, 5 Δεκεμβρίου 2006, παρ. 4, <<http://www.osce.org/mc/23048;κατεβάστε=true>>.

13 Βλέπε «Προγράμματα και στρατηγικές στα κράτη μέλη της ΕΕ που προωθούν την υποβοηθούμενη επιστροφή και την επανένταξη σε τρίτες χώρες», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, Μάρτιος 2011, σ. 15, <http://rem.sef.pt/PagesPT/DocsPT/Estu-dosSinteseEuropeus/programs_strategies_assisted_return_reintegration.pdf>.

14 Τόσο η Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ) όσο και η ΕΕ έχουν επισημάνει τη σημασία της εμπειριστατωμένης συναίνεσης ως βασικής πτυχής μιας πραγματικά εθελοντικής απόφασης σχετικά με την επιστροφή. Βλέπε, ΥΑΗΕΠ, «Εγχειρίδιο σχετικά με τον Εθελοντικό Επαναπατρισμό: Διεθνή Προστασία» (Γενεύη: ΥΑΗΕΠ, 1996), τμήμα 4.2, και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2683 Συνεδρίαση του Συμβουλίου Δικαιούσσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, 12645/05 (Presse 247), 12 Οκτωβρίου 2005, σελ. 23. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει συστήσει ότι οι πληροφορίες σχετικά με τη δυνατότητα της εθελούσιας επιστροφής θα πρέπει να είναι άμεσα διαθέσιμες και όσο το δυνατόν νωρίτερα. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή πληροφοριών και συμβουλών προ-επιστροφής, συμπεριλαμβανομένων και του σεβασμού στους όρους και τις συνθήκες στη χώρα επιστροφής. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2683 Συνεδρίαση του Συμβουλίου Δικαιούσσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, 12645/05 (Presse 247), 12 Οκτωβρίου 2005, σελ. 24.

15 «Εκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων για την Εμπορία Ανθρώπων», ΕΕ Ομάδα Εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 2004 (στο εξής: Έκθεση της ΕΕ για την Ομάδα των Εμπειρογνομόνων), εγγ. 113.

16 Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθ. 2/03, μέρος Β, παρ. 7.1, <<http://www.osce.org/mc/40379?down-φορτίο=true>>.

της εθελοντικής επιστροφής έχει επίσης αναγνωριστεί από τα Ηνωμένα Έθνη,¹⁷ και επαναβεβαίωσε με νομικά μέσα το Συμβούλιο της Ευρώπης.¹⁸

Η ιδέα, επιπλέον, αναγνωρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία επιβεβαίωσε στην Δήλωση του 2009 πως οι επιστροφές, όσο είναι δυνατόν, πρέπει να είναι εθελοντικές.¹⁹ Ως εκ τούτου, το προοίμιο της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα Κράτη Μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων τρίτων χωρών-δείτε υπηκόους (στο εξής: Οδηγία της ΕΕ περί Επιστροφής), ορίζει ότι «όπου δεν υπάρχουν λόγοι να πιστεύουμε ότι αυτό θα υπονόμευε τους στόχους της διαδικασίας επιστροφής, η εκούσια επιστροφή, θα πρέπει να προτιμάται σε σχέση με την αναγκαστική επιστροφή και μία περίοδος οικειοθελούς αναχώρησης, θα πρέπει να χορηγηθεί».²⁰ Επιπλέον, η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της ΕΕ συνιστά η επιστροφή και τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας θα πρέπει να στηρίζονται, μεταξύ άλλων, στις αρχές του εθελοντισμού.²¹

Αν και η εθελοντική επιστροφή θα πρέπει πάντα να είναι η προτιμώμενη επιλογή, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα παρανόμως διακινήθέντα άτομα επιλέγουν να παραμείνουν στη χώρα προορισμού, αλλά δεν είναι σε θέση να το πράξουν, εκτός εάν πληρούν τις προϋποθέσεις για πρόσθετα μέτρα προστασίας (αναφέρεται λεπτομερώς στην Αρχή 3).

Παρ' όλα αυτά, ανεξάρτητα από το αν η επιστροφή είναι εθελοντική ή αναγκαστική, η γενική αρχή είναι ότι η χώρα επιστροφής θα πρέπει να διεξάγει τη διαδικασία επιστροφής κατά τρόπο που να είναι ασφαλής και δεν εκθέτει τα θύματα εμπορίας ανθρώπων σε κινδύνους.

Ασφαλής επιστροφή

Ο ορισμός ασφαλούς επιστροφής πηγαινει πέρα από την εγγύηση της άμεσης σωματικής ασφάλειας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και των μελών της οικογένειάς τους. Περιλαμβάνει, επίσης, τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της επιστροφής, συμπεριλαμβανομένης και της ευημερίας των θυμάτων, και την πρόληψη της εκ νέου θυματοποίησης ή εκ νέου εμπορίας.

17 Ηνωμένων Εθνών για το Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης κατά της Εμπορίας Προσώπων, ΓΣΗΕ Res/64/L. 64 (η οποία εκδόθηκε στις 30 Ιουλίου 2010) (εφεξής: ΟΗΕ Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης), παρ. 34.

18 Σύμβαση για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (που υιοθετήθηκε στις 16 Μαΐου του 2005), το Συμβούλιο της Ευρώπης ΣΕΑ Νο. 197 (στο εξής: Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αρθ. 16(5)).

19 «Δήλωση σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων Οκτώβριος 2009: Προς την Παγκόσμια Δράση της ΕΕ κατά της Εμπορίας Ανθρώπων» (στο εξής: Δήλωση της ΕΕ σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων), Υπουργική Διάσκεψη της ΕΕ, 19-20 Οκτωβρίου 2009, παρ. 15.

20 Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα Κράτη Μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, 2008, ΕΕ L 348/98 (στο εξής: Οδηγία περί Επιστροφής της ΕΕ).

21 Έκθεση της Ομάδας των Εμπειρογνομόνων της ΕΕ), εγγ. 113.

Όλα τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ, που είναι κράτη μέλη της ΕΕ παρέχουν κάποια μορφή προ-επιστροφής συμβουλευτικής υποστήριξης των υπηκόων τρίτων χωρών, ως μέρος των προγραμμάτων της υποβοηθούμενης εκούσιας επιστροφής που παρέχονται για την επιστροφή των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.²² Ενώ τέτοιες συμβουλές μερικές φορές χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί η επιθυμία ενός ατόμου με σεβασμό στην επιστροφή, ο στόχος είναι συχνά να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία επιστροφής και βοήθειας για την επιστροφή των φυσικών προσώπων και, συνεπώς, να διευκολύνουν την ασφαλή επιστροφή τους.

Το διεθνές δίκαιο απαιτεί ότι η δέουσα προσοχή πρέπει να δοθεί στην ασφάλεια των θυμάτων εμπορίας, όταν θα ετοιμάζεται η επιστροφή τους.²³ Ως εκ τούτου, οι κυβερνήσεις οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα θύματα εμπορίας ατόμων δεν κινδυνεύουν από αντίποινα ή άλλες βλάβες κατά την επιστροφή, συμπεριλαμβανομένης σύλληψης ή διώξης για την έξοδο από τη χώρα ή την εμπλοκή σε πορνεία στο εξωτερικό, αν αυτές οι δραστηριότητες είναι εκτός νόμου στην χώρα υποδοχής.²⁴ Ειδικότερα, οι δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ απαιτούν ότι στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και των οικογενειών τους παρέχεται βοήθεια που εξασφαλίζει την ασφάλειά τους κατά την επιστροφή.²⁵

Το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία υποχρεώνει τη χώρα προέλευσης να παραλάβει τους υπηκόους της που επιστρέφουν χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.²⁶ Επιπλέον, η επιστροφή τους θα πρέπει να διεξάγεται με τη δέουσα προσοχή για την ασφάλεια του παρανόμως διακινηθέντος προσώπου και θα πρέπει, κατά προτίμηση, να είναι εθελοντική.²⁷

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατά της Εμπορίας ανθρώπων απαιτεί, επίσης, ότι τα Κράτη Μέρη θα λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες ασφάλειας και προστασίας του θύματος,²⁸ και ότι η επιστροφή θα πραγματοποιείται «με σεβασμό για τα δικαιώματα, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια» του θύματος.²⁹

22 «Τα προγράμματα και τις Στρατηγικές των Κρατών Μελών της ΕΕ», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, ό.π., σημείωση 13, σελ. 62.

23 Δείτε Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, «Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που Συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος», 15 Νοεμβρίου 2000, (στο εξής: Πρωτόκολλο Εμπορίας Ατόμων ΟΗΕ), Άρθ. 8(1), 8(2), Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, Άρθ. 16(1), 16(2), και το Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, την Απόφαση Αριθ. 14/06, παρ. 4.

24 Πρότυπος Νόμος για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Προσώπων, Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), 2009, σελ. 62 (εφεξής: UNODC Πρότυπος Νόμος).

25 Απόφαση του Μόνιμου Συμβουλίου του ΟΑΣΕ, Αριθ. 557/Επαν. 1, « Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων», Βιέννη, 7 Ιουλίου 2005, μέρος Β, παρ. 7.1 (στο εξής: Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ): και το Μόνιμο Συμβούλιο ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθμός 1107/Corr. 1, «Συμπληρωματικό Άρθρο στο Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ για την καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων: Μια Δεκαετία Μετά», Βιέννη, 6 Δεκεμβρίου 2013, μέρος IV, παράγραφος 2.5 (εις το εξής: 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ).

26 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, αρθ. 8(3)

27 Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης του ΟΗΕ, παρ. 34.

28 Συνέδριο για την Εμπορία Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, άρθρο 12(2).

29 Συνέδριο για την Εμπορία Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, άρθρο 16(2).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει παρόμοιες απαιτήσεις για τα κράτη μέλη, τα οποία υποχρεούνται να διενεργούν τις επιστροφές λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια των θυμάτων.³⁰ Τόσο οι χώρες επιστροφής όσο και οι χώρες παραλαβής έχουν σαφή νομική υποχρέωση να εξετάσουν την ασφάλεια των θυμάτων εμπορίας σε όλα τα στάδια της επιστροφής τους. Το 2012 η Στρατηγική της ΕΕ για την εμπορία ανθρώπων έχει ως στόχο την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την ασφαλή επιστροφή και, όπου η επιστροφή θεωρείται ότι είναι για το συμφέρον του παιδιού, εξασφαλίζοντας την ασφαλή και βιώσιμη επιστροφή των ανηλίκων θυμάτων.³¹

Στο ίδιο πνεύμα, η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Εμπορία Ανθρώπων (στο εξής: Ομάδα Εμπειρογνομόνων ΕΕ) συνιστά ότι όλα τα κράτη μέλη θεσπίζουν κατάλληλες διαδικασίες επιστροφής «λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη προστασία της ιδιωτικής ζωής, την ασφάλεια, την αξιοπρέπεια και την υγεία του διακινηθέντος παρανόμως προσώπου, σε στενή συνεργασία με τις ΜΚΟ, ΙΟ και, κατά περίπτωση, τις πρεσβείες και τα προξενεία».³² Επιπλέον, η υποχρέωση της ασφαλούς επιστροφής επαναλήφθηκε κατά τη διάρκεια Υπουργικής Διάσκεψης της ΕΕ το 2009, η οποία δήλωσε ότι «η επιστροφή πραγματοποιείται με σεβασμό για τα δικαιώματα, την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια του θύματος.»³³

Στο πλαίσιο της ΚΑΚ, το ερώτημα, πώς μπορεί να εξασφαλιστεί η ασφαλής επιστροφή των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων έχει επισημανθεί ως ένας από τους τομείς της νομοθεσίας που πρέπει να βελτιωθεί και να εναρμονιστεί.³⁴

Αξιολόγηση κινδύνου και αναγκών

Η προϋπόθεση ότι η επιστροφή θα διεξαχθεί με την οφειλόμενη μέριμνα για την ασφάλεια των θυμάτων και των οικογενειών τους επιβάλλει την υποχρέωση στις κρατικές αρχές να διεξαγάγουν μια εκτίμηση κινδύνου προ της επιστροφής με

30 Διακήρυξη της Ε. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων, παρ. 15.

31 Η Στρατηγική της Ε. Ε. για την Εξάλειψη της Εμπορίας Ανθρώπων 2012-2016, COM(2012)286 τελικό, 2012 (εις το εξής: Στρατηγική της Ε. Ε.) παρ. 2.1(1), 2.1(3).

32 Έκθεση της Ομάδας Ειδικών της Ε. Ε., αρχείο 109. Σύμφωνα με την Ομάδα Ειδικών της Ε. Ε., αυτές οι διαδικασίες θα έπρεπε να καθοριστούν σε συγκεκριμένα πρωτόκολλα για την επιστροφή των ατόμων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και να εφαρμοστούν σε όλους τους εμπλεκόμενους οργανισμούς.

33 Διακήρυξη της Ε. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων, παρ. 15.

34 «Πρόγραμμα ΚΑΚ για την Συνεργασία των Μελών ΚΑΚ στην καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων 2014-2018», 25 Οκτωβρίου 2013, παρ. 1.1 ν.

τη συμμετοχή του θύματος, των παρόχων υπηρεσιών και των αρχών στις χώρες προέλευσης και προορισμού ούτως ώστε να εκτιμηθεί η ασφάλεια της επιστροφής.³⁵ Οι εκτιμήσεις κινδύνου διεξάγονται για να εξετάσουν τον κίνδυνο για το άτομο που σχετίζεται με την επιστροφή, και για να διακριβώσουν κατά πόσον τα σχεδιασμένα μέτρα προστασίας είναι επαρκή ή επιπρόσθετα μέτρα χρειάζονται για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια του ενδιαφερομένου ατόμου, ενώ λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές ανάγκες ανδρών και γυναικών, καθώς και όσων ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες (π. χ., ηλικιακές ομάδες και μειονότητες).

Στα περισσότερα Κράτη που συμμετέχουν, εκτιμήσεις κινδύνου πριν την επιστροφή δεν διεξάγονται συστηματικά.³⁶ Για παράδειγμα, μια πρόσφατη μελέτη για την βοήθεια προς τα θύματα και την προστασία στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας βρήκε ότι οι εκτιμήσεις κινδύνου που αφορούν το προσωπικό των δυνάμεων ασφαλείας, των παρόχων υπηρεσιών και των θυμάτων δεν είναι τακτική και καθιερωμένη πρακτική.³⁷ Η μελέτη επίσης παρατήρησε ασυμφωνίες μεταξύ στις υπηρεσίες δυνάμεων ασφαλείας και στους παρόχους υπηρεσιών για τους αντίστοιχους ρόλους και ευθύνες για την ασφαλή επιστροφή, με τους παρόχους υπηρεσιών να εκφράζουν το αίσθημα ότι επιβαρύνονταν δυσανάλογα με την ευθύνη της διασφάλισης της προστασίας των θυμάτων.³⁸

Σε ορισμένες χώρες, δεν υπάρχει νομική ή πολιτική προϋπόθεση για ανάληψη εκτίμησης κινδύνου πριν την επιστροφή. Αλλά μάλλον, φαίνεται ότι εκτιμήσεις κινδύνου προ της επιστροφής διεξάγονται σε περιπτώσεις όπου το θύμα υποβάλλει αίτηση ασύλου, ή όταν το θύμα επιστρέφει μέσω εθελοντικού προγράμματος επιστροφής που εφαρμόζεται από την Διεθνή Οργάνωση για την Μετανάστευση (ΔΟΜ)³⁹ ή από μια μη κυβερνητική οργάνωση που διεξάγει εκτιμήσεις κινδύνου. Σε ορισμένες χώρες, μη κυβερνητικές οργανώσεις διεξάγουν συνεντεύξεις και εκτιμήσεις κινδύνου προ επιστροφής και στέλνουν τα ευρήματά τους στην ΔΟΜ. Όπου κρίνεται απαραίτητο, και με την έγκριση του θύματος εμπορίας, η ΔΟΜ χρησιμοποιεί αυτά τα ευρήματα για να συμβουλευτεί τα γραφεία και τις αρχές της χώρας προέλευσης.

35 Έκθεση της Ομάδας Ειδικών της ΕΕ, αρχεία 95 και 114. Συγκεκριμένα, η Ομάδα Ειδικών έχει δηλώσει ότι: «Για να διασφαλίσουμε ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν επιστρέφονται σε μια κατάσταση που θέτει σε κίνδυνο τη ζωή τους, την υγεία τους και την προσωπική τους ελευθερία και/ή θα τα υπέβαλε σε απάνθρωπη ή μειωτική μεταχείριση, κάθε απόφαση απέλασης ή επιστροφής θύματος εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, θα πρέπει να συμβαίνει κατόπιν εκτίμησης κινδύνου.» Βλέπε επίσης «Πρόταση για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική και τις Δράσεις Προτεραιότητας για την καταπολέμηση και πρόληψη εμπορίας ανθρώπων (ΤΗΒ) και προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και εκμετάλλευσης», Ομάδα Ειδικών Ε. Ε, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Άποψη Αριθμός 7/2010, 2010. Για τα πρόσωπα και τους οργανισμούς που εμπλέκονται στην εκτίμηση κινδύνου βλέπε επίσης Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη ενός Διεθνούς Μηχανισμού Αναφοράς για Πρόσωπα Θύματα Εμπορίας Ανθρώπων: Νοτιοανατολική Ευρώπη, Διεθνές Κέντρο για Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD), 2009 (εις το εξής: ICMPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές).

36 «Έκθεση για την εφαρμογή πολιτικών και παρεμβάσεων κατά της εμπορίας ανθρώπων στα 27 Κράτη Μέλη της Ε. Ε. από την σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (2008 και 2009)», Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Μ. Κ. Ο. για την Εμπορία Ανθρώπων, Εκμετάλλευση και Δουλεία (εις το εξής: Έκθεση Η-σημειώσεων), 2009 παρ. 25.

37 UNODC, Εμπορία Ανθρώπων στην Περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας: Συνεργασία Κρατών και Κοινωνίας των Πολιτών για την Βοήθεια και Προστασία Θυμάτων (Νέα Υόρκη: UNODC, 2010), παρ. 43.

38 Ο.π..

39 Άλισον Τζομπ, Οι Αιτίες και Συνέπειες της επαναληπτικής Εμπορίας: Στοιχεία από την Βάση Δεδομένων Εμπορίας Ανθρώπων ΔΟΜ (Γενεύη: ΔΟΜ, 2010), παρ. 47.

Ούτε το Πρωτόκολλο Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ ούτε το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ αναφέρει συγκεκριμένα την ανάγκη να διεξαχθεί εκτίμηση κινδύνου.⁴⁰ Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ τονίζει παρόλα αυτά ότι η επιστροφή πρέπει να διεξάγεται με την «οφειλόμενη μέριμνα» για την ασφάλεια του θύματος.⁴¹ Μια παρόμοια προσέγγιση περιλαμβάνεται στην Συνθήκη για την Εμπορία Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρότι η Συνθήκη απαιτεί ότι η εκτίμηση ασφάλειας και κινδύνου διεξάγεται σε περιπτώσεις παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.⁴²

Παρόλα αυτά, τα κράτη είναι ακόμη υποχρεωμένα να εκτιμούν τους κινδύνους επιστροφής καθ' εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης.⁴³ Αυτή η αρχή είναι κεντρική στην πραγματοποίηση του δικαιώματος αίτησης και χορήγησης ασύλου, όπως περιγράφεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,⁴⁴ και είναι μία θεμελιώδης αρχή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες του 1951,⁴⁵ που απαγορεύει στα κράτη να επιστρέφουν άτομα σε έδαφος όπου απειλείται η ζωή τους ή η ελευθερία τους και/ή τα εκθέτει σε δίωξη.⁴⁶

Το ΥΑΗΕΠ έχει εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της Συνθήκης του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σε περιπτώσεις θυμάτων εμπορίας ανθρώπων ή αυτών που κινδυνεύουν από εμπορία ανθρώπων.⁴⁷ Ενώ οι κατευθυντήριες γραμμές δεν δίνουν τεχνικές κατευθύνσεις βήμα προς βήμα για την εκτίμηση κινδύνου, εξηγούν λεπτομερώς τις έννοιες που χρειάζεται να αξιολογηθούν όταν διερευνάται κατά πόσον ένα θύμα ή εν δυνάμει θύμα εμπορίας ανθρώπων υπάγεται στον ορισμό τους πρόσφυγα. Αυτές οι έννοιες περιλαμβάνουν έναν εύλογο φόβο δίωξης, τους φορείς και μέρη της δίωξης και τον αιτιολογικό σύνδεσμο. Ο αιτιολογικός σύνδεσμος σχετίζεται με το γεγονός ότι, για να πληροί τις προϋποθέσεις για καθεστώς πρόσφυγα, ο εύλογος φόβος δίωξης πρέπει να σχετίζεται με μία ή περισσότερες αιτίες που έχουν προβλεφθεί στην Σύμβαση των Η. Ε. για τους πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένων των διώξεων με βάση την φυλή, την θρησκεία, την εθνικότητα, την συμμετοχή σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτική άποψη. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες

40 Ωστόσο, η εκτίμηση κινδύνου είναι ένα πρότυπο που προωθείται από το Πρότυπο Νόμου UNODC. Βλέπε Πρότυπο Νόμου UNODC, άρθρο 33, παρ. 63-65

41 Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, μέρος 5, παρ. 7.1. Η Προσθήκη του 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ χρησιμοποιεί μια διατύπωση που προτείνει ότι η «ασφαλής» επιστροφή είναι μια δεδομένη προδιαγραφή (βλέπε 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, μέρος 4, παρ. 2.5).

42 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρο 16.7.

43 Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο. Η. Ε., μη επαναπροώθηση είναι «βασική αρχή του διεθνούς προσφυγικού νόμου που απαγορεύει στα Κράτη να επιστρέφουν πρόσφυγες καθ' οιονδήποτε τρόπο σε χώρες ή εδάφη όπου οι ζωές τους ή η ελευθερία τους μπορεί να απειληθεί.» (Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), ΥΑΗΕΠ Γενικό Γλωσσάριο Όρων, Ιούνιος 2006, αναθεώρηση 1, σελ. 15).

44 Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Άρθρο 14.

45 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών Σχετικά με το Καθεστώς Προσφύγων (υιοθετημένη στις 28 Ιουλίου 1951), 189 UNTS 137 (εις το εξής: Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες), άρθρο 33.

46 Επίσης, η Οδηγία της Ε. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων αναφέρεται στην αρχή της μη επαναπροώθησης (Οδηγία της Ε. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων, αιτιολογική σκέψη 10).

47 Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία: Η εφαρμογή του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή το Πρωτόκολλο του 1967 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων ως θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο απέναντι στα έδαφη εμπορίας ανθρώπων, 7 Απριλίου 2006, HCR/GIP/06/07 (εις το εξής: Κατευθυντήριες γραμμές Διακίνησης ΥΑΗΕΠ).

Γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του Ο. Η. Ε., η αναγκαστική ή παραπλανητική στρατολόγηση γυναικών και παιδιών με σκοπό την πορνεία ή την σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μια μορφή βίας με βάση το φύλο, που μπορεί να συνιστά δίωξη.⁴⁸

Επιπρόσθετα, το Σ.Η.Ε.Κ.Τ υποχρεώνει τα Κράτη που επιστρέφουν τους πρόσφυγες να διεξάγουν εκτίμηση κινδύνου σχετικά με τον κίνδυνο του προσώπου που επιστρέφει να βασανιστεί στην χώρα υποδοχής. Επιπλέον, τα κράτη πρέπει επίσης να αξιολογούν τις ιδιαίτερες περιστάσεις ενός ατόμου και όχι μόνο τα «σταθερά μοτίβα των γενικών, κατάφωρων ή μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» εντός της χώρας υποδοχής.⁴⁹ Τα κράτη δεν μπορούν να επιστρέφουν ένα άτομο αν υπάρχει κίνδυνος βλάβης- για παράδειγμα, η εκ νέου εμπορία ανθρώπου και αντίποινα που ενδέχεται να ισοδυναμούν με βασανιστήρια- ή, σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΣΔΑ, αν υπάρχει κίνδυνος από άλλες μορφές κακομεταχείρισης.

Εκεί όπου τα κράτη γνωρίζουν συνθήκες στην χώρα υποδοχής που θα μπορούσαν να εκθέσουν τον άνθρωπο που επιστρέφει σε κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, το να πραγματοποιήσουν την επιστροφή θα ισοδυναμούσε με παραβίαση της ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένου του εάν η χώρα υποδοχής είναι Κράτος Μέλος της Ε. Ε. Πρόσφατες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχουν επίσης επιβεβαιώσει τις υποχρεώσεις των κρατών κατά την επιστροφή προσώπων στην χώρα καταγωγή τους, ή σε τις χώρες διέλευσης, υπό τον Κανονισμό του Δουβλίνου.⁵⁰

Η Ε. Δ. Π και η UNICEF παρέχουν πιο συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με την διεξαγωγή εκτίμησης κινδύνου σε περιπτώσεις παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Η CRC επισημαίνει ότι οι εκτιμήσεις κινδύνου θα πρέπει να διεξάγονται με τρόπο που λαμβάνει υπόψη την ηλικία και το φύλο, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη τις σοβαρές συνέπειες στα παιδιά της ανεπαρκούς προμήθειας τροφής ή υπηρεσιών υγείας.⁵¹ Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων της UNICEF, η αρμόδια αρχή της χώρας όπου το παιδί αναγνωρίζεται, οφείλει, σε συνεννόηση

48 Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 19. Ο Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες επίσης προβλέπει ότι η εκτίμηση του «βάσιμου φόβου δίωξης» πρέπει να βασίζεται σε γεγονότα, εστιάζοντας τόσο στο άτομο όσο και στις συναφείς περιστάσεις της υπόθεσης. Η διαθεσιμότητα και αποτελεσματικότητα της κρατικής προστασίας οφείλει να αξιολογείται προσεκτικά, στη βάση αξιόπιστων και επικαιροποιημένων πληροφοριών για την χώρα προέλευσης (βλέπε Ύπατος Αρμοστής για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Γραμμές για την Διεθνή Προστασία αριθμός 9: Αιτήσεις υπαγωγής σε Καθεστώς Πρόσφυγα βάσει Γενετήσιου Προσανατολισμού και/ή Ταυτότητας Φύλου στο πλαίσιο του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου της του 1967 σχετιζόμενες με το Καθεστώς Πρόσφυγα, 23 Οκτωβρίου 2012, HCR/GIP/12/09 (εις το εξής: Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ Κατευθυντήριες Γραμμές για την Διεθνή Προστασία Αριθμός 9), παράγραφοι 28, 37).

49 Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου και Συντονιστή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΑΣΕ, Εμπορία Ανθρώπων που ισοδυναμεί με βασανιστήρια και άλλες Μορφές Κακομεταχείρισης (Βιέννη: ΟΑΣΕ, 2013), παράγραφος 33.

50 Βλέπε M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, Εφαρμογή αριθμός 30696/09, Συμβούλιο της Ευρώπης: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 21 Ιανουαρίου 2011: και Μωάμεθ εναντίον Αυστρίας, Εφαρμογή αριθμός 2283/12, Συμβούλιο της Ευρώπης: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 6 Ιουνίου του 2013.

51 Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ε. Δ. Π.), Ε. Δ. Π Γενικό Σχόλιο αριθμός 6: Μεταχείριση-συνόδευτων και χωρισμένων παιδιών εκτός της χώρας προέλευσης τους, 1 Σεπτεμβρίου 2005 Ε. Δ. Π/ΓC/2005/6 (εις το εξής: Ε. Δ. Π. Γενικό Σχόλιο αριθμός 6), παράγραφος 27

με το παιδί, να καθορίσει την καλύτερη λύση για το παιδιά μεταξύ των παρακάτω: ενσωμάτωση στη χώρα προορισμού, εθελοντικός επαναπατρισμός και επανένταξη στην χώρα ή τόπο καταγωγής, ή την επανεγκατάσταση και ένταξη σε τρίτη χώρα.⁵² Μια εκτίμηση κινδύνου θα πρέπει να διεξάγεται για να καθοριστεί κατά πόσον η επανένωση της οικογένειας είναι προς το συμφέρον του παιδιού.⁵³

Κατά την διεξαγωγή εκτιμήσεων κινδύνου, η Ομάδα Ειδικών της Ε. Ε. συνιστά να τίθενται επί τάπητος οι ακόλουθοι παράγοντες:⁵⁴

- Ο κίνδυνος αντιποιούν από τους διακινητές κατά του διακινούμενου προσώπου και/ή της οικογένειας του/της.⁵⁵
- Ο κίνδυνος παρενόχλησης, σύλληψης, κράτησης ή δίωξης από τις αρχές.⁵⁶
- Η κοινωνική θέση του διακινούμενου προσώπου κατά την επιστροφή.⁵⁷ και

52 52 Η UNICEF προειδοποιεί ότι είναι σημαντικό να ληφθούν ειδικά μέτρα σε καταστάσεις όπου παιδιά έχουν εμπλακεί σε δραστηριότητες με υψηλό κίνδυνο στιγματισμού, όπως πορνεία και σεξουαλική εκμετάλλευση, ως αποτέλεσμα εμπορίας ανθρώπων. Προετοιμασίες για την επανασύνδεση αυτών των παιδιών πρέπει να λάβει υπόψη την ανάγκη να τα προστατεύσει ενάντια σε διακρίσεις, στοχευμένες επιθέσεις, περαιτέρω στρατολόγηση ή εκ νέου εμπορία ανθρώπων (βλέπε Ταμείο Παιδιών του ΟΗΕ (UNICEF), Κατευθυντήριες Γραμμές για την Προστασία Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων, Σεπτέμβριος 2006 (εις το εξής: Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων UNICEF), παράγραφος 8.2).

53 Κατευθυντήριες Γραμμές του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την Εμπορία Ανθρώπων, παράγραφος 24. Σύμφωνα με τον Υπάτο Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ο ορισμός του συμφέροντος είναι «μια επίσημη διαδικασία με συγκεκριμένες διαδικαστικές εγγυήσεις και απαιτήσεις τεκμηρίωσης που διεξάγεται για ορισμένα παιδιά [...], σύμφωνα με την οποία ο κριτής είναι υποχρεωμένος να υπολογίζει και να εξισορροπήσει όλους τους σχετικούς παράγοντες στην συγκεκριμένη υπόθεση, δίνοντας το κατάλληλο βάρος στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αναγνωρίζονται στο CRC και σε άλλα όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ούτως ώστε μια συνολική απόφαση μπορεί να ληφθεί η οποία προστατεύει τα δικαιώματα των παιδιών με τον καλύτερο τρόπο.» Βλέπε επίσης την Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών (CRC), CRC Γενικό Σχόλιο Αριθμός 14 (2013) για το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται το συμφέρον του ως πρωταρχικό μέλημα (άρθρο 3, παράγραφος 1), 29 Μαΐου 2013 (εις το εξής: CRC Γενικό Σχόλιο Αριθμός 14).

54 Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομώνων της Ε. Ε., αρχείο 114, και Επεξηγηματικό Έγγραφο 13 αυτής, σελίδες 200-202.

55 Τα θέματα περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, εάν τα μέλη της οικογένειας/φίλοι ή συνεργάτες στην χώρα προέλευσης έχουν έλθει σε επαφή και/ή απειληθεί από (συνεργάτες) του έμπορου/δίκτυο εμπορίας ανθρώπων (σημειώστε ότι, παρότι σε αρκετές υποθέσεις, είναι η χώρα προέλευσης που θα διεξαγάγει εκτίμηση κινδύνου, σε υποθέσεις που αφορούν απάτριδες ανθρώπους, ο τόπος της συνήθους διαμονής θα είναι υπεύθυνος για την διεξαγωγή της εκτίμησης κινδύνου. Σε ορισμένες περιπτώσεις σύμφωνα με τους Κανονισμούς του Δουβλίνου, για παράδειγμα, το πρόσωπο μπορεί επίσης να επιστραφεί σε χώρα διέλευσης): κατά πόσον το θύμα εμπορίας καθεαυτό έχει απειληθεί κατά την παραμονή του στην χώρα προορισμού ή κατά τη νομική διαδικασία: κατά πόσον ο τόπος κατοικίας του θύματος εμπορίας και/ή της οικογένειάς του είναι γνωστός σε (συνεργάτες του) εμπόρου/δικτύου εμπορίας: και κατά πόσον ο έμπορος αποτελεί μέρος του κοινωνικού κύκλου του θύματος εμπορίας στην χώρα προέλευσης. Για τον πλήρη κατάλογο των σκέψεων, βλέπε όμοια πηγή, σελίδα 200.

56 Τα θέματα περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, όταν το θύμα εμπορίας ανθρώπων διατρέχει τον κίνδυνο να συλληφθεί, να κρατηθεί ή να υποστεί δίωξη από τις αρχές στην χώρα προέλευσης για αδικήματα σχετιζόμενα με την κατάσταση της/τους ως θύμα εμπορίας ανθρώπων, όπως πορνεία, χρήση ή κατοχή πλαστών εγγράφων ή παράνομη έξοδο. Για πλήρη κατάλογο σκέψεων, βλέπε όμοια πηγή, σελίδα 201.

57 Οι ερωτήσεις περιλαμβάνουν τις ακόλουθες: είναι η κατάσταση του θύματος εμπορίας ανθρώπων γνωστή στο κοινωνικό περιβάλλον της/του; Θα είναι το θύμα εμπορίας σε θέση να μιλήσει για την εμπειρία του με την οικογένειά του ή τους φίλους του; Θα γίνει το θύμα εμπορίας ανθρώπων αποδεκτό και θα υποστηριχθεί από το κοινωνικό του περιβάλλον: συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας, των φίλων και της κοινότητας στην οποία το θύμα εμπορίας ανθρώπων ζούσε πριν την αναχώρησή του; Για πλήρη κατάλογο των ερωτήσεων, βλέπε όμοια πηγή, σελίδα 201.

- Η διαθεσιμότητα και η πραγματική πρόσβαση σε προγράμματα κοινωνικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένων της ασφαλούς διαμονής, της ιατρικής, νομικής και ψυχολογικής βοήθειας.⁵⁸

Επιπρόσθετα, ο ICMPD έχει εκπονήσει τις Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας για την ανάπτυξη διακρατικών μηχανισμών παραπομπής σε χώρες της Ε. Ε. που προσφέρουν παρόμοια καθοδήγηση για την διεξαγωγή εκτιμήσεων κινδύνου.⁵⁹

Οι ειδικοί επί θεμάτων της κοινωνίας των πολιτών έχουν εντοπίσει δύο επίπεδα κινδύνων που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την διεξαγωγή εκτιμήσεων κινδύνου: πρώτον, οι οξείες κίνδυνοι που επηρεάζουν το θύμα εμπορίας ανθρώπων κατά την επιστροφή, συμπεριλαμβανομένων της φυσικής ασφάλειας και κινδύνων για την υγεία, και δεύτερον, το κοινωνικό περιβάλλον που μπορεί να οδηγήσει στην περιθωριοποίηση και τον στιγματισμό του θύματος εμπορίας ανθρώπων στην χώρα υποδοχής.⁶⁰ Συνεπώς, η εκτίμηση κινδύνου θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα τρία βήματα:

- Συγκέντρωση πληροφοριών για την προσωπική ιστορία του θύματος εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης και μιας αξιολόγησης της οικογένειάς τους,⁶¹ τις περιστάσεις του προσώπου στην χώρα προέλευσης,⁶² τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν ως αποτέλεσμα της εμπορίας⁶³ και τους κινδύνους στιγματισμούς τους κατά την επιστροφή.⁶⁴
- Συλλογή πληροφοριών για την χώρα προέλευσης, με βάση αξιόπιστες πληροφορίες παρεχόμενες μη κυβερνητικές οργανώσεις και κυβερνητικές αρχές;⁶⁵ και
- Διαμόρφωση σεναρίων ασφαλείας της χώρας προέλευσης, που έχουν δημιουργηθεί κατόπιν συνεργασίας μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανώσεων που πραγματοποιούν την εκτίμηση κινδύνου και των κυβερνητικών αρχών, και με την ενεργό συμμετοχή του θύματος εμπορίας ανθρώπων.⁶⁶

Παρότι πρόσφατες έρευνες υποδηλώνουν ότι εξατομικευμένες εκτιμήσεις κινδύνου πραγματοποιούνται μόνο σε τέσσερα Κράτη που συμμετέχουν στον ΟΑΣΕ (εκ των

58 Αυτό περιλαμβάνει την περίπτωση όπου το θύμα εμπορίας ανθρώπων έχει πρόσβαση σε άμεσες και μακροπρόθεσμες υπηρεσίες παροχής βοήθειας, όπως ασφαλή στέγαση και ιατρική, νομική και ψυχολογική βοήθεια. Για πλήρη κατάλογο των σκέψεων, βλέπε όμοια πηγή, σελίδα 202.

59 59 ICMPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σελίδες 81-82.

60 «Πρότυπα ποιότητας για εκτίμηση κινδύνου και ασφαλή επιστροφή και επανένταξη θυμάτων εμπορίας ανθρώπων», LEFÖ (2011), σελίδα 9.

61 Για έναν πλήρη κατάλογο ερωτήσεων προς εξέταση, βλέπε Πρότυπα ποιότητας για εκτίμηση κινδύνου και για ασφαλή επιστροφή και επανένταξη προσώπων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, LEFÖ (2011), σελίδα 10.

62 Για έναν κατάλογο ερωτήσεων προς εξέταση, βλέπε Ο.π.

63 Ο.π..

64 Ο.π., σελίδες 10-11.

65 Ο.π., σελίδες 11-12.

66 Για ορισμένα θέματα προς εξέταση, βλέπε Ο.π., σελίδες 12-13.

οποίων όλα είναι κράτη μέλη της Ε. Ε.),⁶⁷ η κατάσταση είναι πιθανόν να βελτιωθεί μεταξύ των κρατών μελών της Ε. Ε. που ακολουθούν την υιοθέτηση της Οδηγίας της Ε. Ε. που θεσπίζει ελάχιστα πρότυπα για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και προστασία θυμάτων εγκλημάτων.⁶⁸ Αυτή η οδηγία, η οποία πρέπει να μεταφερθεί στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της Ε. Ε. μέχρι τις 16 Νοεμβρίου 2015, θα υποχρεώσει τα κράτη να διεξαγάγουν εξατομικευμένες εκτιμήσεις για τον εντοπισμό των συγκεκριμένων αναγκών προστασίας του θύματος.⁶⁹ Ωστόσο, η οδηγία δεν λαμβάνει υπόψη την ανάγκη για εξατομικευμένες εκτιμήσεις στο πλαίσιο της επιστροφής, αλλά στοχεύει στο να προσδιορίσει τις «συγκεκριμένες ανάγκες» των θυμάτων, και επίσης να καθορίσει κατά πόσον τα ειδικά μέτρα που προβλέπονται από την οδηγία⁷⁰ είναι προς ωφέλιμα για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων που επιστρέφουν στις χώρες προέλευσής τους. Μένει να δούμε σε ποιον βαθμό οι εξατομικευμένες εκτιμήσεις θα ισχύσουν για θέματα που αφορούν την επιστροφή.

Μια εκτίμηση κινδύνου δεν είναι, από μόνη της, επαρκής για να εγγυηθεί την ασφαλή επιστροφή. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο κάθε εκτίμηση να συνοδεύεται από ένα λεπτομερές σχέδιο που είναι σχεδιασμένο για να ελαχιστοποιήσει τους αναγνωρισμένους κινδύνους στο μέγιστο δυνατό βαθμό.⁷¹

Επιπρόσθετα στην διεξαγωγή εκτιμήσεων κινδύνου, είναι επίσης σημαντικό να εκτιμηθούν οι ατομικές ανάγκες των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων που

67 Έκθεση Η-σημειώσεων, σελίδα 91.

68 Οδηγία 2012/29/Ε. Ε. του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για την θέσπιση ελάχιστων προτύπων ως προς τα δικαιώματα, υποστήριξη και προστασία θυμάτων εγκλημάτων, σε αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαισίου του Συμβουλίου 2001/220/JHA, 2012 OJL 315/57.

69 Ο.π., άρθρο 22, το οποίο παρέχει:

“2. Η ατομική εκτίμηση πρέπει, ειδικότερα να λαμβάνει υπόψη:

(α) Τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος:
(β) Τον τύπο ή φύση του εγκλήματος: και
(γ) τις περιστάσεις του εγκλήματος.

3. Στο πλαίσιο της ατομικής εκτίμησης, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί σε θύματα που έχουν υποστεί υπολογίσιμη βλάβη λόγω της σοβαρότητας του εγκλήματος: θύματα που έχουν υποστεί εγκληματικά διαπράτταμε κίνητρα προκατάληψης ή διάκρισης τα οποία, ειδικότερα, θα μπορούσαν να σχετίζονται με τα προσωπικά χαρακτηριστικά τους: θύματα των οποίων η σχέση και εξάρτησή από τον δράστη τα καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτα. Υπό αυτό το πρίσμα, θύματα τρομοκρατίας, οργανωμένου εγκλήματος, εμπορίας ανθρώπων, βίας με βάση το φύλο, βίας στο πλαίσιο στενών σχέσεων, σεξουαλικής βίας, εκμετάλλευσης ή εγκλημάτων μίσους, και θύματα με αναπηρίες πρέπει να εξετάζονται δεόντως.

4. Για τους σκοπούς αυτής της Οδηγίας, τα παιδιά θύματα θα πρέπει να θεωρείται ότι έχουν συγκεκριμένες ανάγκες προστασίας λόγω της υπέρβασης τους σε δευτερεύουσα και επαναλαμβανόμενη θύματοποίηση, σε εκφοβισμό και αντίποινα. Για να καθοριστούν κατά πόσον και σε τι βαθμό θα μπορούσαν να ωφεληθούν από ειδικά μέτρα όπως προβλέπονται στα Άρθρα 23 και 24, τα παιδιά θύματα θα υπόκεινται σε ατομική εκτίμηση όπως προβλέπει τα στην παράγραφο 1 αυτού του Άρθρου.

6. Ατομικές εκτιμήσεις θα διεξάγονται με την στενή συμμετοχή του θύματος και θα λαμβάνουν υπόψη τις επιθυμίες τους, συμπεριλαμβανομένων των ενεπιθυμούν να επωφεληθούν από ειδικά μέτρα όπως προβλέπονται στα Άρθρα 23 και 24.

7. Αν τα στοιχεία που αποτελούν τη βάση της ατομικής εκτίμησης έχουν αλλάξει σημαντικά, τα Κράτη Μέλη θα διασφαλίζουν ότι επικαιροποιούνται καθ' όλη την διάρκεια της ποινικής διαδικασίας.”

70 Ο.π., άρθρα 23 και 24.

71 Το ICMPC συνιστά ένα τέτοιο σχέδιο, και επίσης σημειώνει ότι το σχέδιο θα πρέπει να επανεξετάζεται τακτικά και ότι το θύμα θα πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένο για τους κινδύνους που εντοπίστηκαν, όπως επίσης και για τα μέτρα που λαμβάνονται για να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους αυτούς (βλέπε ICMPC TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σελίδες 87-88).

επιστρέφονται. Ενώ κανένας διεθνής κανόνας που να υποχρεώνει ρητά τα κράτη να διενεργούν εκτιμήσεις δεν υπάρχει αφ' εαυτού, αυτές θα πρέπει να θεωρούνται αναπόσπαστο στοιχείο της υποχρέωσης για παροχή βοήθειας και προστασίας σε πρόσωπα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Ως τέτοια, μέλη του Πρωτοκόλλου του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων και της Σύμβασης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, για παράδειγμα, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.⁷² Μια εξαίρεση μπορεί να βρεθεί σε προσεγγίσεις για την επιστροφή παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, για τα οποία το CRC έχει τονίσει ότι η διαδικασία παραπομπής πρέπει επίσης να περιλαμβάνει διεπιστημονικές εκτιμήσεις των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων αναγκών του παιδιού, των κηδεμόνων του και της οικογένειας.⁷³ Στην περίπτωση ασυνόδευτων και χωρισμένων παιδιών, η εκτίμηση πρέπει να εξετάσει τις ιδιαίτερες ευπάθειες, συμπεριλαμβανομένων των υγείας, σωματικής, ψυχολογικής, υλικής και άλλων αναγκών προστασίας, συμπεριλαμβανομένων αυτών που απορρέουν από την ενδοοικογενειακή βία, την εμπορία ανθρώπων ή ψυχολογικά τραύματα.⁷⁴

Συγκεκριμένα, ειδικοί των οποίων ζητήθηκε η γνώμη από το ΓΔΘΔΑ υπογράμμισαν την σημασία διεξαγωγής ενδεδειγμένων ελέγχων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.⁷⁵ Οι συνέπειες τυχόν προβλημάτων υγείας που υπέστη το θύμα εμπορίας ανθρώπων πρέπει να εκτιμηθούν μετά την επιστροφή του προσώπου, συμπεριλαμβανομένου του κατά πόσον η κατάλληλη θεραπεία είναι διαθέσιμη στην χώρα υποδοχής. Επιπρόσθετα, το θύμα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να χρειαστεί να συνοδεύεται από ειδικό ιατρό κατά την διαδικασία επιστροφής του. Μεταξύ άλλων ζητημάτων υγείας, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να υποφέρουν από εξάρτηση από ουσίες ή από τον ιό του AIDS ως συνέπεια της εμπειρίας τους από την εμπορία ανθρώπων.⁷⁶

Ο τρόπος με τον οποίο διεξάγεται η επιστροφή

Ο τρόπος με τον οποίο διεξάγονται οι επιστροφές μπορεί να επηρεάσει βαθιά την πραγματική ή εκλαμβανόμενη ασφάλεια του θύματος τόσο κατά την διάρκεια όσο και μετά την επιστροφή. Τα θύματα έχουν αναφέρει ότι ένιωθαν καθησυχασμένοι όταν συνοδεύονται και/ή τους συναντούσαν στον προορισμό τους, ιδίως όταν φοβόντουσαν αντίποινα από τους διακινητές τους ή ήταν ανήσυχοι για την

72 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, άρθρο 6(4): Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρο 12(7). Ειδικές μορφές προστασίας υπαγορεύονται: Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, άρθρο 6(3): Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος (εις το εξής: UNTOC), 8 Ιανουαρίου 2001, A/RES/55/25, άρθρο 25: και Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρο 12(1).

73 Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC), Γενικό Σχόλιο αριθμός 13: Το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία από όλες τις μορφές βίας, 18 Απριλίου 2011, CRC/C/GC/13, παράγραφος 50.

74 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 31.

75 ΟΑΣΕ/ΓΔΘΔΑ Συνάντηση Εμπειρογνομώνων, Βαρσοβία, Πολωνία, 11-12 Φεβρουαρίου, 2014.

76 Γραφείο του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), Εργαλειοθήκη για την Καταπολέμηση Εμπορίας Ανθρώπων, Οκτώβριος 2008 (εις το εξής: UNODC Εργαλειοθήκη για την Εμπορία Ανθρώπων), σελίδες 376 και Εργαλείο 8.11.

διαδικασία μεταφοράς.⁷⁷ Μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν επίσης αναφέρει ότι κάποιες μορφές μεταφοράς, όπως το αεροπλάνο, είναι γενικώς ασφαλέστερες από άλλες, όπως το λεωφορείο, και θα πρέπει να προτιμούνται όπου είναι δυνατόν.⁷⁸

Σε μια σειρά από κράτη-μέλη του ΟΑΣΕ, η υποβοηθούμενη επιστροφή όλων των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων, ρυθμίζεται και διενεργείται σύμφωνα με τα υπάρχοντα εθνικά νομικά πλαίσια, συμπεριλαμβανομένων των νόμων για την μετανάστευση, για το άσυλο, και για την διαμονή των αλλοδαπών.⁷⁹ Κάποια κράτη-μέλη του ΟΑΣΕ παρέχουν βοήθεια για την επιστροφή σε συγκεκριμένες ομάδες μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.⁸⁰ Επιπρόσθετα, κάποιες χώρες έχουν θεσπίσει συγκεκριμένες διατάξεις και διαδικασίες για την επιστροφή των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Σε κράτη-μέλη του ΟΑΣΕ όπου ο ΔΟΜ υλοποιεί προγράμματα υποβοηθούμενης εθελούσιας επιστροφής,⁸¹ τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να επιστραφούν είτε μέσω γενικών προγραμμάτων για μετανάστες, ή μέσω προγραμμάτων επιστροφής ειδικά ανεπτυγμένων για θύματα εμπορίας ανθρώπων. Εκτός από την παροχή βοήθειας για την επιστροφή σε μια σειρά διαφορετικών τύπων μεταναστών, ο ΔΟΜ έχει επίσης αναπτύξει ειδικές διεργασίες για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων.⁸² Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ παρέχουν κάποια μορφή «υποβοηθούμενης εκούσιας επιστροφής» σε παράτυπους μετανάστες και αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση για καθεστώς πρόσφυγα δεν έχει γίνει δεκτή.⁸³ Συχνά, αυτά τα προγράμματα δεν εκτελούνται από την κυβέρνηση αλλά

77 Ρεμπέκα Σαρτίς, Ακούγοντας τα Θύματα: Εμπειρίες ταυτοποίησης, επιστροφής και βοήθειας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη(Βιέννη: Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2007), σελίδες 110-11.

78 Συνέντευξη με τον εκπρόσωπο του Κέντρου Κρίσεων για το Animus Association Foundation, Σόφια, 24 Νοεμβρίου 2011.

79 «Προγράμματα και Στρατηγικές για τα Κράτη Μέλη της Ε. Ε.», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, Ο.π., σημείωση 13, σελίδα 40.

80 Η Μπλάνκα Χανσίλοβα και η Καμίλ Μάσσεϋ, Νομοθεσία και Κατάσταση Αναφορικά με την Εμπορία Ανθρώπων με Σκοπό την Σεξουαλική Εκμετάλλευση σε Κράτη Μέλη της Ε. Ε. (Βιέννη: Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2009: «Προγράμματα και Στρατηγικές για τα Κράτη Μέλη της Ε. Ε.», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, Ο.π., σημείωση 13, σελίδα 85.

81 «Προγράμματα και Στρατηγικές στα Κράτη Μέλη της Ε. Ε.», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, Ο.π., σημείωση 13, σελίδα 7: Η Μπάρμπαρα Κουζοϊοκ-Βάις και η Σαντάλ Λακρούα, Μελέτη για τις Εμπειρίες Μετά την Εμπορία Ανθρώπων στην Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Ιταλία και την Πορτογαλία (Βιέννη: Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2010), σελίδα 104.

82 Jobe, The Causes and Consequences of Re-Trafficking, ό.π., σημείωση 39, σελ. 48; Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), Εγχειρίδιο για την Άμεση Υποστήριξη Θυμάτων Διακίνησης Ανθρώπων (Γενεύη: ΔΟΜ, 2007), Κεφάλαιο 3. Σε μερικές χώρες, ο ΔΟΜ συμμετέχει από το στάδιο της αναγνώρισης στο στάδιο της επανένταξης, ενώ σε άλλες μπορεί να είναι υπεύθυνος μόνο για την επιστροφή. Η υποστήριξη επιστροφής του ΔΟΜ εξαρτάται επίσης από τις ρυθμίσεις με κυβερνήσεις και τοπικούς φορείς υπηρεσιών, καθώς επίσης και από το νομικό και πολιτικό πλαίσιο. (Jobe, The Causes and Consequences of Re-Trafficking, σελ. 45). Όλες οι λειτουργίες χώρας-γραφείου του ΔΟΜ σε σχέση με διακινήθοντα άτομα, συμπεριλαμβανομένης και της επιστροφής πρέπει να διεξάγονται σύμφωνα με το εγχειρίδιο του ΔΟΜ. Ο ΔΟΜ επίσης έχει μία συγκεκριμένη πολιτική αναφορικά με την εκούσια επιστροφή των διακινήθοντων ατόμων που παρέχει πληροφορίες για το νομικό πλαίσιο και πρακτική καθοδήγηση στην διεξαγωγή της επιστροφής. Εκτός από την λήψη υποστήριξης για ασφαλή επιστροφή, διακινήθοντα άτομα μπορεί επίσης να λάβουν στέγαση, καταφύγιο, εκπαιδευτική και επαγγελματική κατάρτιση και οικονομική ή ιατρική μέριμνα.

83 Γενικώς αντιληπτή ως «η παροχή (υλικοτεχνικής, οικονομικής και/ή άλλης υλικής) υποστήριξης στην Εκούσια Επιστροφή ενός επιστρέφοντα» (βλέπε Προγράμματα και Στρατηγικές των Κρατών Μελών της ΕΕ», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης ό.π., σημείωση 13, σελ. 16).

από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΔΟΜ,⁸⁴ και συνήθως με την υποστήριξη τοπικών ΜΚΟ. Σε κάποιες χώρες πολλαπλά προγράμματα είναι διαθέσιμα.

Χωρίς επίσημο πλαίσιο για την εφαρμογή των προγραμμάτων και διαδικασιών επιστροφής, συμπεριλαμβανομένων και εγγυήσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων, τα κράτη ρισκάρουν την υπονόμηση των δικαιωμάτων όλων των ατόμων να φύγουν από οποιαδήποτε χώρα για να εισέλθουν στην δική τους χώρα, καθώς επίσης και την υποχρέωση για την διευκόλυνση της ασφαλούς επιστροφής διακινηθέντων ατόμων.

Έρευνες επιβεβαιώνουν πως τα θύματα αφήνονται να αισθανθούν ευάλωτα και ανήσυχια λόγω ανεπαρκών διαδικασιών επιστροφής που αποτυγχάνουν να παρέχουν εγγυήσεις για την ασφάλεια τους, πληροφορίες για την διαδικασία επιστροφής, συμπεριλαμβανομένων και πιθανών δυσκολιών που μπορεί να συναντήσουν, και ρυθμίσεις που εκπληρώνονται στον προορισμό του θύματος.⁸⁵ Ο τρόπος και η διεξαγωγή της επιστροφής είναι επίσης σημαντικοί παράγοντες για την διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των διακινηθέντων προσώπων. Είναι επίσης σημαντικό να αναγνωριστεί πως η αναγνώριση του θύματος ως διακινηθέν άτομο κατά την διάρκεια της διαδικασίας μεταφοράς μπορεί να είναι προβληματικό σε κάποιες συνθήκες καθώς μπορεί να οδηγήσει στον στιγματισμό ή στην παρενόχληση του θύματος.⁸⁶

Σύμφωνα με το διεθνές και τοπικό δίκαιο, τα κράτη του ΟΑΣΕ απαιτούνται να προστατεύουν την προσωπική ζωή και την ταυτότητα των θυμάτων εμπορίας όσο είναι πιθανό, στο βαθμό που δεν θέτει σε κίνδυνο τα δικαιώματα άλλων, συμπεριλαμβανομένων και των κατηγορουμένων. Σχετικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αναπτύχθηκαν υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ, επιβεβαιώνουν την σύνδεση μεταξύ σεβασμού της προσωπικής ζωής και ασφαλούς επιστροφής. Σε αναγνώριση της ιδιαίτερης ευπάθειας, ειδικές και πρόσθετες υποχρεώσεις ισχύουν για τα διακινηθέντα παιδιά. Εθνικοί νόμοι στην ζώνη του ΟΑΣΕ γενικώς προστατεύουν το δικαίωμα της προσωπικής ζωής και ταυτότητας. Παρόλα αυτά, μόνο κάποια κράτη του ΟΑΣΕ έχουν διατάξεις που αφορούν άμεσα το θέμα της προσωπικής ζωής των διακινηθέντων προσώπων.

Τα θέματα της προσωπικής ζωής και προστασίας ταυτότητας είναι ιδιαίτερης σημασίας στο πλαίσιο της επιστροφής, όταν ένα συμβόλαιο συνάπτεται με τις αρχές, υπηρεσίες και μέλη της οικογένειας στην χώρα προέλευσης του θύματος. Οι δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ τονίζουν την ανάγκη να διασφαλιστεί η προσωπική ζωή του θύματος, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης ευαισθητοποίησης στα μέσα

84 Για παράδειγμα, το La Strada διαχειρίζεται το πρόγραμμα επιστροφής στην Πολωνία. UNODC, Human Trafficking in the Baltic Sea Region, ό.π., σημείωση 37, σελ. 39.

85 Surtees, Listening to Victims, ό.π., σημείωση 77, σελ. 107.

86 Βλέπε Πρόγραμμα Αυτο-Ενδυνάμωσης για Γυναίκες Μετανάστριες (SEPOM), Διακινηθείσες Ταυτότητες ως Εμπόδιο για Επανάταξη στην Κοινότητα: Πέντε Ιστορίες Ανοικοδόμησης της Ζωής Γυναικών και Αντίστασης στην Κατηγοριοποίηση, GAATW Σειρά Ερευνών Δράσης Φεμινιστικής Συμμετοχικής (Μπανγκόκ: GAATW, 2010).

ενημέρωσης για τον κίνδυνο που εμπεριέχεται στην δημοσιοποίηση της ταυτότητας του θύματος, ή οποιασδήποτε άλλης εμπιστευτικής πληροφορίας που θα μπορούσε να υπονομεύσει την ασφάλεια του θύματος ή την πρόσβασή του στην δικαιοσύνη κατά τις ποινικές διαδικασίες.⁸⁷

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εμπορία Ανθρώπων απαιτεί τα Κράτη να προστατεύουν την ιδιωτική ζωή των θυμάτων.⁸⁸ Για αυτόν τον σκοπό η Σύμβαση απαιτεί τα προσωπικά δεδομένα αναφορικά με το θύμα να αποθηκεύονται και να χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την «Σύμβαση για την Προστασία Ατόμων αναφορικά με την Αυτόματη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων».⁸⁹ Η ταυτότητα του ή πληροφορίες που θα μπορούσαν να ταυτοποιήσουν ένα παιδί θύμα εμπορίας δεν πρέπει να γίνουν δημόσια γνωστές εκτός από εξαιρετικές καταστάσεις όπου αυτές οι πληροφορίες θα χρησιμοποιηθούν για να βοηθηθεί η εύρεση μελών της οικογένειας ή για την διασφάλιση της ευημερίας και προστασίας του παιδιού.⁹⁰

Τα πρότυπα της ΕΕ περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων προβλέπουν πως τα δεδομένα μπορούν μόνο να αποθηκευτούν, μεταδοθούν ή διαδοθούν αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.⁹¹ Συγκεκριμένα, οι κατάλληλες τεχνολογικές και οργανωτικές μέθοδοι πρέπει να εφαρμοστούν για την αποφυγή μη εξουσιοδοτημένης αποκάλυψης ή πρόσβασης σε δεδομένα, ειδικά δεδομένα που μεταδίδονται μέσω δικτύου.⁹² Ιδιαίτερης σημασίας στο πλαίσιο της επιστροφής είναι η απαίτηση πως τα προσωπικά δεδομένα θα μεταδίδονται σε μία τρίτη χώρα μόνο αν ένα επαρκές επίπεδο προστασίας δεδομένων παρέχεται από την τρίτη χώρα.⁹³

Επαγγελματίες επίσης συνιστούν πως οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου στην χώρα επιστροφής να μην αποκαλύπτουν στις αρχές της παραλήπτριας χώρας πως το

87 Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, παρ 7.4.

88 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αρθ. 11(1).

89 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 11(1). Το άρθρο 7 της Σύμβασης για την Προστασία Ατόμων αναφορικά με την Αυτόματη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων απαιτεί να παρθούν τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας για την προστασία προσωπικών δεδομένων που είναι αποθηκευμένα σε αυτοματοποιημένα αρχεία δεδομένων κατά των, μεταξύ άλλων ενεργειών, μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, αλλοίωση ή διάδοση, (βλέπε Σύμβαση για την Προστασία Προσώπων αναφορικά με την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων (υιοθετήθηκε στις 28 Ιανουαρίου 1981, τέθηκε σε ισχύ στην 1 Οκτωβρίου 1985) Συμβούλιο της Ευρώπης, ΣΕΑ Αρ. 108. Σύμφωνα με την σύμβαση, τα κράτη πρέπει να θεσπίσουν κατάλληλες διατάξεις και επανορθώσεις για παραβιάσεις τέτοιων μέτρων (άρθρο 10).

90 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 11.

91 Οδηγίας της ΕΕ 95/46/ΕΚ για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, 1995 OJ L 281. Αυτές οι συνθήκες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, πως το άτομο θα δώσει την συγκατάθεσή του πως η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την συμμόρφωση με νομικές υποχρεώσεις ή για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων.

92 Ο.π., αριθ. 1.7.

93 Ο.π., αριθ. 25. Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της ΕΕ συνιστά πως, πριν γίνει ανταλλαγή προσωπικών πληροφοριών με την χώρα προέλευσης, οι αρχές πρέπει να εξασφαλίσουν πως ένα κατάλληλο επίπεδο προστασίας δεδομένων είναι εγγυημένο και πως όλα τα άτομα που έχουν πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα δεσμεύονται από καθήκον χεμύθειας. Προτείνουν επίσης συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου και αυτών που δουλεύουν με τα θύματα συμπεριλαμβανομένων και διατάξεων που εγγυώνται πως η ταυτότητα και άλλα προσωπικά δεδομένα των διακινηθέντων προσώπων δεν θα προωθηθούν χωρίς την συναίνεση του διακινηθέντος προσώπου ή της αρμόδιας αρχής (βλέπε Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της ΕΕ, αρχ. 40, σελ 23-24).

άτομο που επιστρέφεται έχει διακινηθεί πριν πρώτα λάβει την ρητή συγκατάθεση του ατόμου. Αυτό αποτελεί σημαντικό παράγοντα τόσο στην δια-σφάλιση της ασφάλειας του ατόμου (για παράδειγμα αν υπάρχουν ανησυχίες σε σχέση με διαφθορά στην χώρα προέλευσης) και στην προστασία του θύματος διακίνησης από πιθανό στιγματισμό.⁹⁴ Μία ρήτρα για το σκοπό αυτό έχει συμπεριληφθεί στο Πρότυπο Νόμο⁹⁵ του UNODC.

94 Διεθνής Κατά της Δουλείας, Ανθρώπινη Εμπορία, ανθρώπινα δικαιώματα : επαναπροσδιορίζοντας την προστασία του θύματος(Λονδίνο: Διεθνής Κατά της Δουλείας, 2002) αρχ. 42

95 Άρθρο 33(5) του Πρότυπος Νόμος του UNODC: «Σε περίπτωση επιστροφής θύματος (ή μάρτυρα) εμπορίας ανθρώπων στην χώρα προέλευσής του/της, καμία καταγραφή δεν πρέπει να γίνει στα έγγραφα ταυτότητας αυτού του ατόμου αναφορικά με τον λόγο της επιστροφής του/της, ούτε πρέπει προσωπικά δεδομένα με αυτό το αποτέλεσμα να αποθηκευτούν σε οποιαδήποτε βάση δεδομένων που να επηρεάζει το δικαίωμά του/της στο να φύγει την χώρα ή να εισέλθει σε μία άλλη, ή να έχει αρνητικές συνέπειες.»

Αρχή 2: Δέουσα Διαδικασία

Το νομικό πλαίσιο κάποιων κρατών του ΟΑΣΕ δεν σέβεται πλήρως την δέουσα διαδικασία στο δικαίωμα της επιστροφής. Πολλά κράτη που παίρνουν μέρος απαιτούν ορισμένες πληροφορίες να παρέχονται στα διακινηθέντα άτομα, ενώ άλλες προχωρούν περαιτέρω παρέχοντας στα θύματα πρόσβαση σε νομικές συμβουλές ή βοήθεια. Παρόλα αυτά, έχουν διατυπωθεί ανησυχίες σχετικά με την συνέπεια και την ποιότητα των πληροφοριών και της βοήθειας που παρέχονται. Σε κάποιες χώρες αποτυχία αναγνώρισης έχει ως αποτέλεσμα τα θύματα εμπορίας να κρατούνται σε κέντρα κράτησης μεταναστών και μπορεί να αποτρέψει ή παρεμποδίσει την ικανότητά τους να έχουν πρόσβαση σε βοήθεια ή πληροφορίες. Σε άλλες, διακινηθέντα άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε βοήθεια ή πληροφορίες αν δεν έχει εκκινήσει ποινική έρευνα. Η πρόσβαση στις πληροφορίες αναφορικά με τα δικαιώματα των διακινηθέντων προσώπων και διαθέσιμων νομικών ή άλλων ειδών βοήθειας, καθώς και η παροχή περιόδου στοχασμού αντιπροσωπεύουν δικονομικά δικαιώματα και είναι βασικά για την ικανότητα των διακινηθέντων ατόμων να αναζητήσουν επανόρθωση (περαιτέρω αναλύεται στην Αρχή 6).

Η σημασία της σωστής ταυτοποίησης στο πλαίσιο της αναγκαστικής επιστροφής

Η σημασία της σωστής ταυτοποίησης του θύματος δεν μπορεί να υπερεκτιμηθεί. Η αποτυχία ακριβούς και έγκαιρης ταυτοποίησης του θύματος εμπορίας είναι ένα επίμονο πρόβλημα στην ζώνη του ΟΑΣΕ, και ένα που εκθέτει τα θύματα σε κίνδυνο αναγκαστικής επιστροφής και άρνησης των δικαιωμάτων. Το πρόβλημα αντανακλά και άλλες ελλείψεις στην εθνική απάντηση στην εμπορία, συμπεριλαμβανομένης και της αποτυχίας να αναγνωριστεί πλήρως και να ληφθεί δράση για το έγκλημα της εμπορίας, να αναπτυχθούν αποτελεσματικοί μηχανισμοί ταυτοποίησης και παραπομπής και της κατάλληλης εκπαίδευσης των υπαλλήλων της πρώτης γραμμής (όπως αστυνομία, συνοριοφύλακες και λειτουργοί μετανάστευσης) στην ταυτοποίηση διακινηθέντων θυμάτων όλων των ηλικιών και φύλων.

Οι περισσότερες χώρες δεν έχουν πρότυπες διαδικασίες που οι συνοριακοί αξιωματούχοι και λειτουργοί μετανάστευσης πρέπει να ακολουθήσουν για να διαπιστωθεί αν οι συλληφθέντες μετανάστες έχουν διακινηθεί. Μίας και τα θύματα διακίνησης είναι απίθανο να έχουν έγκυρη άδεια παραμονής, βίζες ή ακόμα και διαβατήριο, αν συλληφθούν από την αστυνομία ή συνοριοφύλακες, αντιμετωπίζουν κράτηση, μεταφορά σε κέντρο απέλασης, και αφαίρεση από την χώρα, όλα εκ των

οποίων μπορεί να λάβουν χώρα σε ένα σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, υπάρχει κίνδυνος τα άτομα που έχουν παγιδευτεί σε διαδικασίες σχεδιασμένες για να διαχειρίζονται περιπτώσεις ασύλου και μετανάστευσης να μην αναγνωριστούν ως θύματα διακίνησης. Ακόμα και όταν τα θύματα της διακίνησης αναγνωρίζονται σωστά, μπορεί να παραμείνουν σε κίνδυνο απέλασης ως αποτέλεσμα διαδικαστικών αποτυχιών ή κακής επικοινωνίας μεταξύ των αρχών.

Επιπλέον, πολιτικές με στόχο την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης μπορεί να θέσουν το θύμα διακίνησης σε κίνδυνο αυθαίρετης αναγκαστικής επιστροφής. Τέτοιες πολιτικές περιλαμβάνουν την άρνηση εισόδου στα σημεία διέλευσης των συνόρων, και ταχεία διαδικασία επιστροφής, συμπεριλαμβανομένου και μέρους της συμφωνίας επανεισδοχής. Επιταχυνόμενες διαδικασίες επανεισδοχής μπορεί να οδηγήσουν σε περιπτώσεις επαναπροώθησης, όπου στο θύμα διακίνησης γίνεται άρνηση διαδικασιών ασύλου στα σύνορα. Θύματα διακίνησης μπορεί επίσης να επηρεαστούν αρνητικά από τις αποφάσεις για άσυλο που έγιναν με βάση λανθασμένη εκτίμηση της έννοιας της ασφαλούς χώρας (π.χ., κατά πόσο η χώρα προέλευσης ή η τρίτη χώρα θεωρείται ασφαλής) οδηγώντας σε κίνδυνο επαναπροώθησης. Επομένως, υπάρχουν ανησυχίες πως σε κάποιες χώρες οι προσεγγίσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων έχουν επικεντρωθεί στην πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των διακινηθέντων προσώπων.

Η σωστή αναγνώριση του θύματος της εμπορίας είναι το κλειδί για την διασφάλιση πως δεν θα απελαθούν ως παράτυποι μετανάστες και πως θα τους αναγνωριστούν τα δικαιώματα τα οποία δικαιούνται. Έγκυρη και έγκαιρη αναγνώριση απαιτεί ένα επίσημο σύστημα που να λειτουργεί αποτελεσματικά. Ο ΓΔΘΔΑ συνιστά πως τέτοια συστήματα ταυτοποίησης είναι ενσωματωμένα στον εθνικό μηχανισμό παραπομπής, στελεχωμένα από κατάλληλα εκπαιδευμένους υπαλλήλους.⁹⁶ Σε αυτό το πνεύμα, η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 5/08 καλεί τις χώρες να μην αποβάλλουν πιθανά θύματα εμπορίας μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία ταυτοποίησης. Πιο πρόσφατα, η Προσθήκη του 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ προτείνει τα Κράτη Μέλη να διασφαλίσουν πως οι αποφάσεις αναφορικά με την παραπομπή να αναθεωρηθούν σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.⁹⁷

Το Συμβούλιο της Ευρώπης επιβεβαιώνει πως όπου υπάρχουν εύλογοι λόγοι υπόνοιας πως το άτομο υπήρξε θύμα εμπορίας, το άτομο αυτό δεν πρέπει να αφαιρεθεί από

96 ΟΑΣΕ/ΓΔΘΔΑ, Εθνικοί Μηχανισμοί Παραπομπής: Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο (Βαρσοβία: ΓΔΘΔΑ, 2004), σελ. 59.

97 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος IV, παρ. 1 και 1.3.

την επικράτεια της χώρας μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία ταυτοποίησης.⁹⁸ Η ΕΕ απαιτεί τα κράτη μέλη της να «πάρουν κάθε απαραίτητο μέσο για την καθιέρωση των κατάλληλων μηχανισμών για την έγκαιρη ταυτοποίηση, βοήθεια και υποστήριξη των θυμάτων, σε συνεργασία με τις σχετικές οργανώσεις στήριξης».⁹⁹ Η ΕΕ επίσης απαγορεύει την επιβολή μιας εντολής επιστροφής κατά την διάρκεια της περιόδου στοχασμού, κατά την διάρκεια της οποίας οι διαδικασίες ταυτοποίησης οριστικοποιούνται και στα θύματα παρέχεται βοήθεια για να ανακάμψουν.¹⁰⁰

Η περίοδος στοχασμού

Ένας σημαντικός αριθμός από τα συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ διαθέτει νομικές ή πολιτικές διατάξεις που χορηγούν στα θύματα εμπορίας τον χρόνο για να ανακτήσουν και να αναλογιστούν τις εμπειρίες τους, καθώς και το δικαίωμα να παραμείνουν στον τόπο προορισμού κατά την διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών και, σε μερικές περιπτώσεις, πρόσβαση σε βοήθεια. Η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών που έχουν σχεδιαστεί για να διορθώσουν την κατάσταση ενός θύματος εξαρτάται από την ικανότητα εκείνων που είναι υπεύθυνοι για την διαχείριση τους. Σε ορισμένες χώρες, οι αποφάσεις σχετικά με την κατάσταση ενός θύματος λαμβάνονται από τα όργανα επιβολής του νόμου, τα μεταναστευτικά όργανα και το προσωπικό από άλλες υπηρεσίες πρώτης γραμμής.¹⁰¹

Ένας αυξανόμενος αριθμός μελών στην περιοχή του ΟΑΣΕ προσφέρει μια περίοδο στοχασμού και αποκατάστασης στα θύματα εμπορίας (και στα θεωρούμενα

98 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 10(2). Οι Είκοσι Κατευθυντήριες Γραμμές για την Αναγκαστική Επιστροφή, που εκδόθηκαν από το Συμβούλιο της Επιτροπής των Υπουργών της Ευρώπης, για την αναγνώριση των βέλτιστων πρακτικών για την επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών αναφέρει πως η εντολή αφαίρεσης θα δοθεί μόνο με βάση μία εύλογη και αντικειμενική εξέταση της συγκεκριμένης υπόθεσης και πρέπει να λάβει υπόψη τις καταστάσεις αυτής της ειδικής περίπτωσης (βλέπε Συμβούλιο της Επιτροπής Υπουργών της Ευρώπης, Είκοσι Κατευθυντήριες Γραμμές για Αναγκαστική Επιστροφή,)(CM(2005)40, κατευθυντήρια γραμμή 3). Αυτό απαιτεί να εξεταστούν οι ειδικές περιστάσεις του ατόμου, και να μην αφαιρεθούν τα άτομα με βάση τη συμμετοχή τους σε μια συγκεκριμένη ομάδα ή την εθνικότητα τους. Δείτε επίσης Conka κατά Βελγίου, Αίτηση Νούμερο 51564/99, Συμβούλιο της Ευρώπης: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 5 Φεβρουαρίου 2002.

99 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, άρθρ. 11(4).

100 Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29 Απριλίου 2004 σχετικά με την άδεια παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών που είναι θύματα ανθρωπίνης εμπορίας ή που είναι το αντικείμενο μιας δράσης για την διευκόλυνση παράνομης μετανάστευσης, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, 2004 ΕΕ L 261, σ. 19-23, άρθρ. 6 (2). Ενώ η Οδηγία περί Επιστροφής της ΕΕ προβλέπει τις διαδικασίες για την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που βρίσκονται παράνομα στα κράτη μέλη της ΕΕ, δεν καθορίζει πλήρως τους «παράνομως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών», ούτε παρέχει καμία καθοδήγηση στα μέλη σχετικά με το πως και υπό ποια πρότυπα τα άτομα που αξιολογούνται εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Είναι σαφές, ωστόσο, ότι τα πρόσωπα που έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζονται ως θύματα εμπορίας (και συνεπώς την νομική αναγνώριση τουλάχιστον ενός προσωρινού δικαιώματος παραμονής) δεν εμπίπτουν εντός του πεδίου εφαρμογής του, τουλάχιστον μέχρι κάθε δικαίωμα σχετικό με την εμπορία να λήξει ή να τερματιστεί.

101 Όσον αναφορά τα συμμετέχοντα Μέλη που είναι μέλη κράτη της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει διαπιστώσει προβλήματα όσον αναφορά την αποτυχία ανάθεσης ευθύνης για την ενημέρωση των θυμάτων σχετικά με τις επιλογές προσωρινής διαμονής, και την αποτυχία ορισμού περιεχομένου των εν λόγω πληροφοριών - η αποτυχία να εντοπίσει τέτοια θύματα, οδηγεί στην τιμωρία των θυμάτων ως παράτυποι μετανάστες - η απαίτηση της παρουσίας των εγγράφων ταυτότητας ως προϋπόθεση για την έκδοση αδειών παραμονής - η αποτυχία να γίνουν οι ειδικές διατάξεις για ψυχολογική υποστήριξη - η αποτυχία να γίνουν συγκεκριμένες διατάξεις για την ασφάλεια και την προστασία των θυμάτων - η αποτυχία να ληφθεί υπόψη η ειδική παροχή για το καλύτερο συμφέρον - και η έλλειψη στοχευμένων κοινωνικών προγραμμάτων βοήθειας (δείτε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση από την Επιτροπή για την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/81, COM(2010) 493 τελικό, σ. 10).

θύματα), τα οποία διαφορετικά δεν θα είχαν το δικαίωμα να παραμείνουν στην χώρα. Η σημασία της παροχής περιόδων στοχασμού και αποκατάστασης στα θύματα εμπορίας περιγράφεται σε πολλά έγγραφα του ΟΑΣΕ. Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ προτείνει ότι οι περίοδοι περίσκεψης είναι απαραίτητοι για να μπορέσουν τα θύματα να αποφασίσουν εάν θα ενεργήσουν ή όχι ως μάρτυρες κατά την διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών.¹⁰² Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, τα συμμετέχοντα Κράτη πρέπει να παρέχουν στα θύματα περιόδους στοχασμού.¹⁰³ και να διασφαλίσουν ότι η απέλαση δεν θα επιβληθεί κατά την διάρκεια της περιόδου στοχασμού και αποκατάστασης.¹⁰⁴

Η έννοια της περιόδου στοχασμού και αποκατάστασης δεν ήταν καλά εδραιωμένη την στιγμή που συντάχθηκε το Πρωτόκολλο κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ. Ωστόσο, περιλαμβάνεται και διευκρινίζεται στην Σύμβαση κατά της Εμπορίας των Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης η οποία απαιτεί η περίοδος στοχασμού να διαρκεί τουλάχιστον 30 ημέρες και να είναι υποχρεωτική από τον νόμο.¹⁰⁵ Αυτό συμβαίνει για να επιτρέψει στα θύματα να αναρρώσουν, να διαχωριστούν πλήρως από τους εκμεταλλευτές τους και να έχουν αρκετό χρόνο να λάβουν μια τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με το αν πρέπει ή όχι να συνεργαστούν με τις αρχές. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, στο θύμα πρέπει να παρέχεται βοήθεια και μέτρα βοήθειας¹⁰⁶ και δεν πρέπει να αποβληθούν.¹⁰⁷ Παρόλο που τα Κράτη Μέλη είναι ελεύθερα να επιλέξουν την μέθοδο που χρησιμοποιείται για την αποφυγή της αναγκαστικής επιστροφής των θυμάτων, θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα νομικό πλαίσιο που να επιτρέπει στα θύματα να παραμείνουν στην επικράτειά τους για την διάρκεια της περιόδου αποκατάστασης και να τους παρέχουν τα σχετικά νομιμοποιητικά έγγραφα.¹⁰⁸

102 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος V, παρ. 8.1· και η Προσθήκη του 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος IV, παρ. 2 και 2.3.

103 Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθμ. 8/07, «Καταπολέμηση της Ανθρώπινης Εμπορίας για την Εργασιακή Εκμετάλλευση», Μαδρίτη, 30 Νοεμβρίου 2007, παρ. 2, < <http://www.osce.org/mc/29464?download=true>>.

104 ΟΑΣΕ Απόφαση της Υπουργικής Επιτροπής Αρ. 5/08, «Ενίσχυση της Ποινικής Δικαιοσύνης για την Αντιμετώπιση της Ανθρώπινης Εμπορίας μέσω μιας Ολοκληρωμένης Προσέγγισης», Ελσίνκι, 5 Δεκεμβρίου 2008, παρ. 5 <<http://www.osce.org/mc/36545?download=true>>.

105 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρ. 13.1. Η περίοδος αποκατάστασης προορίζεται για να εφαρμοστεί στα θύματα εμπορίας που βρίσκονται παράνομα στο έδαφος ενός Κόμματος ή που διαμένουν νόμιμα αλλά μόνο με βραχυπρόθεσμη άδεια παραμονής. Συμβούλιο της Ευρώπης, Αιτιολογική Έκθεση στο Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, ΣΕΑ Αρ. 197, παρ. 172.

106 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, Άρθ. 13 (2), 12(1)(2).

107 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, Άρθ. 13 (1).

108 Επεξηγηματική Έκθεση για την Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 178.

Η νομοθεσία της ΕΕ επίσης παρέχει μια περίοδο στοχασμού, αλλά αφήνει τα κράτη μέλη να αποφασίσουν πόσο καιρό θα διαρκέσει η περίοδος στοχασμού.¹⁰⁹ Κατά την διάρκεια της περιόδου στοχασμού, αποφάσεις επιστροφής δεν πρέπει να επιβάλλονται σε υπηκόους τρίτων χωρών, στους οποίους θα πρέπει να «χορηγούνται συνθήκες διαβίωσης ικανές να εξασφαλίσουν την συντήρησή τους» και πρόσβαση σε έκτακτη ιατρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής βοήθειας, όπου χρειάζεται.¹¹⁰

Πρόσβαση στην δικαιοσύνη

Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, η Προσθήκη του 2013 και οι Υπουργικές Αποφάσεις του Συμβουλίου Αρ. 14/06 και Αρ. 8/07 όλες υπογραμμίζουν την σημασία της πρόσβασης στην δικαιοσύνη για τα θύματα εμπορίας και, στο πλαίσιο αυτό, την ανάγκη να τους παρέχουν νομική συνδρομή. Τέτοια βοήθεια θα πρέπει να περιλαμβάνει την παροχή νομικών συμβουλών και πληροφοριών σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματα των θυμάτων σε μια γλώσσα που μπορούν να κατανοήσουν. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η απόφαση 8/07 του Υπουργικού Συμβουλίου υποδεικνύει ότι τα κράτη θα πρέπει να εξετάσουν τις επιλογές που επιτρέπουν την εναλλακτική αντιπροσώπευση όταν το θύμα δεν είναι σε θέση να συμμετέχει σε νομικές διαδικασίες αυτοπροσώπως.

Το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία απαιτεί από τα κράτη να εξασφαλίσουν ότι λαμβάνονται μέτρα για να παρέχουν στα θύματα πληροφορίες για τις σχετικές δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες, καθώς και βοήθεια για να παρουσιάσουν τις απόψεις και τις ανησυχίες τους στις ποινικές διαδικασίες. Το πρωτόκολλο για την Εμπορία Ανθρώπων του ΟΗΕ επίσης συνιστά στα Κράτη Μέλη να εξετάσουν το ενδεχόμενο παροχής συμβουλών και πληροφοριών, ειδικότερα σχετικά με τα

109 Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου, άρθρ. 6. Η Οδηγία έχει επικριθεί για ανεπαρκή αντιμετώπιση των αναγκών και των δικαιωμάτων των θυμάτων να λάβουν στήριξη και βοήθεια (δείτε Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, Άποψη Αρ. 4/2009, Σχετικά με πιθανή αναθεώρηση της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ, παρ. 3 του Συμβουλίου). Η Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ έχει συστήσει μια περίοδο στοχασμού όχι μικρότερη από τρεις μήνες ως ο ελάχιστος απαιτούμενος χρόνος για να εξασφαλιστεί επαρκής βοήθεια και υποστήριξη, ώστε το θύμα να μπορεί να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση για την συνεργασία σε ποινικές διαδικασίες, να ακολουθήσει αξιώσεις αποζημίωσης ή να επιστρέψει στην πατρίδα του. Όσον αναφορά τις άδειες παραμονής, η Ομάδα δήλωσε ότι αυτές δεν θα πρέπει να συνδέονται με την συνεργασία του θύματος στην έρευνα ή την δίωξη. Η Ομάδα επίσης σημείωσε ότι, σε πολλές περιπτώσεις τα θύματα μπορεί να μην έχουν σχετικές πληροφορίες, οι διακινητές ενδέχεται να μην είναι σε θέση να διαχωθούν ή τα θύματα μπορεί να φοβούνται για σημαντική βλάβη εναντίον τους ή εναντίον των οικογενειών τους εάν συνεργαστούν. Ωστόσο, αυτό δεν μειώνει την κατάσταση των θυμάτων η οποία ορίζει ότι χρειάζονται βοήθεια και στήριξη. Η Ομάδα προτείνει ότι τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδικά θύματα να χορηγηθεί μια προσωρινή αλλά ανανεώσιμη άδεια παραμονής για τουλάχιστον έξι μήνες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να εργαστούν και την πρόσβαση σε προγράμματα κοινωνικής βοήθειας, ανεξάρτητα από την προθυμία του θύματος να συνεργαστεί (δείτε Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, « Επεξηγηματικό Έγγραφο 10: Περίοδος Στοχασμού και Κατάσταση Διαμονής », σ. 171). Δείτε επίσης Anne T. Gallagher, Το Διεθνές Δίκαιο της Εμπορίας Ανθρώπων (Νέα Υόρκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου του Κέμπριτζ, 2010), σελ. 298-301.

110 Οδηγία του Συμβουλίου της ΕΕ 2004/81/ΕΚ, άρθρ. 7. Επιπρόσθετα, η Οδηγία για την Εμπορία Ανθρώπων της ΕΕ επίσης κάνει αναφορά στην περίοδο στοχασμού στο προοίμιο της και επιβεβαιώνει, ότι στις περιπτώσεις όπου το θύμα δεν διαμένει μόνιμα στο σχετικό κράτος μέλος, βοήθεια και στήριξη θα πρέπει να παρέχονται άνευ όρων, τουλάχιστον κατά την διάρκεια της περιόδου στοχασμού (παράγραφος 18). Μια ομάδα από όργανα του ΟΗΕ εισήγησε την ένταξη μιας περιόδου στοχασμού και αποκατάστασης για τουλάχιστον 90 ημέρες για όλα τα θύματα εμπορίας (δείτε ΟΗCHR, ΥΑΗΕΠ, UNICEF, UNODC, Γυναίκες του ΟΗΕ και ΔΟΕ, Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Εμπορία Ανθρώπων- Κοινό Σχόλιο των ΗΕ και της Οδηγίας της ΕΕ- Μία Προσέγγιση στα Βασισμένη στα Ανθρώπινα Δικαιώματα ,σελ. 44).

νομικά δικαιώματα των θυμάτων, σε μια γλώσσα που κατανοούν.¹¹¹ Σύμφωνα με το Σχέδιο Βασικές Αρχές του ΟΗΕ για το δικαίωμα σε μια αποτελεσματική προσφυγή για τα θύματα εμπορίας, τα διαδικαστικά δικαιώματα για τα θύματα εμπορίας περιλαμβάνουν πρόσβαση σε μια αρμόδια αρχή, την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματά τους, νομική και άλλης μορφής βοήθεια και την χορήγηση μιας περιόδου στοχασμού.¹¹²

Σύμφωνα με τους επαγγελματίες ειδικούς, δεν είναι ασυνήθιστο σε ορισμένα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ στα διακινηθέντα θύματα να αρνείται η ιδιότητα του θύματος εμπορίας. Αυτή είναι συχνά η περίπτωση όταν δεν έχει ενεργηθεί κάποια ποινική έρευνα, μερικές φορές ως αποτέλεσμα της απροθυμίας του θύματος εμπορίας να συνεργαστεί με τις αρχές. Κατά συνέπεια, το άτομο δεν έχει καθόλου είτε έχει περιορισμένη πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες βοήθειας. Σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ σχετικά με τα θύματα εγκληματικών πράξεων, καθώς και με τα θύματα σοβαρών παραβιάσεων των διεθνών νομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα διακινηθέντα άτομα πρέπει να θεωρούνται θύματα ανεξάρτητα από το αν ο δράστης στην συγκεκριμένη υπόθεση έχει ταυτοποιηθεί, συλληφθεί, διωχθεί ή έχει καταδικαστεί.¹¹³ Παρομοίως, το Σχέδιο βασικών αρχών του ΟΗΕ για το δικαίωμα σε μια αποτελεσματική προσφυγή για τα θύματα εμπορίας προβλέπει ότι όλα τα θύματα εμπορίας έχουν ένα νομικά εφαρμόσιμο δικαίωμα να λάβουν αποζημίωση, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης τους έχει καταδικαστεί.¹¹⁴

Στο ίδιο πνεύμα, το Συμβούλιο της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων υποχρεώνει τα Κράτη Μέλη να παρέχουν συμβουλές και πληροφορίες σε μια γλώσσα που μπορεί να καταλάβει το θύμα, μαζί με βοήθεια για να ενεργοποιήσει τα δικαιώματά και τα συμφέροντά του για να παρουσιαστεί στις ποινικές διαδικασίες.¹¹⁵ Στα θύματα πρέπει να παρέχεται πρόσβαση σε πληροφορίες για τις σχετικές νομικές και διοικητικές διαδικασίες από την πρώτη τους επαφή με τις αρμόδιες αρχές.¹¹⁶ Αυτό περιλαμβάνει τα θύματα που βρίσκονται στην χώρα παράνομα, τα οποία θα πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους σχετικά με την παραμονή¹¹⁷ έτσι ώστε να έχουν χρόνο να εξετάσουν τις επιλογές τους και το αρχείο που σχετίζεται με τις αιτήσεις τους. Τα μέρη πρέπει να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις

111 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, άρθρ. 6.2 και 6.3(β).

112 Σχέδιο βασικών αρχών του ΟΗΕ για το δικαίωμα σε μια αποτελεσματική ένδικη προστασία για τα διακινηθέντα άτομα, αρχείο του ΟΗΕ. A/HRC/17/35, 13 Απριλίου 2011, άρθρ. 1(5).

113 Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Διακήρυξη των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα Θύματα Εγκλήματος και Κατάχρησης Εξουσίας της 29ης Νοεμβρίου 1985, A/RES/40/34. Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών Ψήφισμα για τις Βασικές Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές για το Δικαίωμα Προσφυγής Επανόρθωσης για τα Θύματα Σοβαρών Παραβάσεων του Διεθνούς Νόμου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τις 16ης Σεπτεμβρίου 2005, A/60/509/ Προσθ. 1.

114 Σχέδιο βασικών αρχών για το δικαίωμα σε μια αποτελεσματική ένδικη προστασία για τα διακινηθέντα άτομα, άρθρ. 2(γ).

115 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρ. 12(1), άρθρ. 12 (1) (ε).

116 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρ. 15(1). Δείτε επίσης την Επεξηγηματική Έκθεση για την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, παρ. 192

117 Επεξηγηματική Έκθεση για την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, παρ. 194.

οποίες στα θύματα εμπορίας παρέχεται δωρεάν νομική βοήθεια.¹¹⁸ Όταν εξετάζονται μαζί με τα πρότυπα που έχει θεσπίσει η ΕΣΔΑ και την νομολογία του ΕΔΑΔ το δικαίωμα σε δωρεάν νομική βοήθεια μπορεί, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, να επεκταθεί και σε αστικές υποθέσεις, όπως τις αξιώσεις για αποζημιώσεις ή διαδικασίες μετανάστευσης.¹¹⁹

Σε αυτό το πνεύμα, το δίκαιο της ΕΕ προβλέπει ότι στα θύματα εμπορίας πρέπει να παρέχονται οι σχετικές πληροφορίες και η αναγκαία νομική βοήθεια για να είναι σε θέση να προστατεύσουν τα νομικά τους δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων παραμονής και επιστροφής. Απαιτεί επίσης την παροχή νομικής συμβουλευτικής στα θύματα «χωρίς καθυστέρηση».¹²⁰ Τα θύματα θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε νομική αντιπροσώπευση με σκοπό την απαίτηση νομικής αποζημίωσης και σύμφωνα με τον ρόλο του θύματος στο σχετικό ποινικό σύστημα δικαιοσύνης (για παράδειγμα, όπου τα θύματα έχουν την ιδιότητα των μερών στις ποινικές διαδικασίες). Σε περίπτωση που το θύμα δεν έχει επαρκείς πόρους, νομική εκπροσώπηση και παροχή συμβουλών πρέπει να παρέχεται δωρεάν από το οικείο κράτος μέλος της ΕΕ.¹²¹ Επίσης, οι υπηρεσίες του ΟΗΕ προτείνουν στα μέλη που εφαρμόζουν την Οδηγία της ΕΕ σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων να εξασφαλίσουν ότι η πρόσβαση στην δωρεάν νομική βοήθεια δεν περιορίζεται σε ποινικές διαδικασίες. Θα πρέπει επίσης να καλύπτει όλες τις νομικές διαδικασίες σχετικά με την ιδιότητα του θύματος που αφορούν ένα άτομο, συμπεριλαμβανομένων ποινικών, αστικών ή εργασιακών διαδικασιών, για τον σκοπό της αποζημίωσης, καθώς και διαδικασίες σχετικά με την κατάσταση μετανάστευσης ή το άσυλο.¹²²

Δυνατότητα να ασκήσει έφεση

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η εν λόγω διαδικασία παρέχεται στα θύματα εμπορίας κατά την διάρκεια της διαδικασίας επιστροφής, είναι αναγκαίο να τους

118 Συμβούλιο της Ευρώπης Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, άρθρ. 15(2)- Επεξηγηματική Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, παρ. 195 και 196.

119 Αυτές οι συνθήκες περιλαμβάνουν όταν η πολυπλοκότητα των διαδικασιών και ο συναισθηματικός χαρακτήρας ενός θέματος μπορεί να αποτρέψει ένα άτομο από το να παρουσιάσει την υπόθεση του σωστά και αποτελεσματικά (Επεξηγηματική Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, παρ. 195 και 196). Είναι πιθανόν ότι όλες οι αστικές υποθέσεις που αφορούν ένα θύμα εμπορίας, όπως οι αξιώσεις αποζημίωσης ή οι αιτήσεις ασύλου, η πολυπλοκότητα των διαδικασιών και ο συναισθηματικός χαρακτήρας της υπόθεσης και τα ζητήματα προς συζήτηση απαιτούν την παροχή νομικής βοήθειας για το θύμα εμπορίας.

120 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων της ΕΕ, άρθρ. 12(2).

121 Ο.π., άρθρ. 12(2). Ως θύματα εγκλημάτων, τα θύματα εμπορίας επίσης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της 25 Οκτωβρίου 2012 για την θέσπιση των ελαχίστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και προστασία των θυμάτων εγκλημάτων, και την αντικατάσταση της Απόφασης- Πλαισίου του Συμβουλίου 2001/220 JHA., 2012 OJ L 315/57. Αυτή η Οδηγία, πρέπει να μεταφερθεί από τα Κράτη Μέλη της ΕΕ μέχρι τις 16 Νοεμβρίου 2015, απαιτεί τα θύματα να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται με σεβασμό και ευαισθησία, με τα δικαιώματα που χορηγούνται από την Οδηγία να εφαρμόζονται με αμερόληπτο τρόπο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δήλωσε πρόσφατα ότι στα θύματα πρέπει να παρέχεται επαγγελματική βοήθεια συμπεριλαμβανομένης δωρεάν νομικής βοήθειας, λαμβάνοντας υπόψη ότι συχνά τους λείπουν τα οικονομικά μέσα και έτσι δεν θα είναι σε θέση να πληρώσουν για την εν λόγω συνδρομή (δείτε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα της 10ης Φεβρουαρίου 2010 σχετικά με την Πρόληψη της Εμπορίας Ανθρώπων, P7_TA(2010) 0018, παρ. 18).

122 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κ.α. ,Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 66

παρέχονται τα μέσα για να ασκήσουν έφεση κατά της απόφασης επιστροφής. Ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο αυτό έχουν οι δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ για την εξασφάλιση αποτελεσματικών μέσων προσφυγής κατά των διοικητικών αποφάσεων, σύμφωνα με τις οποίες τα μέλη του ΟΑΣΕ θα πρέπει να παρέχουν δικαστική επανεξέταση των διοικητικών κανονισμών και αποφάσεων.¹²³

Στο πλαίσιο της Οδηγίας της ΕΕ για την επιστροφή, όλες οι αποφάσεις σχετικά με την επιστροφή και την απομάκρυνση των ατόμων πρέπει να εκδίδονται γραπτά, παρέχοντας λόγους στην πραγματικότητα νομικούς, και πρέπει να υπόκεινται σε αποτελεσματική προσφυγή ή έφεση.¹²⁴ Επιπλέον, οι αποφάσεις πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την διαθεσιμότητα της δικαστικής προσφυγής ή τους μηχανισμούς έφεσης. Τα μέλη κράτη της ΕΕ οφείλουν να διασφαλίσουν ότι οι απαραίτητη νομική βοήθεια ή εκπροσώπηση παρέχεται κατόπιν αιτήσεως και δωρεάν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία σχετικά με την νομική βοήθεια.¹²⁵ Οφείλουν επίσης να σέβονται την αρχή της επαναπροώθησης και να αναβάλουν την απομάκρυνση της σε περίπτωση που η αρχή αυτή παραβιαστεί.¹²⁶

Αν η χώρα επιστροφής είναι Κράτος Μέλος της ΕΣΔΑ, ένα θύμα εμπορίας το οποίο έχει κινήσει την διαδικασία ενώπιον του ΕΔΑΔ μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο να υποδείξει προσωρινά μέτρα για το συγκεκριμένο Κράτος Μέλος.¹²⁷ Τα προσωρινά μέτρα είναι επείγοντα μέτρα τα οποία, σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΑΔ, ισχύουν μόνο όταν υπάρχει επικείμενος κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι αιτούντες ζητούν την αναστολή της απέλασης ή έκδοσης, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων που αντιμετωπίζουν για σεξουαλική εκμετάλλευση¹²⁸ και οικογενειακή εκδίκηση.¹²⁹

123 Έγγραφο από την Συνάντηση της Μόσχας από την Συνδιάσκεψη για την Ανθρώπινη Διάσταση του ΟΑΣΕ, 3 Οκτωβρίου 1991 (στο εξής: 1991 Έγγραφο της Μόσχας), παρ. 18.4

124 Οδηγία της ΕΕ περί Επιστροφής, άρθρ. 12(1) και 13.

125 Ό. π., άρθρ. 13 (4).

126 Ό. π., αριθ. 9(1).

127 «Κανόνες του Δικαστηρίου, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Η Γραμματεία του Δικαστηρίου, 1 Ιανουαρίου 2014, Κανόνας 9.

128 Μ. εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου, Αίτηση Αριθ. 16081/08, Συμβούλιο της Ευρώπης: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 1 Δεκεμβρίου 2009.

129 Η. Ν. εναντίον Ολλανδίας, Εφαρμογή Αρ. 20651/11, του Συμβουλίου της Ευρώπης: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 3 Οκτωβρίου 2012.

Αρχή 3:

Μέτρα προστασίαςόταν η επιστροφή δεν είναι επιλογή

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιστροφή ενός θύματος εμπορίας στην χώρα καταγωγής της ή του ή σε προηγούμενη συνηθισμένη διαμονή είναι αδύνατη, επικίνδυνη ή αλλιώς παρεμβαίνει τα ανθρώπινα δικαιώματα εκείνου του ατόμου. Τα θύματα στα οποία δεν έχει χορηγηθεί νόμιμη προσφυγική ιδιότητα ή τα οποία θεωρούνται ότι χρήζουν διεθνή προστασία μπορεί να εξακολουθούν να χρειάζονται προστατευτικά μέτρα, ως αποτέλεσμα των προσωπικών περιστάσεων όταν η περίοδος στοχασμού έχει λήξει. Όμως, αυτές οι εναλλακτικές λύσεις είναι συχνά διαθέσιμες μόνο σε προσωρινή βάση.

Στα θύματα εμπορίας μπορεί να χορηγηθεί το «δικαίωμα να παραμείνουν» για διάφορους λόγους και με μια σειρά από διαφορετικούς τρόπους. Μόλις η περίοδος στοχασμού έχει λήξει (έχει συζητηθεί στην Αρχή 2), μία από τις πρώτες επιλογές που ακολουθεί είναι η χορήγηση προσωρινής άδειας παραμονής που συνδέεται με διαδικασίες κατά των διακινητών, παρόλο που αυτό συνήθως απαιτεί την συνεργασία του θύματος. Στα θύματα εμπορίας μπορεί επίσης να χορηγηθεί διεθνής προστασία ή προσωρινή παραμονή για ανθρωπιστικούς λόγους με βάση, για παράδειγμα, την αρχή της μη επανόρθωσης και μια ανικανότητα να εγγυηθεί την ασφαλή επιστροφή. Επιπλέον, στα θύματα μπορεί να χορηγηθεί μόνιμη διαμονή για ανθρωπιστικούς λόγους. Τα θύματα που διεκδικούν διεθνή προστασία μπορεί επίσης να δικαιούνται, ξεχωριστή ή επιπρόσθετη σε οποιαδήποτε άλλη αξίωση που τα αναγνωρίζουν ως θύματα εμπορίας, για να παραμείνουν κατά την διάρκεια αυτής της αξίωσης.

Προσωρινή διαμονή για την διάρκεια των νομικών διαδικασιών

Στα περισσότερα μέλη που συμμετέχουν στον ΟΑΣΕ, το αν ένα θύμα εμπορίας επιτρέπεται ή όχι να παραμείνει και να συμμετέχει σε εγκληματικές διαδικασίες εξαρτάται από την αξιολόγηση της επιβολής του νόμου ή των διωκτικών αρχών ως προς την χρησιμότητα της μαρτυρίας του θύματος εμπορίας. Τέτοια είναι η περίπτωση όπου το δικαίωμα παραμονής εξαρτάται από την συνεργασία του θύματος εμπορίας με την έρευνα και/ή τις διαδικασίες ποινικής δίωξης. Το δικαίωμα να παραμείνουν για τους σκοπούς των αστικών διαδικασιών, για παράδειγμα να ζητήσουν αποζημίωση, απουσιάζει σε μεγάλο βαθμό από τα νομικά πλαίσια των κρατών που συμμετέχουν στον ΟΑΣΕ. Ως αποτέλεσμα, τα θύματα φέρεται συχνά να επιστρέφουν στις χώρες καταγωγής τους (ηθελημένα ή μη) πριν να έχουν την ευκαιρία να κάνουν ή να

ολοκληρώσουν την αξίωση για αποζημίωση.¹³⁰ Στα θύματα που έχουν λάβει άδειες παραμονής με βάση την συνεργασία τους σε νομικές διαδικασίες προσφέρεται σπάνια η δυνατότητα να παραμείνουν στην χώρα προορισμού όταν οι διαδικασίες ολοκληρωθούν.¹³¹ Όταν οι άδειες είναι διαθέσιμες, μπορεί να εξαρτώνται από το αποτέλεσμα των ποινικών διαδικασιών και να προσφέρονται μόνο όταν υπάρχει καταδίκη ή όταν το θύμα «κάνει ό,τι καλύτερο μπορεί για να συνεργαστεί».¹³²

Όπως και με τις περιόδους στοχασμού, ορισμένες χώρες της ΕΕ επιβάλουν πρόσθετες απαιτήσεις για την χορήγηση αδειών παραμονής, μεταξύ άλλων απαιτώντας το θύμα να παρέχει έγγραφα ταυτότητας.¹³³ Τέτοιες απαιτήσεις μπορεί να είναι αδύνατον να υλοποιηθούν από τα θύματα, καθώς μπορεί να μην κατέχουν έγκυρα έγγραφα αρχικά ή μπορεί τα έγγραφα τους να κατασχέθηκαν από τους διακινητές.

Το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων απαιτεί από τις χώρες προορισμού που διεξάγουν επιστροφές να λάβουν υπόψη τους την κατάσταση κάθε σχετικής νομικής διαδικασίας που αφορούν το άτομο που θα επιστραφεί.¹³⁴ Η παρουσία του θύματος εμπορίας στην χώρα στην οποία αναζητείται λύση είναι συχνά πρακτική-και μερικές φορές μια νομική απαίτηση. Όταν οι χώρες επιστροφής δεν το λάβουν αυτό υπόψη, τότε αυτό αναπόφευκτα θα εμποδίσει την ελεύθερη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των ανθρώπων εμπορίας στα διορθωτικά μέτρα. Τουλάχιστον, οι χώρες επιστροφής πρέπει να αναβάλουν την απέλαση και να παρέχουν μια προσωρινή άδεια παραμονής για να επιτρέπουν στο θύμα να συμμετέχει στις νομικές διαδικασίες.

Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ και η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με Αρ. 8/07 προτείνει στα μέλη να εξετάσουν το ενδεχόμενο να παράσχουν στα θύματα εμπορίας προσωρινές και μόνιμες άδειες παραμονής.¹³⁵ Στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ, τέτοιες άδειες δεν συνδέονται ρητά με τις δικαστικές διαδικασίες. Ενώ η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με Αρ. 8/07 δεν καθορίζει τους σκοπούς αυτών των αδειών, το Σχέδιο Δράσης τις αναφέρει σε σχέση με πιθανούς κινδύνους στην ασφάλεια των θυμάτων. Οι δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ καλούν τα μέλη να εξετάσουν την χορήγηση αδειών εργασίας στα θύματα για την διάρκεια παραμονής τους στην χώρα προορισμού.¹³⁶ Οι δεσμεύσεις επίσης συστήνουν στα μέλη να παρέχουν μια καθυστέρηση στον στοχασμό και να ενισχύσουν τις ευκαιρίες εργασίας που είναι διαθέσιμες στα θύματα

130 ΟΑΣΕ/ΓΑΘΔΑ Αποζημίωση για θύματα Διακίνησης και Εκμετάλλευσης στην ζώνη του ΑΣΕ (Βαρσοβία: ΓΑΘΔΑ, 2008), σελ. 36.

131 Hancilova και Massey, Νομοθεσία και η Κατάσταση όσον Αφορά την Εμπορία Ανθρώπων, ό.π., σημείωση 80, 2009, σελ. 82

132 Sarah Craggs και Ruzayda Martens, Δικαιώματα, Παραμονή, Αποκατάσταση: Μια Συγκριτική μελέτη για την Αξιολόγηση των Επιλογών Διαμονής για τα θύματα Εμπορίας, Διεθνής Οργάνωση για την Μετανάστευση, 2010, σελ. 97.

133 Ό.π., σελ. 55.

134 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ περί της Ανθρώπινης Εμπορίας, άρθρο 8.

135 Επαναλήφθηκε επίσης στην 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος IV, παρ. 2 και 2.3.

136 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος V, παρ. 8.2-8.3- ΟΑΣΕ Υπουργικό Συμβούλιο, Απόφαση Αριθμ. 8/07 παρ. 2-2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος IV, παρ. 2 και 2.3.

κατά την διάρκεια της παραμονής τους, μεταξύ άλλων μέσω πληροφοριών για την παροχή αδειών εργασίας.¹³⁷

Παρόλο που το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα πρότυπα της ΕΕ και τα δύο προβλέπουν την παροχή προσωρινών αδειών παραμονής στα θύματα εμπορίας, υπάρχουν διαφορές όσον αναφορά τα κριτήρια επιλεξιμότητας. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να εκδίδουν άδειες παραμονής στα θύματα εμπορίας εάν η αρμόδια εθνική αρχή θεωρεί την παραμονή τους αναγκαία είτε λόγω προσωπικών τους περιστάσεων, ή για τους σκοπούς της συνεργασίας σε μια έρευνα ή ποινική διαδικασία.¹³⁸ Η απαίτηση της προσωπικής κατάστασης καλύπτει ένα φάσμα καταστάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας του θύματος, την κατάσταση της υγείας του και την οικογενειακή κατάσταση.¹³⁹ Στην περίπτωση των παιδιών θυμάτων, η άδεια παραμονής πρέπει να εκδίδεται σύμφωνα με τα καλύτερα συμφέροντα του παιδιού, και πρέπει να ανανεώνεται, εφόσον είναι αναγκαίο, σε αυτή την βάση.¹⁴⁰ Η νομοθεσία της ΕΕ προβλέπει την χορήγηση αδειών παραμονής την ημερομηνία ή πριν από την ημερομηνία την οποία λήγει η περίοδος στοχασμού.¹⁴¹ Όμως, η χορήγηση της άδειας παραμονής εξαρτάται εντελώς από την συνεργασία των θυμάτων, και δεν λαμβάνει υπόψη τις προσωπικές περιστάσεις. Μια άδεια μπορεί να χορηγηθεί όταν το θύμα έχει δείξει σαφή πρόθεση συνεργασίας, έχει διακόψει τις σχέσεις του με τους διακινητές και μπορεί να προσφέρει βοήθεια σε έρευνες ή δικαστικές διαδικασίες.¹⁴²

137 ΟΑΣΕ, Υπουργικό Συμβούλιο, Απόφαση Αριθ. 8/07, παρ. 2

138 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 14.

139 Επεξηγηματική Έκθεση για τη Σύμβαση Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 184.

140 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 14(2). Δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη ως προς τη διάρκεια της άδειας διαμονής ή την ανανέωσή της, είτε πρόκειται για παιδιά, είτε για ενήλικα θύματα.

141 Βλέπε Οδηγία Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 2004/81/ΕΚ. Στο πλαίσιο της παρούσας Οδηγίας, μία άδεια διαμονής θα πρέπει έχει ισχύ τουλάχιστον έξι μήνες και δύναται να ανανεωθεί εάν οι συνθήκες συνεχίζουν να ισχύουν. 8(3).

142 Η Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ έχει τονίσει ότι η ανάγκη συνεργασίας θα πρέπει να νοείται όχι μόνο ως επίσημη συμμετοχή σε νομικές διαδικασίες, αλλά επίσης και με άλλα λιγότερο επίσημα μέσα συνεργασίας, όπως η παροχή πληροφοριών (βλέπε Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, Γνωμοδότηση Νο. 4/2009, παρ. 14. Η σύνδεση ανάμεσα σε δικαίωμα διαμονής και σε δικαίωμα συμμετοχής σε νομικές διαδικασίες έχει επισημανθεί από την Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, η οποία έχει προτείνει πως κάποιο παρανόμος διακινηθέν άτομο το οποίο αποφασίζει να γίνει μάρτυρας σε ποινική υπόθεση ή το οποίο επιθυμεί να διεκδικήσει αποζημίωση σε υπόθεση αστικού δικαίου, δικαιούται προσωρινή άδεια παραμονής, τουλάχιστον έως το τέλος της δικαστικής διαδικασίας (βλέπε Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, Έκθεση Αιτιολόγησης 10: Περίοδος Στοχασμού και Καθεστώς Διαμονής, σελ. 173). Όσον αφορά τις ποινικές υποθέσεις, η συγκεκριμένη σύσταση ισχύει σε μεγάλο βαθμό μέσω της εφαρμογής της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 2004/81/ΕΚ η οποία αφορά τις άδειες διαμονής για θύματα εμπορίας ανθρώπων. Ωστόσο, η Οδηγία δεν επιτρέπει στα θύματα να παραμείνουν, στην περίπτωση που η μαρτυρία τους δεν θεωρηθεί χρήσιμη, ή στην περίπτωση κατά την οποία τα θύματα επιθυμούν να διεκδικήσουν αποζημίωση μέσω του αστικού δικαίου. Το προοίμιο της κοινοτικής Οδηγίας 2009/52/ΕΚ απαιτεί από τα κράτη μέλη να καθορίζουν μέσω της εθνικής τους νομοθεσίας τους όρους χορήγησης προσωρινών αδειών διαμονής που συνδέονται με τις αντίστοιχες εθνικές ποινικές διαδικασίες (βλέπε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/81 σχετικά με τη χορήγηση άδειας διαμονής στους υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων ή που έχουν υπαχθεί σε ενέργειες διευκόλυνσης παράνομης μεταναστεύσης, συνεργαζόμενοι με τις αρμόδιες αρχές, COM (2010), σελ. 493). Παρακαλείστε να λάβετε υπόψη ότι η συγκεκριμένη Οδηγία ενδέχεται να βρίσκεται σε διαδικασία επανεξέτασης, κατά τη στιγμή συγγραφής του παρόντος, έχοντας υπό εξέταση τροποποιήσεις της Οδηγίας για τη βελτίωση της προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

Η Διακήρυξη Των Βρυξελλών αναφέρει ότι βραχυπρόθεσμα οι άδειες διαμονής θα πρέπει να διατεθούν στα θύματα τα οποία συμφωνούν να συνεργαστούν με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.¹⁴³

Η υποχρέωση της μη-επαναπρόωθησης

Η αρχή της μη επαναπρόωθησης είναι κεντρικής σημασίας για την υλοποίηση του δικαιώματος αναζήτησης και χρήσης ασύλου και της κατοχύρωσής τους, μεταξύ άλλων, στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες,¹⁴⁴ η οποία απαγορεύει στα κράτη την επιστροφή ενός προσώπου σε περιοχή στην οποία υπάρχει κίνδυνος για η ζωή του ατόμου ή την ελευθερία του και στην οποία το άτομο θα υποστεί διώξεις. Η αρχή της μη-επαναπρόωθησης έχει επίσης κωδικοποιηθεί σε περιφερειακά νομικά όργανα και σχηματίζει κανόνα του εθιμικού δικαίου και ως τέτοιος είναι δεσμευτικός για όλα τα κράτη, ανεξάρτητα από το αν αποτελούν ή όχι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.¹⁴⁵

Η απαγόρευση επαναπρόωθησης στο διεθνές προσφυγικό δίκαιο συμπληρώνεται από απαγορεύσεις επαναπρόωθησης υπό το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Α.Π.) και τη Σύμβαση ΟΗΕ Κατά των Βασανιστηρίων (Σ.Η.Ε.Κ.Τ.). Ενώ η Σ.Η.Ε.Κ.Τ. περιέχει περιορισμούς σε περιπτώσεις βασανιστηρίων, το Ε.Δ.Α.Δ. έχει επίσης εφαρμόσει την αρχή της μη επαναπρόωθησης σε περιπτώσεις σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης.¹⁴⁶ Η αρχή της μη επαναπρόωθησης αναφέρεται στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ,¹⁴⁷ καθώς επίσης και στο Πρωτόκολλο περί της Εμπορίας

143 Ευρωπαϊκή Ένωση, Διακήρυξη των Βρυξελλών σχετικά με την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, 29 Νοεμβρίου 2002, 14981/02 (στο εξής: Διακήρυξη Βρυξελλών), σελ. 16.

144 Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αριθ. 33.

145 Βλέπε Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Γνωμοδότηση σχετικά με τη Διακρατική Εφαρμογή των Υποχρεώσεων Μη Επαναπρόωθησης της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και του Πρωτοκόλλου του 1967, 26 Ιανουαρίου 2007, παρ. 14-16, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Σημείωση σχετικά με τις Διπλωματικές Διαβεβαιώσεις και τη Διεθνή Προστασία των Προσφύγων, 10 Αυγούστου 2006, παρ. 15, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Διακήρυξη των Κρατών στη Σύμβαση του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, 16 Ιανουαρίου 2002, HCR/MMSP/2001/09, προοίμιο, παρ. 4, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), «Σύνοψη Συμπερασμάτων: η αρχή της μη επαναπρόωθησης», Erika Feller, Volker Turk και Frances Nicholson (eds.), *Refugee Protection in International Law: Παγκόσμιες Διαβουλεύσεις για τη Διεθνή Προστασία της Ύπατης Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), σελ. 178, Nils Coleman, «Renewed Review of the Status of the Principle of Non-Refoulement as Customary International Law», *European Journal of Migration and Law*, Τεύχ. 5, No. 1, 2003, σελ. 23.

146 Παρότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ απαγορεύει τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης, δεν αναφέρεται στην επαναπρόωθηση, ενώ το ΕΔΑΔ το ερμηνεύει ως απαγόρευση επιστροφής, εάν κάποιο άτομο αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (βλ. Εμπορία Ανθρώπων που Υπόκεινται σε Βασανιστήρια και άλλες Μορφές Κακομεταχείρισης (Βιέννη: ΟΑΣΕ, 2013), σελ. 28-29).

147 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος V, παρ. 9.1.

Ανθρώπων του ΟΗΕ,¹⁴⁸ στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων¹⁴⁹ και στην Οδηγία της ΕΕ Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων.¹⁵⁰

Η αρχή της μη επαναπροώθησης ως εκ τούτου, δεν αντιπροσωπεύει δικαίωμα χορήγησης ασύλου σε κάποιο κράτος. Ωστόσο, σημαίνει ότι προκειμένου η απομάκρυνση ενός ατόμου από κάποιο κράτος να είναι νόμιμη, τα κράτη οφείλουν να εξετάσουν κατά πόσο η απομάκρυνση αυτή θα οδηγήσει σε παραβίαση των υποχρεώσεών τους που αφορούν το ζήτημα της μη επαναπροώθησης. Ακόμα και αν δεν κατατεθεί κάποιο αίτημα ασύλου, τα κράτη εξακολουθούν να δεσμεύονται από τις υποχρεώσεις του που αφορούν το ζήτημα της μη-επαναπροώθησης. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τους συνοριακούς φύλακες και τους υπαλλήλους που ασχολούνται με το ζήτημα της μετανάστευσης στις περιπτώσεις που ασχολούνται με τον χειρισμό υποθέσεων εμπορίας ατόμων.¹⁵¹

Σε υποθέσεις που αφορούν κάποιο θύμα ή κάποιο υποτιθέμενο θύμα εμπορίας ανθρώπων, ο προσδιορισμός που αφορά το κατά πόσο ισχύει η αρχή της μη επαναπροώθησης απαιτεί από τις αρχές να λαμβάνουν υπόψη διάφορους παράγοντες που σχετίζονται με τη φύση του φόβου δίωξης, καθώς και την προθυμία και την ικανότητα του κράτους προέλευσης για την πρόληψη και την προστασία του ατόμου από την εμπορία.

Σύμφωνα με την Σ.Η.Ε.Κ.Τ., το εμπλεκόμενο κράτος δεν μπορεί να «αποβάλει, να επιστρέψει ή να εκδώσει κάποιο άτομο σε άλλο Κράτος για το οποίο υπάρχουν ουσιώδεις ενδείξεις να θεωρείται ότι θα κινδυνεύσει να υποβληθεί σε βασανιστήρια».¹⁵² Οι περιπτώσεις που πληρούν τις «απαιτήσεις ουσιαστικών λόγων», πρέπει να περιέχουν ένα ορατό, πραγματικό και εξατομικευμένο κίνδυνο βασανιστηρίων που «να ξεπερνά την απλή θεωρία της υποψίας» ή την «πιθανότητα βασανιστηρίων» και ο κίνδυνος για το άτομο δεν θα πρέπει να είναι «εξαιρετικά πιθανός».¹⁵³ Ο κίνδυνος θα πρέπει να είναι «προσωπικός και παρών» και οι αρχές θα πρέπει επίσης να αξιολογήσουν την συγκεκριμένη κατάσταση του θύματος και όχι μόνο το γενικό πλαίσιο του κινδύνου βασανιστηρίων στο κράτος στο οποίο το θύμα πρόκειται να επιστρέψει.¹⁵⁴ Αν οι προσωπικές περιστάσεις του κάθε ατόμου δείχνουν ότι μπορεί να βρίσκεται σε κίνδυνο βασανισμού, η παροχή προστασίας της Σύμβασης ΟΗΕ Κατά των Βασανιστηρίων (Σ.Η.Ε.Κ.Τ.) όσον αφορά την επαναπροώθηση ισχύει

148 Πρωτόκολλο ΟΗΕ Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 14.

149 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 40.

150 Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και την αντικατάσταση της Απόφασης Πλαισίου του Συμβουλίου 2002/629/ΔΕΥ, της 15ης Απριλίου 2011, 2011/36/ΕΕ (στο εξής: Οδηγία της ΕΕ περί Εμπορίας, σημείο 10).

151 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κ.α. ,Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 58.

152 Σ.Η.Ε.Κ.Τ., αριθ. 3.

153 Εμπορία Ανθρώπων που Υπόκεινται σε Βασανιστήρια και άλλες Μορφές Κακομεταχείρισης (Βιέννη: ΟΑΣΕ, 2013), σελ. 30.

154 Ο.π..

ανεξάρτητα από το εάν έχει προκύψει κάποιο σταθερό μοτίβο βασανιστηρίων ή άλλες μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁵⁵

Βάσει της ΕΣΔΑ, οποιοδήποτε θύμα εμπορίας ανθρώπων θα πρέπει να καταδειξει ότι υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι υποψίας πως εάν απελαθεί, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης που αντιβαίνει στο Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, στη χώρα υποδοχής στην οποία αποστέλλεται.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης μπορεί, συνεπώς, να προσφέρει στα θύματα μια πρόσθετη επιλογή προστασίας.¹⁵⁶

Επιλογές μακροχρόνιας διαμονής

Πολλά κράτη-Μέλη του ΟΑΣΕ παρέχουν άδειες μακράς διάρκειας διαμονής σε άτομα τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις για το καθεστώς του πρόσφυγα ή της επικουρικής προστασίας. Στην αρχή, οι εν λόγω άδειες είναι διαθέσιμες σε θύματα εμπορίας ατόμων που πληρούν τα κριτήρια του πρόσφυγα ή σε άτομα που χρίζουν «ανάγκης διεθνούς προστασίας». Σε ορισμένα κράτη, η «συμπληρωματική προστασία» παρέχεται επίσης, στη βάση διεθνών υποχρεώσεων που αφορούν την οικογενειακή ενότητα, την υγεία, τα παιδιά και άλλες ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁵⁷ Σε πολλά κράτη, γενικές ρήτρες επιτρέπουν επίσης την παροχή προστασίας στα πλαίσια της εκτελεστικής διακριτικής ευχέρειας για «ανθρωπιστικούς λόγους» ή για «φιλανθρωπικούς λόγους».¹⁵⁸ Άλλα εμπόδια επιστροφής, συμπεριλαμβανομένων νομικών, τεχνικών ή πρακτικών λόγων που καθιστούν την επιστροφή αδύνατη, μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως βάση για τη χορήγηση προσωρινής άδειας διαμονής.¹⁵⁹

Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της ΕΕ έχει προτείνει τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων να έχουν τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο συνεργασίας τους με τις εθνικές αρχές. Η Ομάδα έχει θεσπίσει κριτήρια βάσει των οποίων οι άδειες διαμονής θα πρέπει να χορηγούνται για ανθρωπιστικούς λόγους, ως εξής:

- ο κίνδυνος αντιποίνων κατά των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και/ή της οικογένειάς τους και η ικανότητα και/ή προθυμία των αρχών του κράτους προέλευσης να παρέχει προστασία έναντι τέτοιου είδους αντιποίνων,

155 Ο.π..

156 ό.π., σελ., 39.

157 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για Πρόσφυγες και Εξόριστους, Συμπληρωματική Προστασία στην Ευρώπη, 29 Ιουλίου 2009, σελ. 5.

158 Ο.π., σελ. 7.

159 Βλέπε, για παράδειγμα, Mathilde Heegaard Bausager, Johanne Körfli Møller και Σόλων Αρδίττης, «Μελέτη για την κατάσταση των υπηκόων τρίτων χωρών σε κατάσταση αναμονής επιστροφής/απομάκρυνσης στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και τις Συνδεδεμένες Χώρες Σένγκεν», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάρτιος 2013, HOME/2010/RFXX/PR/1001.

- ο κίνδυνος ποινικών ή διοικητικών διώξεων από τις αρχές του κράτους προέλευσης για αδικήματα που σχετίζονται με το καθεστώς, συμπεριλαμβανομένης της παράνομης διέλευσης των συνόρων ή την εργασία στη βιομηχανία του σεξ,
- η έλλειψη προοπτικής κοινωνικής ένταξης του θύματος στη χώρα καταγωγής, συμπεριλαμβανομένου του ανεπαρκούς επιπέδου διαβίωσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές συνθήκες της παράνομης εμπορίας του ατόμου, την ενδεχόμενη διατάραξη των οικογενειακών δεσμών και στην περίπτωση της εμπορίας με σκοπό την πορνεία, τις κοινωνικές επιπτώσεις (στιγματισμό και διακρίσεις) και την πολιτική του κράτους όσον αφορά την πορνεία,
- η έλλειψη επαρκών, εμπιστευτικών υπηρεσιών υποστήριξης που δεν στιγματίζουν και
- η παρουσία παιδιών.¹⁶⁰

Το μοναδικό κομμάτι της νομοθεσίας της ΕΕ που αφορά την παροχή μακροπρόθεσμης (αλλά όχι μόνιμης) διαμονής στους πρόσφυγες στη χώρα προορισμό, αποτελεί η Οδηγία Αναγνώρισης της ΕΕ, η οποία επιτρέπει σε όσους πληρούν τα κριτήρια για το καθεστώς του πρόσφυγα να εξασφαλίζουν έγκυρη άδεια διαμονής για τουλάχιστον τρία χρόνια, με δυνατότητα ανανέωσης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης που να απαιτούν κάτι διαφορετικό.¹⁶¹

Άσυλο

Όλα τα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που έχουν πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων, έχουν το δικαίωμα να ζητούν και να απολαμβάνουν άσυλο από διώξεις.¹⁶² Το Διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες, παρέχει νομική προστασία στα πρόσωπα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις χώρες καταγωγής τους λόγω βάσιμων φόβων διώξεων που βασίζονται σε ζητήματα φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, σε συμμετοχή σε κάποια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή σε πολιτικές πεποιθήσεις.¹⁶³ Τα άτομα που έχουν αναγνωριστεί ως θύματα εμπορίας ανθρώπων και τα οποία βρίσκονται είτε σε διαδικασία εξασφάλισης ασύλου ή σε καθεστώς προστασίας θυμάτων και σε συναφή προγράμματα βοήθειας, συχνά αντιμετωπίζονται εντός των πλαισίων ενός και μόνο συστήματος, χωρίς παραπομπές ή ανταλλαγή πληροφοριών - όπως απαιτείται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση - μεταξύ των συστημάτων αυτών. Δίχως κάποιο ισχυρό σύστημα παραπομπής, οι ανάγκες διεθνούς προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να μην είναι εφικτό να ταυτοποιηθούν

160 Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της ΕΕ, σελ. 174.

161 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 24(1).

162 Βλέπε Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αριθ. 14, Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ 217 (Α) της 10ης Δεκεμβρίου 1948. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον ορισμό της έκφραση να «απολαμβάνουν άσυλο», βλ., για παράδειγμα, Alice Edwards, «Human Rights, Refugees, and the Right 'To Enjoy' Asylum», *International Journal of Refugee Law*, Τεύχ. 17, No. 2, 2005, σελ. 293-330.

163 Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αριθ. 1Α(2).

σωστά ή να αντιμετωπιστούν.¹⁶⁴ Μελέτη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σημειωθεί ότι στις περισσότερες από τις χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα, τα συστήματα παραπομπής θυμάτων εμπορίας ανθρώπων σε διαδικασίες ασύλου ή σε άλλους διεθνείς μηχανισμούς προστασίας βρέθηκαν να είναι ανύπαρκτοι ή ανεπαρκείς.¹⁶⁵ Στις περισσότερες χώρες, τα συστήματα παραπομπής χαρακτηρίζονται ως «ad hoc στην καλύτερη περίπτωση». Σε γενικές γραμμές, τα συστήματα προστασίας και υποστήριξης για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων και τα συστήματα ασύλου λειτουργούν χωριστά, με μικρή ή καθόλου επικοινωνία μεταξύ τους.¹⁶⁶

Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να αντιμετωπίσουν χρονικούς περιορισμούς ή άλλους περιορισμούς κατά την υποβολή αίτησης ασύλου. Σε ορισμένα κράτη, οι αιτήσεις ασύλου είναι δυνατό να ληφθούν εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος και η αποτυχία κατάθεσης αίτηση εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, χωρίς λογική εξήγηση μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την απόρριψη της αιτήσεως.¹⁶⁷

Έχει αναφερθεί ότι ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ δεν έχουν εφαρμόσει τη σχετική νομοθεσία της ΕΕ, η οποία απαιτεί τα κράτη μέλη να εξετάσουν προηγούμενες διώξεις ή σοβαρές βλάβες που διαπράχθηκαν κατά του αιτούντος άσυλο, ως σημαντική ένδειξη κινδύνου για μελλοντικές διώξεις και βλάβες. Διαπιστώθηκε επίσης ότι ορισμένα κράτη μέλη δεν έλαβαν υπόψη τους γεγονότα που λαμβάνουν χώρα από την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής και για τα οποία

164 Μια Βρετανική ΜΚΟ πρότεινε να συμπεριληφθεί κάποιος ανεξάρτητος σύμβουλος ασύλου στα πρώτα στάδια της διαδικασίας αναγνώρισης εμπορίας ανθρώπων, ώστε να διασφαλίσει τον σεβασμό για το δικαίωμα των θυμάτων να λαμβάνουν πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένου του ασύλου. Sarah Richards, *Hope Betrayed: An Analysis of Women Victims of Trafficking and Their Claims for Asylum*, The POPPY Project, 2006, σελ. 22.

165 Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Αναγνώριση και Παραπομπή Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων σε Διαδικασίες για τον Καθορισμό των Αναγκών Διεθνούς Προστασίας, Οκτώβριος 2009, PPLAS/2009/03, σελ. 21.

166 Sarah Richards, *Hope Betrayed*, ό.π., σημ. 166, παρ. 3.1, σελ. 21. Η μελέτη διαπίστωσε τα ακόλουθα απαραίτητα χαρακτηριστικά για έναν αποτελεσματικό μηχανισμό παραπομπής για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων: μια λειτουργική εγγύχρεια διαδικασία για τον εντοπισμό και την καταγραφή θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης της παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών, ένα επιπλέον αποτελεσματικό σύστημα για την αντιμετώπιση των αναγκών διεθνούς προστασίας και έναν συνεπή και αξιόπιστο μηχανισμό παραπομπής θυμάτων εμπορίας ανθρώπων από την πρώτη προς την δεύτερη διαδικασία.

167 Η Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 4(1), ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να κρίνουν ότι ενάποκειται στον αιτούντα να υποβάλει το «συντομότερο δυνατό» όλα τα στοιχεία εκείνα τα οποία απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, δεν υπάρχει πρόβλεψη σχετικά με τις συνέπειες της αποτυχίας της συγκεκριμένης δράσης και μια πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σημειώνει ότι δεν υπάρχει ενιαία αντίληψη των κρατών μελών όσον αφορά τη σημασία της φράσης «το συντομότερο δυνατόν». Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ, της 29ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων αναφορικά με την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρειάζονται διεθνή προστασία και το περιεχόμενο της προστασίας, COM(2010)314, αξιολόγηση του άρθρου 4. Βλέπε επίσης, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Πέρα από τις Αποδείξεις, Εκτίμηση Αξιοπιστίας των Συστημάτων Ασύλου της ΕΕ: Περίληψη, Μάιος 2013 για μια πλήρη συζήτηση σχετικά με το άρθρο 4 της Οδηγίας Αναγνώρισης Προσφύγων της ΕΕ και τις συνέπειες της καθυστερημένης εφαρμογής της.

ενδέχεται να απαιτείται διεθνής προστασία.¹⁶⁸ Η μη ορθή εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων ενδέχεται να περιορίσει τη δυνατότητα των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων να διεκδικήσει την προστασία τους με επιτυχία και ως εκ τούτου, εγκυμονούν κινδύνους για το δικαίωμα ζωής και ελευθερίας τους από διώξεις. Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένα κράτη μέλη προχωρούν σε στενά όρια ερμηνείας του όρου «μη-κρατικός φορέας» που αποκλείει εγκληματικές οργανώσεις και δράστες βίας με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένων εγκλημάτων τιμής και ενδοοικογενειακής βίας.¹⁶⁹ Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη χορήγηση επικουρικής προ-στασίας, αλλά πιο στενή όσον αφορά ερωτήσεις του καθεστώτος του πρόσφυγα.¹⁷⁰

Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ προτείνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι η νομοθεσία που αφορά την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, τις πολιτικές, τα προγράμματα και τις όποιες παρεμβάσεις, δεν επηρεάζουν το δικαίωμα όλων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, να αναζητήσουν και να απολαύσετε άσυλο, διασφαλίζοντας συγκεκριμένα την αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης.¹⁷¹ Η σύσταση αυτή προβλέπεται επίσης στο Πρωτόκολλο Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ,¹⁷² της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων¹⁷³ και της Οδηγίας Διακίνησης Ανθρώπων της ΕΕ.¹⁷⁴ Επιπλέον, ο κίνδυνος των αντεκδίκησης ή αντιποίνων από τους διακινητές ενδέχεται να συνιστούν δίωξη υπό την έννοια της λέξης όπως εφαρμόζεται στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Σε αυτό το πνεύμα, το Σχόλιο της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων επιβεβαιώνει ότι η «πραγματικότητα του να είσαι θύμα εμπορίας ανθρώπων δεν μπορεί να αποκλείσει το δικαίωμα αναζήτησης και εξασφάλισης ασύλου και τα συμβαλλόμενα Μέρη θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες και δίκαιες διαδικασίες ασύλου».¹⁷⁵

168 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ της 29ης Απριλίου 2004, για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων αναφορικά με την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρειάζονται διεθνή προστασία και το περιεχόμενο της προστασίας, COM(2010)314, αξιολόγηση του άρθρου 5. Σημειώστε ότι η Οδηγία 2004/83/ΕΚ καταργήθηκε από τις 21 Δεκεμβρίου 2013 και αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2011/95. Η πρακτική των κρατών μελών της ΕΕ βάσει της οδηγίας μένει να αξιολογηθεί

169 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για Πρόσφυγες και Εξόριστους (ECRE) και Ευρωπαϊκό Νομικό Δίκτυο για το Άσυλο (ELENA), Η Επίπτωση της Οδηγίας Αναγνώρισης Προσφύγων στη Διεθνή Προστασία (2008), σελ. 15-16.

170 Ο.π.. Ωστόσο, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων αριθ. 6(γ), μη-κρατικοί φορείς θεωρούνται φορείς διώξης ή σημαντικής βλάβης, εάν μπορεί να αποδειχθεί ότι το κράτος ή τα εμπλεκόμενα μέρη ή οι οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή κάποιο ουσιώδες μέρος του εδάφους του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών οργανισμών, δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να παράσχουν προστασία κατά των διώξεων ή κατά σοβαρών βλαβών, όπως ορίζεται στο άρθρο 7 της Οδηγίας.

171 Βλέπε Σχέδιο Δράσης του Ο.Α.Σ.Ε., μέρος V, παρ. 9(1).

172 Πρωτόκολλο ΟΗΕ Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 14.

173 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 40.

174 Οδηγία Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ, σημείο 10.

175 Επεξηγηματική Έκθεση για τη Σύμβαση Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 377.

Η απέλαση ομάδων θυμάτων διακίνησης ανθρώπων χωρίς τη διεξαγωγή επιμέρους εκτιμήσεων της κατάστασης του κάθε ατόμου και των επιμέρους κινδύνων που το άτομο αντιμετωπίζει μπορεί, πλην της διακύβευσης του δικαιώματος αίτησης και εξασφάλισης ασύλου από διώξεις, να παραβιάζει επίσης την απαγόρευση επαναπροώθησης, όπως περιγράφονται παραπάνω, καθώς και την απαγόρευση συλλογικών απελάσεων.¹⁷⁶ Όπως ορίζεται στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, οι αιτήσεις ασύλου θα πρέπει να θεωρούνται ως προς τα ουσιαστικά πλεονεκτήματά τους και όχι επί τη βάση των μέσων εισόδου του αιτούντος.¹⁷⁷

Προκειμένου να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να βρεθεί για να διαθέτει «βάσιμο φόβο δίωξης» που να συνδέεται με έναν ή περισσότερους από τους λόγους εκείνους οι οποίοι προβλέπονται στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.¹⁷⁸ Κατευθυντήριες γραμμές Εμπορίας Ανθρώπων Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αναγνωρίζουν ότι δεν εμπίπτουν όλα τα θύματα ή τα πιθανά θύματα εμπορίας ανθρώπων στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού πρόσφυγα και ότι το να είναι κανείς θύμα εμπορίας ανθρώπων, εκ των πραγμάτων, δεν αντιπροσωπεύει έγκυρο έδαφος για τη διεκδίκηση του καθεστώτος του πρόσφυγα.¹⁷⁹ Ωστόσο, «σε ορισμένες περιπτώσεις, η παράνομη εμπορία ανθρώπων μπορεί να εξασφαλίσει διεθνή προστασία στους πρόσφυγες, εφόσον οι πράξεις των δραστών οδηγούν σε δίωξη για κάποιον από τους λόγους οι οποίοι περιέχονται στον ορισμό της Σύμβασης ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ελλείψει αποτελεσματικής εθνικής προστασίας.»¹⁸⁰

Το τι οδηγεί σε βάσιμο φόβο δίωξης που παραβιάζει το δικαίωμα ασύλου εξαρτάται από τα δεδομένα της κάθε μεμονωμένης περίπτωσης. Στο παρόν πλαίσιο, είναι

176 Βλέπε ΕΣΔΑ, πρωτόκολλο 4, αριθ. 4 και Γενική Συνέλευση ΟΗΕ (ΓΣΗΕ), Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Διακινούμενων Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, 18 Δεκεμβρίου 1990, A/RES/45/158, αριθ. 22(1). Βλέπε επίσης Ευρωπαϊκή Ένωση: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007/C 303/01), 14 Δεκεμβρίου 2007, C 303/1, αριθ. 19, σχετικά με τις διαδικασίες προστασίας σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης ή έκδοσης, που απαγορεύει τις συλλογικές απελάσεις. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διάκριση μεταξύ επαναπροώθησης και συλλογικές απελάσεις, βλέπε Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), παράμβαση OHCHR ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση Hirsi et al. v. Ιταλία, 5 Μαΐου 2011, Αριθμ. Αίτησης 27765/09.

177 Βλέπε Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αριθ. 31. Βλέπε επίσης τον Guy S. Goodwin-Gill, «Άρθρο 31 της Σύμβασης του 1951 Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων: Μη ποινικοποίηση, κράτηση και προστασία», Erika Feller, Volker Türk και Frances Nicholson (eds.), Προστασία των Προσφύγων στο Διεθνές Δίκαιο: Παγκόσμιες Διαβουλεύσεις για τη Διεθνή Προστασία της Ύπατης Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Cambridge: Cambridge University Press, 2003) σελ. 185-188. Βλέπε επίσης, για παράδειγμα, Tyler Marie Christensen, Trafficking for sexual exploitation: victim protection in international and domestic asylum law, Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ) Ερευνητική Εργασία No. 206, Απρίλιος 2011.

178 Οι λόγοι αυτοί μπορούν να βρεθούν στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αριθ. 1Α(2).

179 Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία No. 7: Εφαρμογή του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων στα Θύματα Εμπορίας Ανθρώπων και Ατόμων που διατρέχουν Κίνδυνο Να Πέσουν Θύματα Εμπορίας, 7 Απριλίου 2006, HCR/GIP/06/07. Βλέπε, επίσης, Ryszard Piotrowicz, "The UNHCR's Guidelines on Human Trafficking", International Journal of Refugee Law, Τεύχ. 20, No. 2, 2008, σελ. 242; και Κατευθυντήριες Γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 6.

180 Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Παγκόσμιες Διαβουλεύσεις για τη Διεθνή Προστασία/Τρίτη Διαδρομή: Προστασία των Προσφύγων και Έλεγχος Μετανάστευσης: Προοπτικές από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 31 Μαΐου 2001, EC/GC/01/11, παρ. 32.

σημαντικό να σημειωθεί ότι διώξεις που να δικαιολογούν μια αξίωση για το καθεστώς του πρόσφυγα μπορούν να ασκηθούν από ιδιώτες όταν είναι «εν γνώσει ανεκτές από τις αρχές ή σε περίπτωση άρνησης, ή εφόσον αποδειχθούν μη διαθέσιμες, ώστε να προσφέρουν αποτελεσματική προστασία».¹⁸¹ Είναι επίσης σαφές ότι οι συνηθισμένες μορφές εμπορίας ανθρώπων που σχετίζονται με μορφές εκμετάλλευσης, όπως η καταναγκαστική εργασία, συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που γενικά ισοδυναμούν με δίωξη. Ο φόβος διώξης μπορεί επίσης να είναι συγκεκριμένος, ανάλογα με την εμπειρία της εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα, τα θύματα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν αντίποινα και την εκ νέου εμπορία, καθώς και εξοστρακισμό, διακρίσεις ή ποινές στην περίπτωση που θα επιστραφούν. Στο πλαίσιο αυτό, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ επιβεβαιώνει ότι πιθανά αντίποινα από τους διακινητές που οδηγήσουν σε διώξεις, ενδέχεται να δημιουργούν δικαιολογημένο φόβο διώξεων, ανάλογα με τη σοβαρότητα των πράξεων, με αποτέλεσμα ο φόβος διώξεων να είναι ουσιαστικά δικαιολογημένος και η προοπτική εξοστρακισμού, διακρίσεων ή ποινών, να μπορεί επίσης να αποτελέσει καλά θεμελιωμένο φόβο διώξης, ιδιαίτερα δε στην περίπτωση εκείνη κατά την οποία θα επιδεινωθεί από κάποιο τραύμα που σχετίζεται με την εμπορία ή εφόσον συνδέεται με αυξημένο κίνδυνο εκ νέου εμπορίας.¹⁸²

Το φύση της εμπορίας που σχετίζεται ιδιαίτερα με το φύλο είναι επίσης σημαντική στο πλαίσιο αυτό. Για παράδειγμα, ορισμένες μορφές εμπορίας, όπως η εμπορία με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως βία με βάση το φύλο και ως τέτοια, να οδηγεί σε διώξεις σε αυτή τη βάση.¹⁸³ Το φύλο του θύματος μπορεί να επηρεάσει την ευπάθεια σε σοβαρά αντίποινα, σε εκ νέου εμπορία, σε εξοστρακισμό και σε διακρίσεις.¹⁸⁴ Δεν θα πρέπει να υπάρχουν περιορισμοί αναφορικά με ζητήματα που αφορούν το φύλο για γυναίκες και κορίτσια, καθώς άνδρες και αγόρια μπορούν επίσης να υπόκεινται σε βία με βάση το φύλο που σχετίζεται με την εμπορία ανθρώπων.¹⁸⁵

181 Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος Πρόσφυγα δυνάμει της Σύμβασης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, Ιανουάριος 1992, HCR/IP/4/ Eng/REV.1, παρ. 65.

182 Κατευθυντήριες Γραμμές Εμπορίας Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 15, 17-18.

183 Κατευθυντήριες Γραμμές Εμπορίας Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Κατευθυντήριες Γραμμές Διεθνούς Προστασίας Αριθ. 1: Διώξεις Λόγω Φύλου στο πλαίσιο του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, 7 Μαΐου 2002, HCR/GIP/02/01, παρ. 18. Βλέπε, επίσης, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία Νο. 9 και Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, 11 Μαΐου 2011, αριθ. 60(1).

184 Ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία Νο. 2: «Συμμετοχή σε μία Συγκεκριμένη Κοινωνική Ομάδα» στο πλαίσιο του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, 7 Μαΐου 2002, HCR/GIP/02/02 (στο εξής: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία Νο. 2), παρ. 18.

185 Βλέπε επίσης, Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Νο. 9, παρ. 14.

Προκειμένου να πληροί τις προϋποθέσεις για το καθεστώς του πρόσφυγα, ο «βάσιμος φόβος δίωξης» κάποιου ατόμου θα πρέπει να αφορά έναν ή περισσότερους από τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό, ο οποίος περιέχεται στη Σύμβαση για τους Πρόσφυγες, δηλαδή «φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων». Αρκεί το έδαφος να αποτελεί σημαντικό παράγοντα που να συμβάλλει στη δίωξη και δεν χρειάζεται να είναι ο μοναδικός παράγοντας ή ακόμα και η κυρίαρχη αιτία.¹⁸⁶ Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει σημειώσει την πιθανότητα μια σειράς από λόγους, οι οποίοι περιλαμβάνονται στη Σύμβαση να χρησιμοποιούνται από τους διακινητές προκειμένου να στοχεύσουν και να επιλέξουν θύματα εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα, τα μέλη μιας συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνικής ομάδας ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων ως αποτέλεσμα συγκρούσεων, που οφείλονται σε συγκεκριμένες απαιτήσεις της αγοράς¹⁸⁷ και/ή επειδή μπορεί ενδεχομένως να προστατεύονται λιγότερο αποτελεσματικά από τις αρχές της χώρας προέλευσης.¹⁸⁸

Για να γίνει θετικός προσδιορισμός των κινδύνων που αντιμετωπίζει ένα άτομο λόγω της «συμμετοχής του σε κάποια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα», είναι πρώτα απαραίτητο να αποδειχθεί ότι τα μέλη της ομάδας αυτής έχουν κοινά εγγενή και αναλλοίωτα χαρακτηριστικά (πέραν του γεγονότος ότι διώκονται) και να είναι γενικά αναγνωρισμένα ως ομάδα.¹⁸⁹ Ωστόσο, δεν είναι απαραίτητο όλα τα μέλη της κοινωνικής ομάδας να αντιμετωπίζουν κίνδυνο δίωξης: αρκεί να αποδειχθεί ότι ο αιτών έχει βάσιμο φόβο δίωξης, ο οποίος να βασίζεται στη συμμετοχή του αυτή στην ομάδα.¹⁹⁰ Γυναίκες, άνδρες και παιδιά (καθώς και υποσύνολα των ομάδων αυτών, όπως ασυνόδευτα παιδιά) ενδέχεται να αποτελούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες, για τους σκοπούς του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ανήκουν σε κάποια από αυτές τις ομάδες ενδέχεται να συμβάλει στον προσωπικό φόβο μεμονωμένων ατόμων ότι θα υποστούν κάποια δίωξη, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, μέσω της εμπορίας ανθρώπων.¹⁹¹ Πρώην θύματα εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται επίσης να θεωρηθεί πως συνιστούν κοινωνική ομάδα, για την οποία κάποια μελλοντική δίωξη θα μπορούσε να περιλαμβάνει αντίποινα, ποινές και εξοστρακισμό,¹⁹² υπό την προϋπόθεση ότι είτε

186 Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 29.

187 Κατευθυντήριες Γραμμές Εμπορίας Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 32 και 34.

188 Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 32.

189 Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 37. Βλέπε επίσης, Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες No. 2.

190 Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διεθνή Προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες No. 2, παρ. 17

191 Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εμπορία Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, παρ. 38.

192 Ο.π., παρ. 39.

μοιράζονται κάποιο κοινό χαρακτηριστικό πέραν του κινδύνου διώξεων ή εφόσον θεωρούνται από την κοινωνία πως ανήκουν σε κάποια ομάδα.¹⁹³

Το τελικό κριτήριο, η «απουσία αποτελεσματικής κρατικής προστασίας», απαιτεί την λήψη κάποιας απόφασης σχετικά με το εάν ή όχι το κράτος είναι πρόθυμο και ικανό να προστατεύσει την επιστροφή των θυμάτων από τις διώξεις για τις οποίες υπάρχει φόβος. Αυτό εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων, οι πιο σημαντικοί από τους οποίους είναι κατά πόσον υπάρχουν οι μηχανισμοί για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και εάν οι εν λόγω μηχανισμοί εφαρμόζονται αποτελεσματικά. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές Εμπορίας Ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αναφέρουν ότι όταν κάποιο «Κράτος Μέλος δεν καταφέρει να εφαρμόσει τέτοιου είδους λογικά βήματα όπως εντός της αρμοδιότητας για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων και να παρέχουν αποτελεσματική προστασία και αρωγή προς τα θύματα, ο φόβος διώξης κάποιου ατόμου είναι πιθανό να είναι βάσιμη».¹⁹⁴

Βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ (συγκεκριμένα, της Οδηγίας Αναγνώρισης της ΕΕ), όσα άτομα πληρούν τα κριτήρια για το καθεστώς του πρόσφυγα μπορούν να εξασφαλίσουν άδεια διαμονής με ισχύ για τουλάχιστον τρία χρόνια και με δυνατότητα ανανέωσης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης που να απαιτούν κάτι διαφορετικό.¹⁹⁵

Συμπληρωματική/επικουρική προστασία

Η επικουρική προστασίας αναφέρεται σε νομικούς μηχανισμούς προστασίας αντίστοιχο καθεστώς για άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας, τα οποία δεν εμπίπτουν στο πεδίο ορισμού του πρόσφυγα, όπως αυτός ορίζεται στη Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Στην περίπτωση που κάποιο άτομο δεν δύναται να χαρακτηρισθεί ως πρόσφυγας, αυτό δεν σημαίνει αυτόματα αποκλεισμό του συγκεκριμένου ατόμου από το δικαίωμα διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, όπως για ανθρωπιστικούς λόγους, ή λόγω άλλων σοβαρών απειλών για την ζωή, την ελευθερία ή την ασφάλεια, τις οποίες αντιμετωπίζει το άτομο κατά την επιστροφή του στη χώρα καταγωγής του. Για παράδειγμα, το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαγορεύει την απομάκρυνση των ατόμων εκείνων τα οποία αντιμετωπίζουν πραγματικό κίνδυνο να υποστούν βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή ποινή ή άλλες μορφές σοβαρών βλαβών σε περίπτωση επιστροφής

193 Ο.π., παρ. 37

194 Ο.π., παρ. 23.

195 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 24(1). Επιπλέον, η Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις Ελάχιστες Προδιαγραφές για τις Διαδικασίες στα Κράτη Μέλη για τη Χορήγηση και Ανάκληση του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 13 Δεκεμβρίου 2005, ΟJ L 326/13 θεσπίζει κοινά πρότυπα διασφαλίσεων και εγγυήσεων για την πρόσβαση σε δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου. Η συγκεκριμένη Οδηγία τέθηκε σε ισχύ έως τις 21 Ιουλίου 2015, όταν θα ενεργοποιηθεί η νέα αναδιατυπωμένη έκδοση της 26ης Ιουνίου 2013 (ΟJ L 180/60). Οδηγία του Συμβουλίου 2003/9/ΕΚ της 27ης Ιανουαρίου 2003, για τη Θέσπιση των Ελάχιστων Προτύπων για την Υποδοχή των Αιτούντων Άσυλο στα Κράτη Μέλη, 6 Δεκεμβρίου 2003, ΟJ L 31/18 θεσπίζει κοινά πρότυπα για τις συνθήκες διαβίωσης των αιτούντων άσυλο. Από τις 21 Ιουλίου 2015, θα αντικατασταθεί από μια αναδιατυπωμένη έκδοση της 26ης Ιουνίου 2013 (ΟJ L 180/96), η οποία θα διασφαλίζει ότι οι αιτούντες έχουν πρόσβαση σε στέγη, τροφή, υγεία, ιατρική και ψυχολογική φροντίδα και σε απασχόληση.

τους στη χώρα καταγωγής τους και προβλέπει ότι τα εν λόγω άτομα έχουν δικαίωμα διεθνούς προστασίας από το κράτος εκείνο στο οποίο βρίσκονται. Η αρχή της μη επαναπροώθησης στο διεθνές προσφυγικό δίκαιο συμπληρώνονται συνεπώς από το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην περίπτωση των Κρατών τα οποία συμμετέχουν στον ΟΑΣΕ και τα οποία αποτελούν επίσης κράτη μέλη της ΕΕ, η επικουρική προστασίας ρυθμίζεται από την Οδηγία Αναγνώριση Προσφύγων της ΕΕ, η οποία παρέχει μια λεπτομερή περιγραφή των συνθηκών που ισχύουν στην περίπτωση ατόμων που ενδέχεται να χρήζουν επικουρικής προστασίας. Ορίζει κάποιο πρόσωπο το οποίο δικαιούται επικουρική προστασία ως «υπήκοος τρίτης χώρας ή ως άτομο δίχως ιθαγένεια που δεν πληροί τις προϋποθέσεις του πρόσφυγα, αλλά για το οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι ώστε να θεωρείται ότι το ενδιαφερόμενο άτομο, εφόσον επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή στην περίπτωση ατόμου δίχως ιθαγένεια, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή ζημιά» και το οποίο «δεν έχει τη δυνατότητα, ή εξαιτίας αυτού του κινδύνου, την προθυμία να ωφεληθεί προσωπικά από την προστασία της χώρας αυτής».¹⁹⁶ Ως τέτοια, στο πλαίσιο της Οδηγίας για την αναγνώριση, άδειες ενδέχεται επίσης να χορηγηθούν βάσει του καθεστώτος επικουρικής προστασίας εφόσον το άτομο βρεθεί σε κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη. Ωστόσο, ενώ οι άδειες αυτές είναι ανανεώσιμη με τους ίδιους όρους ως άδειες που χορηγούνται για το καθεστώς του πρόσφυγα, πρέπει να έχουν ισχύ για τουλάχιστον ένα έτος.¹⁹⁷

196 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 2(ε).

197 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 24(2).

Αρχή 4:

Ειδικά μέτρα προστασίας για την επιστροφή παιδιών-θυμάτων

Το διεθνές δίκαιο απαιτεί τα παιδιά-θύματα της εμπορίας ανθρώπων να παρέχονται ειδικά μέτρα προστασίας και βοήθειας. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων κρατών του ΟΑΣΕ δεν διαθέτουν τυπικές διαδικασίες για τον καθορισμό των βέλτιστων συμφερόντων των παιδιών-θυμάτων σε σχέση με την κατάσταση, τη διαμονή, τη φροντίδα ή τον προσδιορισμό βιώσιμων λύσεων. Η πρακτική δείχνει ότι μια δέσμευση όσον αφορά την αρχή του βέλτιστης ωφελείας του παιδιού, ακόμα και όταν κατοχυρώνεται από τον νόμο, δεν είναι επαρκής ώστε να εγγυηθεί την αποτελεσματική εφαρμογή της συγκεκριμένης αρχής. Ακόμα και όταν προβλέπονται τέτοιου είδους διαδικασίες, δεν ακολουθούνται πάντα.¹⁹⁸ Όσον αφορά την προστασία και τα επικουρικά μέτρα τα οποία ισχύουν στην περιοχή του ΟΑΣΕ, ορισμένα κράτη-Μέλη του ΟΑΣΕ έχουν θεσπίσει νομικές διατάξεις για το διορισμό προσωρινού κηδεμόνα για ασυνόδευτα παιδιά, θύματα εμπορίας ανθρώπων.¹⁹⁹

Ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων που επιστρέφονται από ή σε συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ είναι μικρός. Τέτοιες επιστροφές είναι συνήθως εθελοντικές και πραγματοποιούνται μέσω προγραμμάτων που υλοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης.²⁰⁰ Υπάρχουν αναφορές ότι τα ασυνόδευτα και συχνά δίχως συνοδευτικά έγγραφα παιδιά επιστρέφονται τα σύνορα της χώρας, χωρίς προηγούμενη εκτίμηση των συμφερόντων τους και πέραν των όρων της ΕΕ αναφορικά με την συμφωνία επαναπροώθησης.²⁰¹ Οι καταγεγραμμένες περιπτώσεις επιστροφής από τον ΔΟΜ δείχνουν ότι, πριν από την επιστροφή, οι αξιολογήσεις διεξάγονται σε τακτική βάση για τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του κάθε παιδιού.²⁰² Στην ΕΕ, σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη, τα περισσότερα κράτη μέλη δεν επιβάλουν τη βίαιη επιστροφή των ασυνόδευτων παιδιών, αλλά επιστρέφουν τα παιδιά στο πλαίσιο της οικογενειακής

198 Έκθεση Ηλεκτρονικών Σημειώσεων, σελ. 90, Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, Εμπορία Παιδιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Προκλήσεις, Προοπτικές και Βέλτιστες Πρακτικές, 7 Ιουλίου 2009, σελ. 95.

199 Έκθεση Ηλεκτρονικών Σημειώσεων, σελ. 90.

200 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (ΕΔΜ), Πολιτικές Ρυθμίσεων για την Υποδοχή, την Επιστροφή και την Ενσωμάτωση και αριθμός Ασυνόδευτων Ανηλίκων – Συγκριτική μελέτη της ΕΕ, Μάιος 2010, σ. 71-75.

201 Γραφείο του Υπατου Αρμοστή ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Μεταναστών, Δήλωση για την Αποστολή στην Αλβανία, Δεκέμβριος 2011.

202 Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Μετανάστευση, Πολιτικές Υποδοχής, Επιστροφής και Ένταξης, ό.π., σημείωση 200, σελ. 116 και 119.

ενότητας και σε ορισμένες περιπτώσεις επιστροφής παιδιά μέσω προγραμμάτων εκούσιας επιστροφής.²⁰³

Μια πρόσφατη μελέτη αναφέρει ότι οι χώρες συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση κάποιου παιδιού, τον εντοπισμό της οικογένειας, την αποκατάσταση των οικογενειακών δεσμών και την αξιολόγηση της οικογενειακής κατάστασης για τους σκοπούς της επανένωσης.²⁰⁴

Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού²⁰⁵

Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα σε όλες τις αποφάσεις και τα μέτρα που αφορούν τα παιδιά-θύματα. Η αρχή αυτή που ισχύει για όλους τους τομείς της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων και των δομών εκείνων που ασχολούνται με την εφαρμογή των επιστροφών και τις διαδικασίες που σχετίζονται με τις επιστροφές.²⁰⁶ Η Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών υπογράμμισε πως η έννοια του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι τριπλή.²⁰⁷ Πρώτον, αποτελεί ουσιαστικό δικαίωμα, υπό την έννοια ότι το δικαίωμα αξιολόγησης των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού θα πρέπει να αξιολογείται και να αντιμετωπίζονται ως πρωταρχικό μέλημα κατά την εξέταση διαφορετικών συμφερόντων, προκειμένου να ληφθεί κάποια απόφαση σχετικά με το ζήτημα που διακυβεύεται. Σύμφωνα με τη Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, η σχετική διάταξη (Άρθρο 3(1) της σύμβασης είναι άμεσα εφαρμόσιμο (αυτόματη εκτέλεση) και ως εκ τούτου, είναι δυνατή η επίκληση του ενώπιον του δικαστηρίου.²⁰⁸ Δεύτερον, πρόκειται για νομική αρχή και ως τέτοια, εφόσον είναι ανοιχτή σε περισσότερες από μία ερμηνείες, τότε θα πρέπει να επιλεγεί εκείνη η οποία εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα του παιδιού.²⁰⁹ Τρίτο, είναι κανόνας της διαδικασίας και απαιτεί η διαδικασία λήψης αποφάσεων να περιλαμβάνει αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων της απόφασης για το παιδί το οποίο εμπλέκεται σε αυτή.²¹⁰

203 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για Πρόσφυγες και Εξόριστους, Συγκριτική Μελέτη σχετικά με τις Πρακτικές στον Τομέα της Επιστροφής των Ανηλίκων: μια Λίστα Ελέγχου Επίτευξης Βέλτιστων Πρακτικών Κατά την Έξεταση της Επιστροφής των Παιδιών σε Τρίτες Χώρες: Ένα Εργαλείο για τον Ποιοτικό Σχεδιασμό για τα Κράτη Μέλη, Δεκέμβριος 2011, HOME/2009/RFX/PR/1002, σελ. 12.

204 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για Πρόσφυγες και Εξόριστους, Συγκριτική Μελέτη σχετικά με τις Πρακτικές στον Τομέα της Επιστροφής των Ανηλίκων, ό.π., σημείωση 203, σελ. 13.

205 Η ενότητα αυτή προκύπτει από τα εξής: Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Κατευθυντήριες Γραμμές της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσον αφορά τον Καθορισμό του Βέλτιστου Συμφέροντος του Παιδιού, Μάιος 2008, Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Εγχειρίδιο για την Εφαρμογή των Κατευθυντήριων Οδηγιών ΥΑΗΕΠ, Νοέμβριος 2011, Ταμείο ΟΗΕ για τα Παιδιά (UNICEF), Οδηγός Αναφοράς για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, 2006, Τμήμα 9.2. Για μια πιο λεπτομερή εξέταση, βλ. Gallagher, *The International Law of Human Trafficking*, σελ. 323-336 και το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), Σχολιασμός OHCHR Αρχών Διακίνησης και Κατευθυντήριων γραμμών, σελ. 161-174.

206 Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989, Ηνωμένα Έθνη, Σειρά Συνθηκών, τεύχ. 1577 (στο εξής: Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, αριθ. 3(1).

207 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, παρ. 6.

208 Ο.π..

209 Ο.π..

210 Ο.π..

Μια αξιολόγηση αναφορικά με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να πραγματοποιείται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση και οφείλει να εξετάζει τις συγκεκριμένες συνθήκες οι οποίες ισχύουν για το κάθε παιδί. Αυτό περιλαμβάνει περιστάσεις οι οποίες σχετίζονται με τα ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού, όπως η ηλικία, το φύλο, το επίπεδο ωριμότητας, εμπειρίας, που ανήκει σε κάποια μειονοτική ομάδα και που διαθέτει φυσική, αισθητήρια ή νοητική υστέρηση, καθώς επίσης και το κοινωνικό και το πολιτισμικό πλαίσιο του κάθε παιδιού, όπως η παρουσία ή η απουσία των γονέων και η ύπαρξη ποιοτικών εναλλακτικών διαθέσιμων μέσω της οικογένειας, της διευρυμένης οικογένειας ή όσων έχουν την επιμέλεια, πλην άλλων παραγόντων.²¹¹ Η αξιολόγηση των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού θα πρέπει να αρχίσει αμέσως μετά την αναγνώριση των παιδιών-θυμάτων ως τέτοια και θα πρέπει να συνεχίσει κατά τη διάρκεια της μετατόπιση του παιδιού, έως ότου βρεθεί και εφαρμοστεί κάποια διαρκής λύση.²¹² Άλλα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν πραγματοποιείται αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού περιλαμβάνουν τις απόψεις του παιδιού, την ταυτότητά του, διατήρηση του οικογενειακού περιβάλλοντος, της ασφάλειας και φροντίδας, της υγείας, της εκπαίδευσης και ζητημάτων ευπάθειας του παιδιού.²¹³ Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε περιπτώσεις παιδιών-θυμάτων, στις οποίες θα πρέπει να ληφθούν επίσης υπόψη και άλλα δυνητικά συναφή δικαιώματα (για παράδειγμα, όσα προβλέπει η Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες). Η Σύμβαση ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες υπογραμμίζει επίσης πως το βέλτιστο συμφέρον ενός παιδιού σε κάποια συγκεκριμένη κατάσταση ευπάθειας δεν είναι το ίδιο με εκείνο άλλων παιδιών στην ίδια ενάλωτη κατάσταση.²¹⁴ Στο πλαίσιο της επιστροφής παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, θα πρέπει να τονιστούν ιδιαίτέρως δύο συγκεκριμένα σημεία. Πρώτον, οι γονείς έχουν την πρωταρχική ευθύνη λήψης αποφάσεων για λογαριασμό των παιδιών τους, ωστόσο, στην περίπτωση που αποτύχουν να κάνουν βασική τους επιδίωξη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, για παράδειγμα με το να ενέχονται στη διακίνηση εμπορίας του παιδιού, το κράτος μπορεί να παρέμβει προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντα αυτά. Δεύτερον, τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να θέσουν παράλληλα και άλλα ζητήματα, όπως εκείνα που σχετίζονται με τον έλεγχο της μετανάστευσης ή της δημόσιας τάξης, προ του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού που έχει πέσει θύμα εμπορίας ανθρώπων.²¹⁵

Η έννοια της βέλτιστης ωφελείας του παιδιού, αντικατοπτρίζεται επίσης στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, καθώς και στην Προσθήκη σχεδίου του 2005 και την Προσθήκη

211 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, παρ. 48.

212 Κατευθυντήριες Γραμμές της UNICEF για την Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 25.

213 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, παρ. 52-79.

214 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, παρ. 75-76.

215 Βλέπε Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, Γενικός Σχολιασμός Νο. 6, παρ. 19-22, Γραφείο Υπατου Αρμοστή ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), Σχολιασμός για τις Συνιστώμενες Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εμπορία ανθρώπων, 20 Μαΐου 2002, E/2002/68/Add.1 (στο εξής: Υπατος Αρμόστης του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Σχολιασμός των Συνιστώμενων Αρχών και Κατευθυντήριων Γραμμές), σελ. 165-166; Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Γενικός σχολιασμός Νο. 14.

του 2013.²¹⁶ Η Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ ορίζει επίσης ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας,²¹⁷ και απαιτεί από τα κράτη μέλη τη λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων προκειμένου να εξασφαλιστούν όλες οι απαραίτητες δραστηριότητες βοήθειας και στήριξης των παιδιών-θυμάτων στη σωματική και ψυχο-κοινωνική αποκατάσταση, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, μετά από ειδική εκτίμηση των ειδικών συνθηκών του κάθε παιδιού θύματος. Επιπλέον, οι αξιολογήσεις πρέπει να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις απόψεις του παιδιού, τις ανάγκες και τις ανησυχίες του, με σκοπό να βρεθεί μια βιώσιμη λύση για το παιδί.²¹⁸ Η Οδηγία 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικότητας απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι, όταν το θύμα είναι παιδί, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού γίνεται βασική επιδίωξη και η αξιολόγησή του πραγματοποιείται σε ατομική βάση.²¹⁹ Ομοίως, αναφέρει ότι «μια ευαίσθητη προσέγγιση όσον αφορά το παιδί, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ηλικία του παιδιού, την ωριμότητα, τις απόψεις, τις ανάγκες και τις ανησυχίες του, θα υπερισχύσει».²²⁰

Το Τεκμήριο ηλικίας, νεαροί ενήλικες και παροχή κατάστασης

Η αρχή της μέγιστης ωφέλειας διέπει τη σειρά προτεραιότητας των αναγκών προστασίας σε κάθε περίπτωση, ξεκινώντας από μια ταυτοποίηση του θύματος ως παιδιού κατά προτεραιότητα.²²¹ Εάν η ηλικία είναι αβέβαιη, αλλά υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι το άτομο είναι παιδί, το άτομο αυτό θα θεωρείται ότι είναι παιδί.²²² Εν Αναμονή της επαλήθευσης ηλικίας του θύματος, το άτομο δεν είναι δυνατό να απομακρυνθεί από την επικράτεια του κράτους, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ταυτοποίησης.²²³

216 Βλέπε Προσθήκη του 2005 από το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, προόμιο και Τμήμα V, 10(1), 13(1); και Προσθήκη 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, Τμήμα III 1.3.

217 Οδηγία περί Εμπορίας Ανθρώπων ΕΕ, αριθ. 14(1).

218 Κατά τον καθορισμό μιας μόνιμης λύσης, οι απόψεις του παιδιού θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη. Ο εξαναγκασμός ενός παιδιού θύματος εμπορίας ανθρώπων να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του είναι απίθανο να αποτελέσει βιώσιμη λύση, δεδομένου ότι τα παιδιά που δεν επιθυμούν να επιστρέψουν είναι πιθανό να αναζητήσουν νέες ευκαιρίες προκειμένου να φύγουν, εκθέτοντας τον εαυτό τους στον κίνδυνο να πέσουν και πάλι θύματα εμπορίας (UNICEF, Οδηγός Αναφοράς για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, 2006, σελ. 80 και 86). Προκειμένου το παιδί να έχει μια τεκμηριωμένη άποψη, θα πρέπει να του παρέχονται σχετικές πληροφορίες που να είναι κατάλληλες για την ηλικία του και θα πρέπει οι πληροφορίες αυτές και οι σχετικές διαδικασίες να γίνονται γνωστές σε γλώσσα που να μπορεί το ίδιο να κατανοήσει (βλ. Πρόγραμμα Ασυνόδευτων Παιδιών στην Ευρώπη, Δήλωση Καλής Πρακτικής, Μάρτιος 2010, 4η Αναθεωρημένη Έκδοση, σελ. 18). Το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους αναφέρει ότι μια βιώσιμη λύση θα πρέπει να βασίζεται σε εξατομικευμένη αξιολόγηση των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού και ότι η επιστροφή αποτελεί μόνο μια από τις επιλογές που θα πρέπει να εξεταστούν. Το Σχέδιο αναφέρει επίσης ότι, «Σε όλες τις περιπτώσεις, η επιστροφή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί με έναν ασφαλή, κατάλληλο για το παιδί και ευαίσθητο όσον αφορά το φύλο του παιδιού τρόπο» (βλέπε Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Σχέδιο δράσης για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους (2010 - 2014), 6 Μαΐου 2010, COM(2010) 213/3 (στο εξής: Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους), παρ. 5).

219 Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικότητας και αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ, 2012 OJ L 315/57.

220 Ο.π., αριθ. 1.2.

221 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 31.

222 Ό.π., επίσης Κατευθυντήριες Γραμμές UNICEF για την Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 15.

223 Κατευθυντήριες Γραμμές UNICEF για την Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 15.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ΟΗΕ προωθεί επίσημες διαδικασίες προσδιορισμού του βέλτιστου συμφέροντος των νεαρών ενηλίκων – σε αυτή την περίπτωση, όσοι ζουν μαζί με τα ασυνόδευτα παιδιά, ενδεχομένως να μοιράζονται ίδιες εμπειρίες πτήσης.²²⁴ Σε τέτοιες περιπτώσεις, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ μπορεί να διεξάγει διαδικασία επίσημου καθορισμού βέλτιστου συμφέροντος για νεαρούς ενήλικες ηλικίας έως 21 ετών, σε περίπτωση που αυτό είναι απαραίτητο ώστε να προσδιοριστούν οι ανάγκες προστασίας ή κάποια βιώσιμη λύση.²²⁵

Τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ δεσμεύονται να παρέχει σε παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων που δεν είναι υπήκοοι ή κάτοικοι της χώρας προορισμού, καθεστώσ που να τους παρέχει το δικαίωμα διαμονής, τουλάχιστον προσωρινής, στη χώρα και παροχής άμεσης βοήθειας, η οποία οφείλει να περιλαμβάνει ασφαλές καταφύγιο, ιατρική και ψυχολογική μέριμνα, νομική συνδρομή, κοινωνικές υπηρεσίες και εκπαίδευση.²²⁶ Σε περίπτωση που η ηλικία του θύματος είναι αβέβαιη και υπάρχουν λόγοι να θεωρείται ότι το θύμα ενδεχομένως να είναι παιδί, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων προβλέπει ότι η ειδική προστασία και η παρεχόμενη βοήθεια για τα παιδιά θύματα που αναφέρεται στη σύμβαση, παρέχεται στο θύμα εν αναμονή της επαλήθευσης της ηλικίας του.²²⁷ Παρότι δεν προβλέπεται ρητά στο Πρωτόκολλο ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, μία αντίστοιχη αρχή περιγράφεται στον Νομο θετικό Οδηγού του Γραφείου ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα για την Εφαρμογή της Σύμβασης ΟΗΕ κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και το Πρωτόκολλο.²²⁸ Ομοίως, η νομοθεσία της ΕΕ προβλέπει ότι, σε περιπτώσεις στις οποίες η ηλικία του θύματος εμπορίας ανθρώπων είναι αβέβαιη και υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι το άτομο είναι παιδί, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι το θύμα είναι κατά τεκμήριο παιδί, έτσι ώστε να έχει άμεση πρόσβαση βοήθειας, στήριξης και προστασίας.²²⁹

Το να επιτραπεί στο παιδί κάποιος μορφής δικαίωμα ώστε αυτό να παραμείνει στη χώρα προορισμού αποτελεί προαπαιτούμενο για την αξιολόγηση και το συμφέρον

224 Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), Κατευθυντήριες γραμμές Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ για τον Καθορισμό του Βέλτιστου Συμφέροντος του Παιδιού, Μάιος 2008, σελ. 49.

225 Ο.π., σελ. 49. Η Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες τονίζει ότι πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία για τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντος θα υλοποιείται πριν από το παιδί φτάσει στην ηλικία των 18 ετών. Για περισσότερες πληροφορίες για το ζήτημα αυτό και για τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντος των νεαρών ενηλίκων, βλέπε Εγχειρίδιο για την Εφαρμογή των Κατευθυντήριων γραμμών, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2011, σελ. 72-73.

226 Προσθήκη του 2005 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, εγγ. 8.

227 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 10(3). Μία σχεδόν πανομοιότυπη προϋπόθεση υπάρχει επίσης σε: Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση, 12 Ιουλίου 2007, ΣΕΑ Νο. 201, αριθ. 11(2).

228 Γραφείο ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), Νομοθετικός Οδηγός για την Εφαρμογή της Σύμβασης ΟΗΕ κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και το Πρωτόκολλο (Νέα Υόρκη: ΟΗΕ, 2004), μέρος 2, παρ. 65.

229 Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ, αριθ. 13 (2).

του παιδιού.²³⁰ Η UNICEF συστήνει να απαιτείται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας προορισμού η παροχή προσωρινών εγγράφων στα παιδιά θύματα εμπορίας καθώς επίσης και προσωρινή δικαστική άδεια παραμονής, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το παιδί δεν θα απελαθεί πριν την εξεύρεση κάποιας βιώσιμης λύσης.²³¹

Υπάρχει έλλειψη νομοθετικού πλαισίου στην ΕΕ και πολιτικών αντιμετώπιση του καθεστώτος των παιδιών που δεν είναι εφικτό να επιστραφούν και ως εκ τούτου, η χορήγηση άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους αποτελεί ζήτημα εθνικής νομοθεσίας.²³²

Νόμιμος κηδεμόνας και νομική εκπροσώπηση

Σε περιπτώσεις ασυνόδευτων ή χωρισμένων παιδιών, η Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβλέπει τον άμεσο διορισμό κηδεμόνα ως βασική διαδικασία εγγυήσεων για τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.²³³ Τα παιδιά δεν θα πρέπει να αναφέρονται σε τυχόν άλλες διαδικασίες πριν τον ορισμό κάποιου κηδεμόνα και όταν αναφέρεται σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, στο παιδί θα πρέπει, εκτός από τον κηδεμόνα, να παρέχεται και νομικός εκπρόσωπος.²³⁴ Η κηδεμονία θα πρέπει να διατηρείται έως ότου το παιδί φτάσει σε ηλικία ενήλικου ή έως ότου εγκαταλείψει την περιοχή και/ή τη δικαιοδοσία του κράτους προορισμού.²³⁵

Ενώ η προτιμώμενη επιλογή στην περίπτωση που χωρίζεται κάποιο παιδί είναι ότι η κηδεμονία να ανατεθεί σε κάποιο συνοδευτικό ενήλικο μέλος της οικογένειας, σε περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, η καταλληλότητα των μελών της οικογένειας θα πρέπει να αξιολογείται προσεκτικά σε σχέση με τον πιθανό ρόλο που αυτά έχουν όσον αφορά την εμπορία του παιδιού.²³⁶

230 Βλέπε Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Αρ. 6, παρ. 20. Ο Οδηγός Αναφοράς της UNICEF για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη αναφέρει ότι «Η άμεση ρύθμιση του νομικού καθεστώτος του παιδιού αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την προστασία της διαδικασίας, έτσι ώστε τα παιδιά θύματα εμπορίας να μην επαναπατριζονται με λάθος τρόπο. Αυτό σημαίνει τουλάχιστον τη χορήγηση προσωρινού νομικού καθεστώτος στο παιδί που του επιτρέπει να παραμείνει στη χώρα στην οποία έχουν διακινηθεί και στην οποία βρίσκεται πλέον – τουλάχιστον μέχρι να πραγματοποιηθούν εκτιμήσεις και να βρεθεί κάποια βιώσιμη λύση για το παιδί. Η συγκεκριμένη διαδικασία είναι πιθανό να διαρκέσει μήνες αντί για εβδομάδες.» (Βλέπε Ταμείο ΟΗΕ για τα Παιδιά (UNICEF), Οδηγός Αναφοράς για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, 2006, σελ. 75).

231 Οι αρχές έχουν επίσης την ευθύνη να διασφαλίζουν ότι οι υπηρεσίες μετανάστευσης έχουν εντολή να μην προχωρήσουν στην απέλαση παιδιών που πιστεύεται ότι είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, ανεξάρτητα από το αν τα παιδιά έχουν νομίμως το δικαίωμα παραμονής (βλέπε UNICEF Οδηγός Αναφοράς για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, σελ. 76).

232 Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για τους Ασυνόδευτους Ανηλίκους, σελ. 14.

233 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Αριθ. 6, παρ. 21.

234 Ο.π.. Σε περιπτώσεις ασυνόδευτων ή χωρισμένων παιδιών, η νομική εκπροσώπηση πρέπει να παρέχονται δωρεάν (ό.π., παρ. 69). Βλέπε επίσης Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 14, παρ. 97.

235 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 33. Βλ. επίσης UNICEF Κατευθυντήριες Γραμμές κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, σελ. 16-17.

236 Ο.π., παρ. 34. Βλέπε επίσης UNICEF Οδηγός Αναφοράς για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων στην Ευρώπη, σελ. 52.

Οι δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ προτείνουν τον διορισμό «κηδεμόνα και/ή νόμιμο εκπρόσωπό σε όλα τα στάδια βοήθειας του παιδιού, (επαν)ένταξης και/ή επιστροφής».²³⁷ Παρότι αυτό δεν αναφέρεται στο Πρωτόκολλο ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, ο Νομοθετικός Οδηγός που αφορά το Πρωτόκολλο ενθαρρύνει τα μέλη να λάβουν υπόψη τον διορισμό, μόλις το παιδί-θύμα ταυτοποιηθεί, ενός φύλακα ο οποίος θα συνοδεύει το παιδί σε όλη τη διαδικασία μέχρι να προσδιοριστεί και να εφαρμοστεί μια διαρκής λύση προς το συμφέρον του παιδιού. Αν είναι δυνατόν, το ίδιο πρόσωπο θα πρέπει να ανατεθεί στο παιδί-θύμα καθ' όλη τη διαδικασία.²³⁸

Εκτός από τα παραπάνω, η Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, απαιτεί τον ορισμό νόμιμου κηδεμόνα, οργανισμού ή αρχής στο παιδί, αμέσως μόλις αυτό ταυτοποιηθεί ως θύμα, που θα είναι εξουσιοδοτημένοι να ενεργούν προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.²³⁹ Η νομοθεσία της ΕΕ απαιτεί, επίσης, τον ορισμό κηδεμόνα στο ασυνόδευτο παιδί «όπου ενδείκνυται»,²⁴⁰ καθώς και σε άλλα παιδιά σε περιπτώσεις στις οποίες οι κάτοχοι γονικής ευθύνης δεν είναι σε θέση να διασφαλίσουν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ή να αντιπροσωπεύουν το παιδί.²⁴¹

Η επιστροφή ως μια βιώσιμη λύση

Ο απώτερος στόχος όσον αφορά την προσφορά βοήθειας σε ένα παιδί θύμα εμπορίας είναι να βρεθεί μια βιώσιμη λύση η οποία να καλύπτει όλες τις ανάγκες προστασίας, λαμβανομένων υπόψη τις απόψεις του παιδιού.²⁴² Βιώσιμη λύση αποτελεί μια μακροπρόθεσμη συμφωνία για το παιδί-θύμα και μπορεί να περιλαμβάνει την τοπική ένταξή του, την επιστροφή στην χώρα (ή τόπο) της καταγωγής του την μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα.²⁴³

Το πρώτο βήμα για την εξεύρεση βιώσιμης λύσης είναι να εξετάσουμε τη δυνατότητα της οικογενειακής επανένωσης.²⁴⁴ Προκειμένου να τηρηθεί το πρότυπο μη διαχωρισμού το οποίο προβλέπεται στη Σύμβαση ΟΗΕ των Δικαιωμάτων των Παιδιών,²⁴⁵ όλες οι προσπάθειες πρέπει να γίνουν ώστε να επιστρέψει το ασυνόδευτο

237 Προσθήκη του 2005 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, εγγ. 6. Βλέπε επίσης ICMPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σελ. 37.

238 Για περισσότερες πρόσθετες οδηγίες σχετικά με τις αρμοδιότητες των κηδεμόνων, βλέπε UNODC Νομοθετικός Οδηγός, ό.π., σημείωση 229 παρ. 4.2. Βλέπε επίσης Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 231.

239 Οδηγία ΕΕ κατά της Εμπορίας Ανθρώπων 2011/36/ΕΕ, προοίμιο, παρ. 24 και αριθ. 10(4)(α).

240 Οδηγία ΕΕ κατά της Εμπορίας Ανθρώπων 2011/36/ΕΕ, αριθ. 16(3).

241 Οδηγία ΕΕ κατά της Εμπορίας Ανθρώπων 2011/36/ΕΕ, αριθ. 14(2).

242 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 79.

243 UNICEF Κατευθυντήριες Γραμμές κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, σελ. 3, 28. Βλέπε επίσης, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑΗΕΠ), ΥΑΗΕΠ Κατευθυντήριες γραμμές για τον Καθορισμό του Βέλτιστου Συμφέροντος του Παιδιού, Μάιος 2008, και Έγχειρίδιο για την Εφαρμογή των Κατευθυντήριων Γραμμών της Συνθήκης της ΥΑΗΕΠ, ΥΑΗΕΠ, 2011, σελ. 50-52.

244 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 79.

245 Αριθ. 9 Συνθήκης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών.

ή το χωρισμένο παιδί στους γονείς του, εκτός αν, ο χωρισμός αποτελεί πράγματι βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.²⁴⁶

Προκειμένου η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού να βοηθήσει στην εξισορρόπηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και με άλλους παράγοντες, έχει διευκρινίσει ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η επιστροφή στην χώρα προέλευσης μπορεί να προγραμματιστεί επίσης, στη βάση ζητημάτων που αφορούν την προστασία δικαιωμάτων που καταπατούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, αλλά μόνο μετά από προσεκτική εξισορρόπηση των συμφερόντων και δικαιωμάτων με βάση τις εν λόγω εκτιμήσεις.²⁴⁷ Κατά τον καθορισμό των βέλτιστων συμφερόντων, οφείλουν να εξεταστούν οι ακόλουθες πτυχές:²⁴⁸

- Ασφάλεια και άλλες προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών, αναμένουν το παιδί μετά την επιστροφή,
- Η διαθεσιμότητα μέτρων περίθαλψης,
- Οι απόψεις του παιδιού,²⁴⁹
- Το επίπεδο της ένταξης του παιδιού στη χώρα προορισμού, καθώς και η διάρκεια της απουσίας από τη χώρα καταγωγής του,
- Το δικαίωμα του παιδιού «να διατηρήσει την ταυτότητά του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας, του ονόματος και των οικογενειακών σχέσεις»,²⁵⁰ και
- Η «επιθυμία συνέχειας όσον αφορά την ανατροφή του παιδιού και του εθνικού, θρησκευτικού, πολιτισμικού και γλωσσικού του υπόβαθρου».²⁵¹

Εφόσον διαπιστωθεί ότι η οικογενειακή επανένωση δεν αποτελεί επιλογή, τότε η επιστροφή μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον στην περίπτωση που θα εξασφαλιστούν εκ των προτέρων συγκεκριμένες ρυθμίσεις αναφορικά με τη φροντίδα και ευθύνες κηδεμονίας κατά την επιστροφή.²⁵²

Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Παιδιών, η επιστροφή μπορεί, κατ' εξαίρεση, να προχωρήσει εφόσον υπάρχουν και άλλες εκτιμήσεις που σχετίζονται με δικαιώματα και οι οποίες καταπατούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού,²⁵³ συμπεριλαμβανομένων των καταστάσεων εκείνων στις οποίες το παιδί αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους ή της κοινωνίας.²⁵⁴ Επιχειρήματα που δεν βασίζονται σε δικαιώματα, όπως εκείνα τα οποία αφορούν τον γενικό έλεγχο της

246 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 81, 82.

247 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 85.

248 Γενικός Σχολιασμός Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών Νο. 6, παρ. 84.

249 Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, αριθ. 12.

250 Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, αριθ. 8.

251 Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών, αριθ. 20.

252 Ο.π., παρ. 84.

253 Ο.π., παρ. 85.

254 Ο.π..

μετανάστευσης, δεν μπορούν να καλύψουν τις εκτιμήσεις αναφορικά με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.²⁵⁵

Η Προσθήκη του 2005 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ απαιτεί από τα συμμετέχοντα Μέλη να παρέχουν βοήθεια και προστασία όσον αφορά την επιστροφή «όταν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού να επιστρέψει στην χώρα προέλευσή του». Απαιτεί, επίσης τα κράτη μέλη να παρέχουν την κατάλληλη φροντίδα στο παιδί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας επιστροφής και να πραγματοποιείται καταγραφή της καλής κατάστασης ζωής και υγείας του παιδιού από τις αρχές της χώρας προέλευσης.²⁵⁶

Η Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, εμποδίζει τα κράτη να επιστρέψουν κάποιο παιδί-θύμα στην περίπτωση που υπάρχει ένδειξη, μετά την πραγματοποίηση εκτίμησης κινδύνου και ασφάλειας, ώστε η επιστροφή δεν θα είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.²⁵⁷ Αυτό σημαίνει ότι η χώρα η οποία πραγματοποιεί την επιστροφή θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο επανεγκατάστασης του παιδιού σε τρίτη χώρα. Σύμφωνα με την Ομάδα των Εμπειρογνομόνων της ΕΕ, τα παιδιά-θύματα «δεν θα πρέπει ποτέ να υποχρεωθούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, εφόσον δεν έχει γίνει εντοπισμός της οικογένειάς τους, εφόσον δεν συμφωνεί με την επιστροφή του παιδιού ή στην περίπτωση που δεν είναι σε θέση να παρέχει στο παιδί άμεση και μακροπρόθεσμη φροντίδα».²⁵⁸

Τα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ έχουν επίσης δεσμευτεί να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να βρεθεί μια βιώσιμη λύση για τα παιδιά θύματα εμπορίας, που αποτελείται είτε από: (α) επιστροφή και επανένταξη στη χώρα καταγωγής, β) ένταξη στην τοπική κοινωνία της χώρας στην οποία έχει γίνει η ταυτοποίησή του ή (γ) μετεγκατάσταση σε τρίτο κράτος.²⁵⁹ Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, τα συμμετέχοντα Κράτη Μέλη θα πρέπει να πάρουν απόφαση επιστροφής του παιδιού στην χώρα καταγωγής του μόνο αφού πρώτα φροντίσει να εξετάσει όλες τις περιστάσεις που αφορούν την περίπτωση του παιδιού και έχοντας εξασφαλίσει ότι υπάρχει κάποιο μέλος της οικογένειας ή ειδικός φορέας στην χώρα προέλευσης, ώστε να είναι σε θέση να παρέχει ασφάλεια στο παιδί, προστασία, αποκατάσταση και επανένταξη.²⁶⁰ Το σημείο εκκίνησης στην αναζήτηση για μια βιώσιμη λύση είναι να

255 Ο.π..

256 2005 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του Ο. Α. Σ. Ε., παρ. 10.

257 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 16.7.

258 Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της ΕΕ, «Επεξηγηματικό Έγγραφο 13: Επιστροφή και Κοινωνική Ένταξη», σελ. 198-199. Αυτός ο περιορισμός περιέχεται στην Οδηγία Επιστροφής Προσφύγων της ΕΕ, η οποία απαιτεί η απομάκρυνση του ασυνόδευτου ανηλίκου να πραγματοποιείται μόνο εφόσον οι αρχές του κράτους μέλους έχουν πεισθεί ότι το παιδί θα επιστραφεί σε μέλος της οικογένειάς του, σε ορισθέντα κηδεμόνα ή σε κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής (βλέπε ΕΕ Οδηγία Επιστροφής Προσφύγων). Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της ΕΕ συνιστά όταν το παιδί φτάσει στην ηλικία της ενηλικίωσης, εφόσον δεν υπάρχει διαθέσιμος κάποιος άλλος τύπος άδειας διαμονής, για παράδειγμα για εργασία ή για σπουδές, την χορήγηση άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους (βλ. Έκθεση της Ομάδας των Εμπειρογνομόνων της ΕΕ, παρ. 96).

259 Προσθήκη του 2005 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, εγγ. 9.

260 Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, μέρος V, παρ. 10.2.

εξετάσει τη δυνατότητα οικογενειακής επανένωσης.²⁶¹ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων απαιτεί, αμέσως μετά την αναγνώριση του ασυνόδευτου παιδιού ως θύμα, την καταβολή κάθε δυνατής προσπάθειας για τον εντοπισμό της οικογένειας, με την προϋπόθεση ότι αυτή η πράξη θεωρείται ότι πραγματοποιείται προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών, η νομοθεσία της ΕΕ προβλέπει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την εξεύρεση βιώσιμης λύσης με βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.²⁶²

261 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κ.α. ,Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Εμπορία Ανθρώπων, σελ. 83.

262 Οδηγία Αναγνώρισης Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 16(2). Ο κοινός σχολιασμός του ΟΗΕ σχετικά με την συγκεκριμένη οδηγία σημειώνει ότι «βιώσιμη λύση είναι αυτή που επιδιώκει να παράσχει μακροπρόθεσμη και βιώσιμη λύση για το παιδί» και θα πρέπει να αποτελεί «συμπαγή και ασφαλή λύση» (βλέπε, ΥΑΗΕΠ κ.α., Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Εμπορία Ανθρώπων). Ο σχολιασμός σημειώνει επίσης ότι, κατά τον προσδιορισμό μακροπρόθεσμης λύσης προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να διεξάγονται αξιολογήσεις ασφάλειας και κινδύνου σε κάθε περίπτωση πιθανής βιώσιμης λύσης (βλ. ό.π., σ. 83). Συνιστά, επίσης, στα μέλη να παρέχουν επίσημες διαδικασίες καθορισμού του «βέλτιστου συμφέροντος» για όλες τις αποφάσεις με μακροπρόθεσμες επιπτώσεις αναφορικά με το μέλλον του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης προσδιορισμού βιώσιμης λύσης (βλέπε ό.π., σελ. 71). Η υποχρέωση αυτή περιλαμβάνεται επίσης στην κοινοτική Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τις άδειες διαμονής για θύματα εμπορίας ανθρώπων (άρθ. 10(γ)). Σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά, η Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εντοπίζουν τα μέλη της οικογένειας, το συντομότερο δυνατό. Στην περίπτωση που υπάρχει κάποια απειλή για τη ζωή ή την ακεραιότητα του παιδιού ή των στενών συγγενών του, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η συλλογή, επεξεργασία και διακίνηση των πληροφοριών θα γίνεται σε εμπιστευτική βάση, ώστε να αποφευχθεί να τεθεί σε κίνδυνο η ασφάλειά του (άρθ. 19(3)). Σημειώστε ότι η Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου αναμένεται να καταργηθεί και να αντικατασταθεί στις 20 Ιουλίου 2015 από την Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση προτύπων για την υποδοχή των αιτούντων διεθνούς προστασίας, 29 Ιουνίου 2013, L 180/96. Η αναδιατύπωση της οδηγίας προβλέπει ότι, κατά την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν δόντως υπόψη την ασφάλειά τους, ιδίως όταν υπάρχει κίνδυνος ο ανήλικος να πέσει θύμα εμπορίας ανθρώπων (βλέπε Οδηγία 2013/33/ΕΕ, αριθ. 23.2(γ)).

Αρχή 5: Μακροχρόνια λύση χωρίς περαιτέρω βλάβη

Μια σειρά από κράτη-Μέλη του ΟΑΣΕ δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει νομοθεσία για την προστασία των θυμάτων από ποινικές διώξεις για εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της εμπορίας τους. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα προβληματικό, από τη στιγμή που πράξεις που συνήθως διαπράττονται από τα θύματα κατά τη διάρκεια της εμπορίας, συμπεριλαμβανομένης της μη εξουσιοδοτημένης εισόδου ή διαμονής και της πορνείας, είναι συνήθως ποινικά αδικήματα. Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει διατάξεις που να διασφαλίζουν ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων που εξαναγκάζονται να διαπράξουν εγκλήματα κατά τη διάρκεια της εμπορίας δεν διώκονται, ενώ σε ορισμένα κράτη μέλη, οι διατάξεις αυτές περιορίζονται σε ορισμένες κατηγορίες εγκλημάτων, όπως η πορνεία ή αδικήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση.²⁶³

Πολλά κράτη-Μέλη του ΟΑΣΕ διαθέτουν συγκεκριμένες νομικές διατάξεων ή πολιτικές που αφορούν την κράτηση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Σε άλλα κράτη, όσοι αναγνωρίζονται ως θύματα εμπορίας ανθρώπων και διαμένουν παράνομα στη χώρα, γενικά, δεν κρατούνται εφόσον συμμετέχουν σε κάποια εθελοντική διαδικασία επιστροφής, η οποία μπορεί να υποστηρίζεται ή όχι από τη χώρα προορισμού.

Μια σειρά από κράτη μέλη της ΕΕ επιβάλλουν απαγορεύσεις εκ νέου εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι έκαναν χρήση των προγραμμάτων υποβοηθούμενης εκούσιας επιστροφής. Δεν είναι σαφές εάν αυτή η διαδικασία ισχύει επίσης και για θύματα εμπορίας ανθρώπων τα οποία επιστρέφουν στο πλαίσιο των προγραμμάτων αυτών, αλλά φαίνεται ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να πραγματοποιηθούν εξαιρέσεις όσον αφορά την απαγόρευση για ανθρωπιστικούς λόγους, με την έκδοση ειδικής βίβα αντί αυτού.²⁶⁴ Σε ορισμένα κράτη της ΕΕ, η απαγόρευση εκ νέου εισόδου επιβάλλεται στο θύμα εάν αποφασίζει να φύγει χωρίς να συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα επίσημης υποστήριξης και/ή σε κάποιο πρόγραμμα επιστροφής.²⁶⁵

263 Hancilova and Massey, *Legislation and the Situation Concerning Trafficking in Human Beings*, ό.π., σημείωση 80, σελ. 63. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Εμπορία Παιδιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Προκλήσεις, προοπτικές και καλές πρακτικές*, 2009, σελ. 69.

264 «Προγράμματα και Στρατηγικές των Κρατών Μελών της ΕΕ», Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, Ο.π., σημείωση 13, παρ. 6.2.4.

265 Πληροφορίες οι οποίες ελήφθησαν από εκπρόσωπο του Ιδρυματος La Strada στις 21 Νοεμβρίου 2011.

Όταν τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων συνεργαστούν με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, αυτό μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο αντιποίνων εναντίον τους από τους διακινητές τους. Το γεγονός αυτό καθιστά απαραίτητη τη λήψη ειδικών μέτρων προστασίας, τα οποία λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες των γυναικών και των ανδρών θυμάτων. Σε πολλά κράτη, παρέχεται ολοκληρωμένη προστασία από αντίποινα μόνο όταν το θύμα ενεργεί ως μάρτυρας σε κάποια ποινική διαδικασία και σε ορισμένες περιπτώσεις, περιορίζεται σε διαδικασίες για ορισμένα αδικήματα ή σε ορισμένες κατηγορίες μαρτύρων.

Μην κάνοντας μεγαλύτερη ζημιά

Τα θέματα της ποινικοποίησης, οι περιορισμοί στην ελευθερία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων και οι διακρίσεις για διάφορους λόγους δεν είναι κατ' ανάγκη συγκεκριμένα αναφορικά με τη διαδικασία επιστροφής του παρανόμως διακινηθέντων ατόμων. Αντ' αυτού, τα συγκεκριμένα αποτελούν γενικά ζητήματα που σχετίζονται με την ανάγκη επαρκούς αντιμετώπισης των θυμάτων της εμπορίας από τις χώρες προορισμού τους. Παρ' όλα αυτά, τα συγκεκριμένα θέματα θα πρέπει να εξετάζονται δεόντως κατά τη διαδικασία επιστροφής, καθώς η μεμονωμένη αντιμετώπιση των περιπτώσεων ενδέχεται να οδηγήσει σε περαιτέρω βλάβες στα θύματα εμπορίας ανθρώπων, ως αποτέλεσμα της εκ νέου θυματοποίησής τους.

Μετά την έγκριση της Απόφασης του 2000 από το Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ,²⁶⁶ υπήρξαν αξιοσημείωτες εξελίξεις στη στάση των συμμετεχόντων κρατών του ΟΑΣΕ αναφορικά με το θέμα της ποινικοποίησης.²⁶⁷ Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων προβλέπεται πως δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες, αποκλειστικά ως άμεσο αποτέλεσμα του γεγονότος ότι έχουν πέσει θύματα εμπορίας ανθρώπων.²⁶⁸ Ο Ειδικός Εκπρόσωπος και Συντονιστής για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων έχει ρητά εκφράσει την άποψη ότι «τα Κράτη έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν τα θύματα από ποινές όταν το έγκλημά τους οφείλεται ή συνδέεται άμεσα με τη διακίνησή τους και κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτιμώσεως μόνο όσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής της απαίτησης αυτής αποφυγής της τιμωρίας, σύμφωνα με ότι προβλέπεται στα τα εθνικά νομικά τους συστήματα.»²⁶⁹

266 Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Νο. 1, Ενισχύοντας τις Προσπάθειες του ΟΑΣΕ για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, Βιέννη, 28 Νοεμβρίου 2000, παρ. 9, <<http://www.osce.org/mc/14105?download=true>>.

267 Στην απόφαση Νο. 8/07 του Συμβουλίου Υπουργών του ΟΑΣΕ έχει ήδη συζητηθεί η διάταξη που αφορά το ενδεχόμενο μη επιβολής κυρώσεων σε θύματα για τη συμμετοχή τους σε παράνομες δραστηριότητες, στο βαθμό που ήταν υποχρεωμένα να συμμετέχουν (βλέπε Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Νο. 8/07, παρ. 10). Η ίδια προσέγγιση υιοθετήθηκε στην Υπουργική Δήλωση του Συμβουλίου το 2011 (βλέπε Δήλωση Συμβουλίου Υπουργών του ΟΑΣΕ, «Για την Καταπολέμηση Όλων των Μορφών της Εμπορίας Ανθρώπων», Βιλνίου, 7 Δεκεμβρίου 2011, παρ. 10, <<http://www.osce.org/mc/86373?download=true>>).

268 Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, μέρος III, παρ. 1.8.

269 Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου και Συντονιστή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΑΣΕ, Πολιτική και νομοθετικές προτάσεις με στόχο την αποτελεσματική εφαρμογή διατάξεων μη ποινικοποίησης με τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων (Βιέννη: ΟΑΣΕ, 2013), παρ. 14, <<http://www.osce.org/secretariat/101002?download=true>>.

Ενώ το Πρωτόκολλο κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ δεν αναφέρεται συγκεκριμένα σε αυτό το ζήτημα, ο οργανισμός φροντίζει να παρέχει συστάσεις αναφορικά με την εφαρμογή του πρωτοκόλλου, προτείνοντας την υιοθέτηση κάποιας προσέγγισης μη ποινικοποίησης.²⁷⁰ Στο ίδιο πνεύμα, το Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ καλεί τις κυβερνήσεις να εξασφαλίσουν πως τα θύματα τα οποία αναγνωρίζονται δεν θα τιμωρούνται λόγω του γεγονότος πως έχουν πέσει θύματα εμπορίας,²⁷¹ ένα πρότυπο για το οποίο γίνεται επίσης αναφορά στις Αρχές Διακίνησης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.²⁷² Το Συμβούλιο της Ευρώπης απαιτεί ότι τα συμβαλλόμενα Κράτη θα παρέχουν την δυνατότητα μη επιβολής ποινών στα θύματα για παράνομες δραστηριότητες τις οποίες τα θύματα αναγκάστηκε να διαπράξουν.²⁷³ Η αρχή αποτελεί επίσης αναγνωρισμένο πρότυπο της ΕΕ και περιλαμβάνεται τόσο στην Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ²⁷⁴ όσο και στη Διακήρυξη των Βρυξελλών του 2002.²⁷⁵

Στην ΕΕ, η εφαρμογή των απαγορεύσεων εκ νέου εισόδου θεσπίστηκε με την Οδηγία 2008/115/ΕΚ σχετικά με την επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών. Οι απαγορεύσεις εκ νέου εισόδου μπορούν να θεωρηθούν συγκεκριμένη μορφή ποινής και ενδέχεται να συνοδεύονται από αποφάσεις επιστροφής σύμφωνα με την οδηγία, που απαγορεύει την είσοδο και τη διαμονή στην επικράτεια των κρατών μελών για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η προαναφερθείσα οδηγία προβλέπει ρητά ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων στα οποία έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής, σύμφωνα με την Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τις άδειες διαμονής για θύματα εμπορίας ανθρώπων, δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε απαγόρευση εκ νέου εισόδου. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για τα θύματα τα οποία επιστρέφονται χωρίς να τους έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής, οι απαγορεύσεις εκ νέου εισόδου ενδέχεται να οδηγήσουν σε διακρίσεις σε βάρος των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων που εγκαταλείπουν τη χώρα προορισμού, λόγω έλλειψης νόμιμης διαμονής. Ωστόσο, σύμφωνα με την οδηγία, τα κράτη μέλη

270 Συστάσεις οι οποίες εγκρίθηκαν από τη συνάντηση της Ανοιχτής Ενδιάμεσης Ομάδας Εργασίας αναφορικά με την Εμπορία Ανθρώπων στη Βιέννη, στις 14 και 15 Απριλίου 2009, που προσαρτήθηκαν στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Εμπορία γυναικών και κοριτσιών : έκθεση του Γενικού Γραμματέα, 4 Αυγούστου 2008, Α/63/215, παρ. 11. Βλέπε επίσης Γραφείο Ύπατου Αρμοστή ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΟΗCHR), Συνιστώμενες Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εμπορία Ανθρώπων, 20 Μαΐου 2002, Ε/2002/68/Προσθ.1 (στο εξής: Αρχές Διακίνησης ΟΗCHR), κατευθυντήρια γραμμή 2, παρ. 5.

271 Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων : ψήφισμα / εγκριμένο από τη Γενική Συνέλευση, 12 Αυγούστου 2010, Α/RES/64/293 παρ. 30.

272 Αρχές Διακίνησης ΟΗCHR, αρχή 7.

273 Ο εξαναγκασμός, θα πρέπει να νοείται ότι περιλαμβάνει, τουλάχιστον, κάποια από τα παράνομα μέσα που περιλαμβάνονται στον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων που περιέχονται στο Άρθρο 4 της Σύμβασης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως η χρήση απειλών, βίας, εξαναγκασμού ή εξαπάτησης (βλ.: Επεξηγηματική Έκθεση της Σύμβασης κατά της Εμπορίας ανθρώπων προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, παρ. 273).

274 Οδηγία Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ, αριθ. 8. Ωστόσο, η οδηγία επισημαίνει ότι η προστασία αυτή δεν θα πρέπει να αποκλείει την ποινική δίωξη ή την επιβολή κάποιας ποινής για αδικήματα τα οποία κάποιο άτομο έχει οικειοθελώς διαπράξει ή στα οποία συμμετέχει.

275 Η Διακήρυξη των Βρυξελλών καλεί τα κράτη μέλη να αναγνωρίσουν τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ως θύματα σοβαρών εγκλημάτων και να εξασφαλίσουν ότι δεν θα πέσουν θύματα εκ νέου, ότι δεν θα στιγματιστούν περαιτέρω, δεν θα διωχθούν ποινικά ή δεν θα κρατηθούν σε κέντρα κράτησης για αδικήματα που ενδέχεται να έχουν διαπραχθεί από τα θύματα ως μέρος της διαδικασίας εμπορίας.

μπορούν να απέχουν από την έκδοση, ανάκληση ή αναστολή απαγορεύσεων εισόδου σε μεμονωμένες περιπτώσεις για ανθρωπιστικούς λόγους.²⁷⁶

Οι Αρχές Διακίνησης της Ύψατη Αρμοστείας του ΟΗΕ αναφέρουν σαφώς ότι η τιμωρία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων είναι ακατάλληλη, υπονοώντας επίσης ότι είναι και παράνομη. Οι αρχές καλούν τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, δεν βρίσκονται σε καθεστώς κράτησης μεταναστών ή σε άλλες μορφές επιμέλειας.²⁷⁷ Ειδική αιτιολόγηση και μέτρα προστασίας εφαρμόζονται σε περιπτώσεις κράτησης παιδιών. Η αρχή η οποία έχει την ευθύνη της κράτησης θα πρέπει να είναι σε θέση να αποδειξει ότι η κράτηση παρέχεται προς το συμφέρον του παιδιού και ότι σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει διαθέσιμη κάποια άλλη λογική εναλλακτική λύση.²⁷⁸ Τα πρότυπα της ΕΕ προβλέπουν ότι η χρήση της κράτησης με σκοπό την απομάκρυνση θα πρέπει να είναι περιορισμένης κλίμακας και να υπόκειται στην αρχή της αναλογικότητας όσον αφορά τα μέσα που χρησιμοποιούνται και τους επιδιωκόμενους στόχους. Η κράτηση δικαιολογείται μόνο στην περίπτωση προετοιμασίας επιστροφής ή για την εκτέλεση της διαδικασίας απομάκρυνσης και σε περιπτώσεις όπου η εφαρμογή των λιγότερο αναγκαστικών μέτρων θα είναι ανεπαρκής.²⁷⁹ Η κράτηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το διάστημα έξι μηνών και μπορεί να παραταθεί μόνο έως μια μέγιστη περίοδο 12 μηνών.²⁸⁰ Θα πρέπει να πραγματοποιείται περιοδική επανεξέταση της κράτησης και θα πάψει να είναι δικαιολογημένη εφόσον και όταν φανεί ότι η απομάκρυνση δεν αποτελεί πλέον προοπτική.²⁸¹ Ασυνόδευτα ανήλικα και οικογένειες με παιδιά

276 Οδηγία 2004/81/ΕΚ αθρ. 11(3).

277 ΟΗCHR, Αρχές Εμπορίας Ανθρώπων, κατευθυντήριες γραμμές 2.6 και 6.1. Ο Σχολιασμός όσον αφορά το μέσο αυτό καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ρουτίνα κράτησης των θυμάτων ή των εικαζόμενων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων σε δημόσιες εγκαταστάσεις κράτησης ή σε καταφύγια παραβιάζει τις αρχές του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας μετακίνησης και των απαγορεύσεων σχετικά με την παράνομη στέρηση της ελευθερίας και της αυθαιρέτης κράτησης. Το διεθνές δίκαιο απαγορεύει επίσης τις διακρίσεις όσον αφορά την κράτηση των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ρουτίνας κράτησης των γυναικών και των κοριτσιών σε καταφύγια. Ο Σχολιασμός σημειώνει ότι η κράτηση των θυμάτων μπορεί να επιτρέπεται μόνο ανά περίπτωση, λόγω, για παράδειγμα, απαιτήσεων της ποινικής δικαιοσύνης, απαιτήσεων δημόσιας τάξης ή ζητημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια των θυμάτων και με την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι απαιτήσεις οι οποίες σχετίζονται με την αναγκαιότητα, τη νομιμότητα και την αναλογικότητα. Ως τέτοια, η κράτηση μπορεί ενδεχομένως να χρησιμοποιείται ως έσχατη λύση, αλλά συνήθως μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν αξιόπιστες και συγκεκριμένες απειλές της ασφάλειας του θύματος (βλ. Σχολιασμό ΟΗCHR για τις Συνιστώμενες Αρχές και τις Κατευθυντήριες γραμμές, σελ. 133-139).

278 Ο Σχολιασμός επιβεβαιώνει ότι, εκτός από τον ορισμό των συνθηκών υπό τις οποίες ένα παιδί μπορεί να βρίσκεται υπό κράτηση, το διεθνές δίκαιο, επιβάλλει επίσης όρους και προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση της εν λόγω κράτησης (βλ. Σχολιασμό ΟΗCHR για τις Συνιστώμενες Αρχές και τις Κατευθυντήριες γραμμές, σελ. 133-139).

279 Οδηγία Επιστροφής ΕΕ, παρ. 16. Το άρθρο 15 ορίζει ότι η κράτηση πριν από την απομάκρυνση μπορεί να επιβληθεί μόνο στην περίπτωση που δεν είναι εφικτό να εφαρμοστούν λιγότερο περιοριστικά μέτρα και εφόσον υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή εφόσον το άτομο αποφεύγει τη διαδικασία επιστροφής ή απομάκρυνσης.

280 Για παράδειγμα, λόγω έλλειψης συνεργασίας από κάποιον υπήκοο τρίτης χώρας ή καθυστέρησης λήψης των αναγκαίων εγγράφων από τρίτες χώρες (βλ. Οδηγία Επιστροφής Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 15(5-6)).

281 Οδηγία Επιστροφής Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 15(3-4). Όπως τονίστηκε και από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, οι λόγοι κράτησης πριν από την απομάκρυνση θα πρέπει να αναφέρονται λεπτομερώς στην εθνική νομοθεσία και να ορίζεται με σαφή τρόπο. Το γεγονός να είναι κανείς μετανάστης δεν θα πρέπει ποτέ να θεωρείται επαρκής λόγος για την κράτηση (βλέπε Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Κράτηση των Υπηκόων Τρίτων χωρών σε Διαδικασίες Επιστροφής, 30 Νοεμβρίου 2010, σελ. 9.)

μπορούν να κρατούνται μόνο ως μέτρο έσχατης ανάγκης και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα.²⁸²

Σε ορισμένα κράτη-μέλη του ΟΑΣΕ, καθώς και σε άλλα κράτη, τα θύματα συχνά τοποθετούνται σε προγράμματα παροχής καταφυγίου και κρατούνται αποτελεσματικά εκεί με μικρή ή καμία ελευθερία μετακίνησης.²⁸³ Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, το Πρωτόκολλο κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ και η Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν ασχολούνται με το θέμα της κράτησης των θυμάτων. Οι Αρχές Διακίνησης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, ωστόσο, αναφέρουν ότι η κράτηση των θυμάτων είναι ακατάλληλη και ότι τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα θύματα δεν θα υποχρεώνονται σε κράτηση μετανάστευσης ή σε άλλες μορφές επιμέλειας.²⁸⁴

Η ανωτέρω αρχή αφορά το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και την απαγόρευση αυθαίρετης σύλληψης ή κράτησης. Το δικαίωμα στην ελευθερία μετακίνησης έχει αναγνωριστεί από Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ),²⁸⁵ την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (UDHR),²⁸⁶ και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ),²⁸⁷ καθώς και σε βασικά έγγραφα του ΟΑΣΕ.²⁸⁸ Ωστόσο, το ICCPR πληροί τις προϋποθέσεις του δικαιώματος αυτού, με την εφαρμογή του μόνο για τα πρόσωπα τα οποία βρίσκονται νόμιμα εντός της επικράτειάς κάποιου κράτους.²⁸⁹ Επιπλέον, επιτρέπει περιορισμούς που αφορούν την ελευθερία μετακίνησης για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας τάξης, δημόσιας υγείας ή ηθών, ή τα δικαιώματα και η ελευθερία των άλλων.²⁹⁰ Στο πλαίσιο των θυμάτων που τοποθετούνται σε καταφύγια, περαιτέρω ζητήματα

282 Οδηγία Επιστροφής Προσφύγων ΕΕ, αριθ. 17(1). Το Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους Ασυνόδευτους Ανηλικούς αναφέρει ότι οι ασυνόδετοι ανήλικοι θα πρέπει πάντα να τοποθετούνται σε κατάλληλα καταλύματα και να αντιμετωπίζονται με τρόπο ο οποίος να είναι πλήρως συμβατός με τα συμφέροντά τους. Όταν η κράτηση των ασυνόδετων ανηλικών είναι δικαιολογημένη, θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως μέτρο έσχατης ανάγκης, για το ελάχιστο δυνατό χρονικό διάστημα και λαμβάνοντας υπόψη το καλύτερο συμφέρον του παιδιού ως αρχική εκτίμηση (βλέπε Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για τους Ασυνόδευτους Ανηλικούς, σελ. 9.) Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, συνιστά τα κράτη να επιτρέπουν σε ΜΚΟ και σε όσους παρέχουν νομική συνδρομή, πρόσβαση σε εγκαταστάσεις κράτησης, ιδίως για να διασφαλιστεί ότι θα υπάρξει ταυτοποίηση σε μη ταυτοποιημένα θύματα εμπορίας ανθρώπων τα οποία βρίσκονται υπό κράτηση σε εγκαταστάσεις μεταναστών, καθώς επίσης και βοήθεια και απελευθέρωση αυτών κατά τη διάρκεια της αναφερόμενης περιόδου (βλέπε Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Κράτηση των Υπηκόων Τρίτων χωρών σε Διαδικασίες Επιστροφής, 30 Νοεμβρίου 2010, σελ. 9.)

283 Αναφορικά με το συγκεκριμένο ζήτημα, η ακόλουθη μελέτη παραθέτει παραδείγματα από όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανόμενων συμμετεχόντων κρατών μελών του ΟΑΣΕ: Anne Gallagher and Elaine Pearson, "Detention of trafficked persons in shelters: Νομική και πολιτική ανάλυση», Αυστραλιανή Υπηρεσία για τη Διεθνή Ανάπτυξη, 2008.

284 ΟΗCHR Αρχές Διακίνησης, κατευθυντήριες γραμμές 1.5, 2, 6 και 6.1, και αρχή 7.

285 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αριθ. 12.

286 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αριθ. 13.1.

287 Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 4ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο, αριθ. 2-4, 7ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο, αριθ. 1.

288 Όπως το Έγγραφο του 1990 της Συνεδρίασης της Κοπεγχάγης της Διάσκεψης για την Ανθρώπινη Διάσταση της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) (στο εξής: Έγγραφο 1990 της Κοπεγχάγης), αριθ. 19.

289 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αριθ. 12.1.

290 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αριθ. 12.3.

προκύπτουν για το εάν η κράτηση σε κάποιο καταφύγιο, προβλέπεται από το νόμο, εάν είναι σύμφωνη με άλλα δικαιώματα και εάν είναι πραγματικά απαραίτητη για την προστασία των θυμάτων.²⁹¹

Η απαγόρευση αυθαίρετης σύλληψης ή κράτησης προβλέπεται από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα,²⁹² και η οποία προβλέπεται επίσης και σε άλλες συνθήκες ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁹³ και σε έγγραφα του ΟΑΣΕ.²⁹⁴ Το δικαίωμα ελευθερίας δεν είναι απόλυτη, αλλά η στέρηση της ελευθερίας οφείλει να προβλέπεται από τη νομοθεσία και να μη είναι αυθαίρετη. Την ίδια στιγμή, δεν είναι προδήλως δυσανάλογη, άδικη ή απρόβλεπτη, ενώ τα κράτη θα πρέπει να διαθέτουν διαδικαστικές εγγυήσεις προκειμένου να αντιμετωπίσουν περιπτώσεις παράνομης ή αυθαίρετης κράτησης.²⁹⁵ Ως εκ τούτου, η κράτηση των θυμάτων σε καταφύγια ενδέχεται να παραβιάζει το δικαίωμα αυτό, ιδιαίτερα εάν δεν προβλέπεται από το νόμο, εάν αφορά διακρίσεις, εάν επιβάλλεται για μεγάλο ή απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, εάν είναι άδικα, απρόβλεπτη, δυσανάλογη ή δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο.²⁹⁶

Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να υφίστανται διακρίσεις, άμεσα ή έμμεσα, με βάση την ένταξή τους σε κάποια εθνική ομάδα ή, πράγματι, με βάση οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Ως εκ τούτου, υπάρχει μια διαρκής ανάγκη παρακολούθησης της νομοθεσίας, πολιτικών και πρακτικών που αφορούν διακρίσεις.

Ένα επιπρόσθετο ζήτημα είναι ο αντίκτυπος των προκαταλήψεων που σχετίζονται με την ισότητα των φύλων στη διαδικασία επιστροφής, που ενδεχομένως να συμβάλει σε ευρεία απροθυμία αναγνώρισης ή προσδιορισμού μορφών εμπορίας ανθρώπων, πλην του εμπορίας γυναικών και κοριτσιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Η αποτυχία ταυτοποίησης ανδρών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων εμποδίζει την άσκηση των δικαιωμάτων και της πρόσβασης σε δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την επιστροφή.²⁹⁷ Ακόμη και στην περίπτωση ορθής ταυτοποίησης, οι ειδικές ανάγκες των ανδρών θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων ενδεχομένως να μην πληρούνται από συστήματα και διαδικασίες οι οποίες έχουν σχεδιαστεί στενά προκειμένου να ανταποκριθούν στις ειδικές ανάγκες των γυναικών θυμάτων.²⁹⁸

291 Anne Gallagher and Elaine Pearson, "Detention of trafficked persons in shelters: Μία νομική και πολιτική ανάλυση",

Αυστραλιανή Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης, 2008, σελ. 14.

292 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αριθ. 9.1.

293 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αριθ. 3, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αριθ. 5.1, Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (ΟΑΣ), Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Συμφωνία Σαν Χοσέ», Κόστα Ρίκα, 22 Νοεμβρίου 1969, αριθ.

294 Ειδικότερα, βλέπε το Έγγραφο της Μόσχας του 1991. αριθ. 23.1.

295 Anne Gallagher and Elaine Pearson, "Detention of trafficked persons in shelters: Μία νομική και πολιτική ανάλυση",

Αυστραλιανή Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης, 2008, σελ. 14.

296 ο.π., σελ. 15.

297 Craggs and Martens, Rights, Residence, Rehabilitation, ό.π., σημείωση 132, σελ. 70.

298 Rebecca Surtees, "Trafficked Men as Unwilling Victims," St Antony's International Review, Τευχ. 4, No. 1, 2008, σελ. 16.

Συγκεκριμένα, για παράδειγμα, πολλές υπηρεσίες υποστήριξης και προστασίας εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε θύματα εμπορίας για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης και διαθέτουν ελάχιστους ή καθόλου μηχανισμούς υποστήριξης κατάλληλους για άνδρες θύματα εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας.

Η απαγόρευση των διακρίσεων είναι σταθερά εδραιωμένη τόσο διεθνώς (για παράδειγμα, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα²⁹⁹) όσο και σε περιφερειακά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης³⁰⁰ και της ΕΕ,³⁰¹ καθώς επίσης και στις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ.³⁰² Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, η Σύμβαση κατά της Εμπορίας ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης ορίζει ότι η εφαρμογή της σύμβασης θα πρέπει να πραγματοποιείται χωρίς διακρίσεις για οποιονδήποτε λόγο,³⁰³ και περαιτέρω προβλέπει ότι τα Κράτη Μέρη θα πρέπει να αποσκοπούν στην προαγωγή της ισότητας των φύλων και τη χρήση της διάστασης του φύλου στην ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση μέτρων για την

299 Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αριθ. 2,3 και 26.

300 Βλέπε, για παράδειγμα, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αριθ. 14 και πρωτόκολλο 12. Βλέπε επίσης Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων: Αρχ(97)20Ε/30 Οκτώβριος 1997 σχετικά με τη ρητορική μίσους, Αρχ(97)21Ε/30 Οκτώβριος 1997, σχετικά με τα μέσα ενημέρωσης και την προώθηση μιας κουλτούρας ανοχής, Αρχ(2001)6Ε/18 Ιούλιος 2001 σχετικά με την πρόληψη του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού στον αθλητισμό, Αρχ(2006)10Ε/12 Ιούλιος 2006 για καλύτερη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη για τους Ρομά και τους Ταξιδιώτες στην Ευρώπη, Αρχ(2007)2Ε/31 Ιανουάριος 2007 σχετικά με την πολυφωνία και την ποικιλομορφία του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης και Αρχ(97)19Ε/30 Οκτώβριος 1997 για την απεικόνιση της βίας στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης). Επιπλέον, βλέπε τις ακόλουθες Συστάσεις και τα Ψήφισμα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης: Σύσταση 1831(2008) σχετικά με τις Ευρωπαϊκές Μουσουλμανικές Κοινότητες αντιμετώπιες με τον εξτρεμισμό, Σύσταση 1805 (2007) για τη βλασφημία, τις θρησκευτικές προσβολές και τη ρητορική μίσους κατά προσώπων λόγω της θρησκείας τους, Σύσταση 1768 (2006) σχετικά με την εικόνα των αιτούντων άσυλο, προσφύγων και μεταναστών στα μέσα ενημέρωσης, Σύσταση 1543 (2001) για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στον κυβερνοχώρο, Σύσταση 1396 (1999) σχετικά με τη θρησκεία και τη δημοκρατία, Ψήφισμα 1563 (2007) για την καταπολέμηση του Αντισημιτισμού στην Ευρώπη, Ψήφισμα 1495 (2006) για την καταπολέμηση της αναβίωσης της Ναζιστικής ιδεολογίας και Ψήφισμα 1478 (2006) για την ένταξη των γυναικών μεταναστών στην Ευρώπη.

301 Βλέπε, για παράδειγμα, Οδηγία του Συμβουλίου 2000/43/ΕΚ της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, 2000 OJ L 180/22, Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000 για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, 2000 OJ L 303. Βλέπε επίσης την Πρόταση για Οδηγία του Συμβουλίου της 2ας Ιουλίου 2008 σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, COM/2008/0426 τελικό.

302 Βλέπε: Τελική Πράξη της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, Ελσίνκι, 1 Αυγούστου 1975, Ερωτήματα Σχετικά με την Ασφάλεια στην Ευρώπη 1(α), 1989 Έγγραφο Βιέννης, αριθ. 13.7 και 15), Έγγραφο της Κοπεγχάγης, αριθ. 5.9 και 25.4, Συμπερασματικό Έγγραφο της Μαδρίτης (Δεύτερη Συνεδρίαση), Μαδρίτη, 6 Σεπτεμβρίου 1983, Έγγραφο, Κωνσταντινούπολης, Κωνσταντινούπολη 19 Νοεμβρίου 1999, σελ. 23), Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθ. 4/03, "Ανοχή και Μη Διάκριση", Μάαστριχτ, 2 Δεκεμβρίου 2003, <<http://www.osce.org/mc/19382?download=true>> και Συμβούλιο Υπουργών του ΟΑΣΕ, Απόφαση Αριθ. 14/04, "2004 Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ για την Προώθηση της Ισότητας των φύλων", Σόφια, 7 Δεκεμβρίου 2004, <<http://www.osce.org/mc/23295?download=true>>.

303 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 3

προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των θυμάτων.³⁰⁴ Η Οδηγία κατά της Εμπορίας της ΕΕ αναγνωρίζει, επίσης, το «φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων που σχετίζεται με το φύλο και το γεγονός πως γυναίκες και άνδρες αποτελούν συχνά θύματα εμπορίας για διαφορετικούς σκοπούς»,³⁰⁵ και ζητά ειδικά επικουρικά μέτρα και υποστήριξη με βάση, στις περιπτώσεις που αυτό κριθεί απαραίτητο.

Σημασία της επανένταξης

Μια πρόσφατη μελέτη του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης διαπίστωσε ότι παρανόμως διακινηθέντα άτομα τα οποία υποχρεώθηκαν να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους, χωρίς να τους προσφερθεί βοήθεια όσον αφορά την επιστροφή και την επανένταξή τους, ήταν πιο ευάλωτα στην εκ νέου εμπορία τους σε σχέση με άλλα άτομα τα οποία είχαν λάβει την εν λόγω συνδρομή.³⁰⁶ Περαιτέρω εκθέσεις επιβεβαίωσαν τη σχέση μεταξύ αναγκαστικής επιστροφής και ευπάθεια σε εκ νέου εμπορία.³⁰⁷

Σε άλλες περιπτώσεις, αναφέρθηκε πως μη ταυτοποιημένα θύματα τα οποία απελάθηκαν από την χώρα προορισμού τους, ήρθαν σε επικοινωνία με πράκτορες των διακινητών σύντομα μετά την άφιξή τους, ορισμένες φορές ακόμη και στο διάστημα κατά το οποίο βρίσκονταν ακόμα στα χέρια της αστυνομίας.³⁰⁸ Η παροχή βοήθειας για την επανένταξη των θυμάτων διακίνησης που επέστρεψαν στις χώρες καταγωγής τους σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από την ύπαρξη μηχανισμών επανένταξης στις χώρες αυτές. Ορισμένες χώρες προέλευσης συμβάλουν στην επανένταξη των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων τα οποία επιστρέφουν, παρέχοντάς τους περιορισμένη οικονομική βοήθεια ή εξειδικευμένα προγράμματα επανένταξης, τα οποία εκτελούνται ή ελέγχονται από ΜΚΟ ή τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης.

Στην ΕΕ, ένα συγκεκριμένο ζήτημα που έχει προκύψει αφορά τα θύματα εμπορίας προσώπων που είναι υπήκοοι των κρατών μελών της ΕΕ και τα οποία διακινούνται και αναγνωρίζονται ως τέτοια σε κάποιο άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Οι πληροφορίες

304 Η Αιτιολογική Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης της Σύμβασης κατά της Εμπορίας ανθρώπων σημειώνει ότι στόχος του Αρθρου 17 της Σύμβασης είναι να εστιάσει την προσοχή στην κοινή αντίληψη ότι οι γυναίκες αποτελούν την βασική ομάδα στόχο της εμπορίας ανθρώπων και ότι η περιθωριοποίηση και οι διακρίσεις κατά των γυναικών μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα ο οποίος συμβάλλει στην αύξηση του κινδύνου που έχουν να πέσουν θύματα εμπορίας ανθρώπων. Κατά συνέπεια, τα μέτρα για την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων θα πρέπει να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές ανάγκες των ανδρών και των γυναικών και ειδικότερα, τη διπλή περιθωριοποίηση που υφίστανται πολλές γυναίκες θύματα εμπορίας (βλ. Αιτιολογική Έκθεση για τη Σύμβαση κατά της Εμπορίας ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 210).

305 Οδηγία κατά της Εμπορίας της ΕΕ, προοίμιο, παρ. 3.

306 Jobe, *The Causes and Consequences of Re-Trafficking*, ό.π., σημείωση 39, σελ. 13.

307 Βλέπε Alan Davis, *Sex trafficking victim wins substantial damages from the Home Office*, *The Guardian*, 11 Απριλίου 2011. Σε κάποια άλλη περίπτωση αναφέρεται από την Ιταλική ΜΚΟ Gruppo Abele, ότι θύμα σεξουαλικής εκμετάλλευσης από την Αλβανία απελάθηκε δίχως να έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο. Το θύμα δεν επέστρεψε στην οικογένειά της, λόγω του φόβου στιγματισμού και απόρριψης λόγω του γεγονότος πως είχε εργαστεί σε πορνεία και στη συνέχεια έγινε εκ νέου θύμα εμπορίας. Σύμφωνα με τη Gruppo Abel, είναι πολλές φορές οι ίδιοι οι διακινητές εκείνοι οι οποίοι διαδίδουν πληροφορίες σχετικά με τη δραστηριότητα των θυμάτων προκειμένου να κάνουν πιο δύσκολη ή ακόμη και αδύνατη την επιστροφή των θυμάτων, προσδοκώντας με τον τρόπο αυτόν και διευκολύνοντας την μελλοντική τους εκμετάλλευση.

308 Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Μελέτη για την Επιστροφή των Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων από την Ιταλία», 2009, παρ. 11.

που παρέχονται από τους μετέχοντες στη διαδικασία³⁰⁹ και επιβεβαιώνονται από την έρευνα για το θέμα, αναφέρουν ότι οι περιπτώσεις αυτές ενδέχεται να περνούν απαρατήρητες.³¹⁰ Το δικαίωμα των πολιτών της ΕΕ παραμονής σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ σημαίνει ότι δεν υπόκεινται στους κανονισμούς μετανάστευσης και πως έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν νόμιμα σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Συνεπώς, όταν αναγνωρίζονται ως θύματα εμπορίας ανθρώπων, το νομικό καθεστώς τους δεν εξαρτάται από τη συνεργασία τους με τις αρχές. Ως αποτέλεσμα, ενδέχεται να μην τους επιτραπεί πρόσβαση στις υπηρεσίες ή η παροχή βοήθεια που συνήθως διατίθενται σε υπηκόους τρίτων χωρών, των οποίων η κατάσταση εξαρτάται από την προθυμία τους να συνεργαστούν.³¹¹ Ακόμη και σε περιπτώσεις στις οποίες πολίτες της ΕΕ βοηθούν τις αρχές, το καθεστώς τους ως πολίτες της ΕΕ ενδέχεται να τους αποκλείσει από το καθεστώς εξασφάλισης ειδικής βοήθειας.³¹² Η κατάσταση αυτή, αντίστοιχα, μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά ως προς την ένταξη του θύματος στη χώρα προορισμού ή την επανένταξη αυτού στη χώρα καταγωγής του, γεγονός το οποίο θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια του ατόμου και το κάνει ευάλωτο στο ενδεχόμενο εκ νέου εμπορίας του.

Ο ΟΑΣΕ καλεί τα συμμετέχοντα Κράτη να συνεργάζονται με τις ΜΚΟ και τις διακυβερνητικές οργανώσεις για τη μείωση των κινδύνων της εκ νέου εμπορίας για τα επαναπατρισθέντα θύματα. Τα Κράτη καλούνται να διεξάγουν εκτιμήσεις κινδύνου και να αντιμετωπίσουν παράγοντες που ενδέχεται να αυξήσουν το επίπεδο ευπάθειας των θυμάτων σε εκ νέου εμπορία. Οι παράγοντες αυτοί περιλαμβάνουν τη φτώχεια, τις διακρίσεις, την έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση και οικονομικές ευκαιρίες, τη σεξουαλική κακοποίηση και την ενδοοικογενειακή βία.³¹³

Σε αυτό το πλαίσιο, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να προστατεύουν τα θύματα από το ενδεχόμενο αντιποίνων ή εκφοβισμού, ενώ το Πρωτόκολλο κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ ζητά τη δημιουργία πολιτικών και προγραμμάτων προστασίας των θυμάτων από το ενδεχόμενο να πέσουν εκ νέου θύματα, μεταξύ άλλων λειτουργιών.³¹⁴ Η Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης απαιτεί όπως τα μέλη λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες ασφάλειας και προστασίας των θυμάτων και την δημιουργία προγραμμάτων επιστροφής που να αποσκοπούν στην πρόληψη της εκ νέου θυματοποίησης. Η σύμβαση απαιτεί επίσης από τα κράτη να παρέχουν στα θύματα αποτελεσματική και κατάλληλη προστασία από

309 Πληροφορίες οι οποίες δόθηκαν από τον αντιπρόσωπο της Αυστριακής ΜΚΟ LEFO στη Συνάντηση Εμπειρογνομών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Βαρσοβία, Πολωνία, 11-12 Φεβρουαρίου 2014.

310 Αξιολόγηση της Αποτελεσματικότητας των Μέτρων για την Ενσωμάτωση των Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (- Παρίσι: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2013), σελ. 46

311 Ο.π..

312 Ο.π.. Επιπλέον, σε αντίθεση με τους υπηκόους τρίτων χωρών, ένας πολίτης της ΕΕ δεν είναι επίσης σε θέση να εξασφαλίσει πρόσβαση σε διεθνή μέτρα προστασίας, καθώς η ιθαγένεια της ΕΕ δεν επιτρέπει στους πολίτες την αίτηση ασύλου εντός της ΕΕ.

313 ΟΑΣΕ Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου Αριθ. 14/06, παρ. 4.

314 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, αριθ. 9.1(β).

πιθανό ενδεχόμενο αντιποίνων ή εκφοβισμού, ιδίως (αλλά όχι μόνο) κατά τη διάρκεια και μετά τη διαδικασία της έρευνας και δίωξης των δραστών.³¹⁵ Στις περιπτώσεις που εντοπίζεται κίνδυνος βλάβης σε κάποιο άλλο κράτος, τα κράτη έχουν επίσης την υποχρέωση, βάσει της σύμβασης, να κοινοποιούν και να παρέχουν πληροφορίες αναφορικά με τον κίνδυνο στο σχετικό κράτος χωρίς καθυστέρηση.³¹⁶ Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει επίσης εκδώσει συστάσεις σχετικά με τη βοήθεια η οποία θα πρέπει να παρέχεται στα θύματα εγκληματικότητας, η οποία αναφέρει ότι «τα θύματα πρέπει να προστατεύονται όσο το δυνατόν περισσότερο από δευτερογενή θυματοποίησή τους».³¹⁷

Η πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης αποτελεί υποχρέωση σαφώς ενσωματωμένη στην Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ.³¹⁸ Στο προοίμιο της Οδηγίας, επιβεβαιώνεται η σημασία της διεξαγωγής επιμέρους εκτιμήσεων κινδύνου προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι «τα θύματα [είναι] προστατευμένα από αντίποινα, από εκφοβισμό και από τον κίνδυνο να πέσουν εκ νέου θύματα εμπορίας.»³¹⁹ Ως τέτοια, τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων τυγχάνουν της δέουσας προστασίας, βάσει ατομικής αξιολόγησης κινδύνου, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε προγράμματα προστασίας μαρτύρων και παρόμοια άλλα μέτρα.³²⁰

Έχει εντοπιστεί μια σειρά από προβλήματα σχετικά με την επανένταξη-υποστήριξη προγραμμάτων τα οποία είναι σήμερα διαθέσιμα στα θύματα εμπορίας ανθρώπων.

315 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 28. Ενώ η προστασία που παρέχεται δυνάμει του Άρθρου 28 προορίζεται ειδικά για την περίοδο έρευνας και δίωξης, η περίοδος κατά την οποία θα πρέπει να προσφέρονται τα μέτρα προστασίας εξαρτάται από την απειλή ανά περίπτωση (βλ. Αιτιολογική Έκθεση της Σύμβασης κατά της Εμπορίας ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 288). Η έκθεση συνιστά την εφαρμογή των μέτρων τα οποία λαμβάνουν πλήρως υπόψη το ζήτημα της ασφάλειας του θύματος, συμπεριλαμβανομένης για παράδειγμα, της διασφάλισης ότι ο τόπος κατοικίας του θύματος θα παραμείνει μυστικός και ασφαλής κατά των διακινητών (βλ. Αιτιολογική Έκθεση της Σύμβασης κατά της Εμπορίας ανθρώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, παρ. 164).

316 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 33(1).

317 Επιτροπή Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης, Σύσταση Rec(2006)8 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τη βοήθεια στα θύματα εγκλημάτων, 14 Ιουνίου 2006, παρ. 3.3. Υπό αυτές τις συστάσεις, τα μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την προστασία της σωματικής και ψυχολογικής ακεραιότητας του θύματος (άρθ. 10.1). Τα κράτη υποχρεούνται επίσης να λάβουν ειδικά μέτρα προστασίας για τα θύματα τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο εκφοβισμού, αντιποίνων ή εκ νέου της θυματοποίησης (άρθ. 10.2).

318 Οδηγία Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ, σημεία 14 και 19, αριθ. 12(4).

319 Οδηγία Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ, σημεία 19. Η Ομάδα Εμπειρογνομών της ΕΕ επεσήμανε ότι, προκειμένου να αποτραπεί τα θύματα εμπορίας να αποτελέσουν εκ νέου θύματα και να προστατευτεί η ασφάλειά τους, είναι απαραίτητο να θεσπιστούν κατάλληλες, κατά προτίμηση εθελοντικές, διαδικασίες επιστροφής και προγράμματα κοινωνικής βοήθειας που προσφέρουν μακροπρόθεσμη βοήθεια, ώστε τα θύματα εμπορίας να καταφέρουν να ανακτήσουν τον έλεγχο της ζωής τους. Τέτοια προγράμματα θα πρέπει να υλοποιούνται στη χώρα προορισμού και να συνεχίζονται μετά την επιστροφή του θύματος της εμπορίας (βλ. Έκθεση Ομάδας Εμπειρογνομών της ΕΕ, «Επεξηγηματικό Έγγραφο 13: Επιστροφή και κοινωνική ενσωμάτωση», σελ. 197).

320 Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων ΕΕ, αριθ. 12(3). Η Οδηγία της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικότητας καθορίζει τη σημασία της προστασίας από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και αναγνωρίζει τους ιδιαίτερους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Επιπλέον, επιβεβαιώνει την ανάγκη λήψης ειδικών μέτρων προστασίας των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένης της διάρκειας ποινικών διαδικασιών, περιλαμβάνει πληροφορίες που σχετίζονται με την υποστήριξη και τη βοήθεια που θα πρέπει να λαμβάνουν τα θύματα αναφορικά με τους κινδύνους εκ νέου θυματοποίησης τους και διευκρινίζει το δικαίωμα προστασίας τους. Η οδηγία αναφέρει ότι τα παιδιά θύματα οφείλουν να θεωρούνται πάντα χρήζοντα ειδικών αναγκών προστασίας λόγω της ευπάθειάς τους σε δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και εκφοβισμό.

Ειδικότερα, η πρόσβαση σε αυτά τα προγράμματα συνήθως αναφέρεται ως σημαντικό εμπόδιο. Ακόμα και όταν υπάρχουν διαθέσιμες υπηρεσίες επανένταξης, ενδέχεται αυτές να είναι προσβάσιμες στα θύματα τα οποία βρίσκονται εκτός μεγαλουπόλεων ή πρωτευουσών. Επιπλέον, πολλά προγράμματα επανένταξης έχουν ως βάση τους την διαμονή, απαιτώντας από τα θύματα τη διαμονή τους σε καταφύγια που συχνά απομακρύνονται από τις οικογένειές και τις κοινότητές τους. Και οι δύο αυτοί παράγοντες αποθαρρύνουν τα θύματα από το να συμμετέχουν σε προγράμματα επανένταξης.³²¹

Τα προγράμματα επανένταξης ενδέχεται επίσης να μην είναι κατάλληλα για την αντιμετώπιση θυμάτων από διαφορετικά περιβάλλοντα και με διαφορετικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων τόσο ανδρών όσο και γυναικών θυμάτων και θυμάτων που ανήκουν σε εθνοτικές ή θρησκευτικές μειονότητες. Η έλλειψη μακροπρόθεσμης διάρκειας προγραμμάτων επανένταξης, έχει επίσης σημειωθεί ως εμπόδιο για την αποτελεσματική επανένταξη. Άλλα προβλήματα περιλαμβάνουν την έλλειψη εκπαιδευμένου και αφοσιωμένου προσωπικού και πόρων για τη διεξαγωγή προγράμματα επανένταξης.

Ένα επιπλέον εμπόδιο για την επιτυχή εφαρμογή των προγραμμάτων επανένταξης αποτελεί η έλλειψη συνεργασίας ανάμεσα στους φορείς υποστήριξης των θυμάτων, όπως είναι η επικοινωνία και η αποτυχία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ και εντός των κυβερνητικών οργανισμών, ΜΚΟ και διεθνών οργανώσεων που εμποδίζουν την αποτελεσματική συνεργασία.³²² Επιπλέον, τα προγράμματα βοήθειας επανένταξης συχνά αναπτύσσονται και εφαρμόζονται επί τούτου και χωρίς το όφελος συμφωνημένων προτύπων, πρωτοκόλλων και μοντέλων. Αυτό συμβάλλει στην έλλειψη συνέπειας και ποιότητας όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών.³²³

Επιπλέον, η αποτελεσματική επανένταξη μπορεί να οδηγεί στον κίνδυνο στιγματισμού όσων επιστρέφουν ως «θύματα εμπορίας ανθρώπων». Η έρευνα επιβεβαίωσε τη σημασία του σεβασμού των θυμάτων, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και την εξασφάλιση της διατήρησης του ελέγχου αναφορικά με την όλη διαδικασία επανένταξης.³²⁴ Τα προβλήματα των διακρίσεων και του στιγματισμού επηρεάζουν όχι μόνο την ικανότητά τους να επανενταχθούν κοινωνικά, αλλά μπορεί επίσης να

321 Surtees, *Listening to Victims*, ό.π., σημείωση 77, σελ. 46, Rebecca Surtees, “Re/integration of trafficked persons: how can our work be more effective”, Μελέτη 1, King Baudouin Foundation and the Nexus Institute, 2008, σελίδα 20, Συνεντεύξεις με τη ΜΚΟ APRAMP (Asociación para la Prevención, Reinserción y Atención de la Mujer Prostituida) και τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης.

322 Οργανώσεις οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες στα θύματα αναφέρουν επίσης έλλειψη κατανόησης ανάμεσα στους εργαζομένους κρατικών υπηρεσιών, αναφορικά με το έργο τους που αφορά την επανένταξη των θυμάτων και την έλλειψη προθυμίας να αναλάβουν την ευθύνη για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Ορισμένοι υπάλληλοι που είναι αρμόδιοι για την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης στα θύματα δεν διαθέτουν τις απαραίτητες δεξιότητες για την εφαρμογή αυτή τη συγκεκριμένης εντολής (βλ. Surtees, *Listening to Victims*, ό.π., σημείωση 77, σελ. 29).

323 Ο.π., σελ. 46.

324 Βλέπε Πρόγραμμα Αυτο-Ενδυνάμωσης για Γυναίκες Μετανάστες (SEPOM), Ταυτότητα «Διακινηθέντων» ως Εμπόδιο Επανένταξης στην Κοινότητα: Πέντε Ιστορίες Ανοικοδόμησης της Ζωής Γυναικών και Αντίστασης στην Κατηγοριοποίηση, GAATW Σειρά Ερευνών Δράσης Φεμινιστικής Συμμετοχικής (Μπανγκόκ: GAATW, 2010).

έχει αρνητικές επιπτώσεις και στην οικονομική τους ολοκλήρωση, προκαλώντας τους να αγωνιστούν να αποκτήσουν απασχόληση ή να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση.³²⁵ Σε ορισμένες περιπτώσεις, η απόδειξη της βοήθειας επανένταξης ενδέχεται να αυξήσει τον κίνδυνο στιγματισμού και διακρίσεων, καθώς μπορεί να τραβήξει την προσοχή των άλλων όσον αφορά την εμπειρία εμπορίας του θύματος και να δημιουργήσει αισθήματα δυσαρέσκειας μεταξύ των θυμάτων αναφορικά με την παροχή βοήθειας.³²⁶ Για τον λόγο αυτό, ορισμένα κράτη προσπαθούν να κάνουν τα προγράμματα επανένταξης λιγότερο εμφανή, με την παροχή βοήθειας σε μεγαλύτερα τμήματα της κοινωνίας, όπως οι άνεργοι, επιτρέποντας την παροχή βοήθειας σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, χωρίς να αναγνωρίζονται ως τέτοια.³²⁷

Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ καλεί τα κράτη να εξετάσουν το ενδεχόμενο παροχής κοινωνικής και οικονομικής βοήθειας για τα θύματα στο πλαίσιο των προσπαθειών για να εξασφαλιστεί η επιτυχής αποκατάσταση και η κοινωνική επανένταξη.³²⁸ ειδικότερα, τα μέλη του ΟΑΣΕ ενθαρρύνονται τη θέσπιση ειδικών μέτρων για την προστασία της ασφάλειας και της ευημερίας των παιδιών καθ' όλη τη διαδικασία επιστροφής. Τα κράτη επιστροφής καλούνται να υποστηρίξουν μέτρα παρακολούθησης της κατάστασης του θύματος τα οποία υλοποιούνται από τις αρχές των χωρών υποδοχής κατά την επιστροφή.³²⁹ Επισημαίνεται η σημασία της επανένταξης των παιδιών-θυμάτων και τα συμμετέχοντα Κράτη καλούνται να ενισχύσουν τις δομές τους προκειμένου να προωθήσουν την κοινωνική ένταξη και επανένταξη των θυμάτων, τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και προορισμού.³³⁰

Το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων καλεί τα κράτη να εξετάσουν την εφαρμογή των μέτρων για να παρέχουν, μεταξύ άλλων, την κοινωνική αποκατάσταση των θυμάτων της εμπορίας, “συμπεριλαμβανομένων σε κατάλληλες περιπτώσεις, σε συνεργασία με μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, άλλους σχετικούς οργανισμούς και άλλα στοιχεία της κοινωνίας των πολιτών”.³³¹

Ομοίως, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εμπορία Ανθρώπων απαιτεί τα κράτη να δημιουργήσουν προγράμματα επανένταξης με συνεργασία πολλαπλών υπηρεσιών με σκοπό την αποφυγή της εκ νέου θυματοποίησης. Στην ΕΕ, η Δήλωση των Βρυξελλών επιβεβαιώνει πως το πλήρες φάσμα των μέτρων επανένταξης των θυμάτων πρέπει να είναι διαθέσιμο στα άτομα που έπασαν θύμα εμπορίας,

325 Surtees, “Re/integration of trafficked persons”, ό.π., σημείωση 322, σελ. 19.

326 Συνέντευξη με την ΜΚΟ APRAMP (Asociación para la Prevención, Reinserción y Atención de la Mujer Prostituida), την ΜΚΟ Vagalume και τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, Δεκέμβριος του 2008.

327 Surtees, “Re/integration of trafficked persons”, ό.π., note 322, p. 20.

328 Σχέδιο Δράσης του Ο. Α. Σ. Ε., μέρος V, παρ. 7(3). Η Προσθήκη του 2013 στο Σχέδιο Δράσης του Ο. Α. Σ. Ε. επίσης υπογραμμίζει το θέμα της επανένταξης (μέρος IV, παρ. 2 και 2.5).

329 2005 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του Ο. Α. Σ. Ε., παρ. 10

330 2005 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του Ο. Α. Σ. Ε., παρ. 11.

331 Πρωτόκολλο περί της Εμπορίας Ανθρώπων Ο. Η. Ε., άρθρο 6.3.

ανεξαρτήτων αν επιστρέφονται στις χώρες καταγωγής τους ή αν χορηγούνται μακροπρόθεσμο καθεστώς παραμονής στην χώρα προορισμού.³³²

Η Οδηγία περί Εμπορίας της ΕΕ επίσης αναφέρει επανένταξη σε σύνδεση με την εύρεση βιώσιμων λύσεων για ασυνόδευτα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων.³³³ Όπου τα άτομα που έχουν πέσει θύμα εμπορίας έχουν χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας, η νομοθεσία της ΕΕ προβλέπει πως τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για την ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, είτε μέσω της δημιουργίας προγραμμάτων ένταξης, είτε από την χορήγηση πρόσβασης σε ήδη υπάρχοντα προγράμματα.³³⁴

Εκτός από τις νομικώς δεσμευτικές διατάξεις που αναπτύχθηκαν για τα κράτη μέλη της ΕΕ, η Ομάδα Εμπειρογνομώνων της ΕΕ έχει δώσει έμφαση στην σημασία της ενδυνάμωσης των θυμάτων για την επίτευξη μίας επιτυχούς επανένταξης. Η ομάδα περιγράφει την έννοια της ενδυνάμωσης ως «μια διαδι-κασία μέσω της οποίας ένα άτομο μπορεί να αναπτύξει την ικανότητα τους/της να σταθεί αυτόνομα, να κάνει τις δικές του/της αποφάσεις και να δείξει έλεγχο επί της ζωής του/της. Συνεπάγεται την εμπλοκή και ενεργό συμμετοχή των διακινηθέντων ατόμων, σε αντίθεση με την αντιμετώπισή τους ως παθητικά θύματα.»³³⁵ Σε αυτό το πνεύμα, η ομάδα προτείνει να αναπτυχθούν ατομικά προσαρμοσμένα προγράμματα βοήθειας με το θύμα και την συνεχή αναθεώρησή τους κατά την διάρκεια της διαδικασίας εφαρμογής για την διασφάλιση της συνεχούς σχετικότητας του προγράμματος με τις ανάγκες του θύματος.³³⁶

Ο απώτερος σκοπός της διαδικασίας επανένταξης ακολούθως της επιστροφής ενός διακινηθέντος προσώπου πρέπει να είναι η πλήρης πρόσβαση του/της στα βασικά δικαιώματα και ευκαιρίες και πόρους που είναι απαραίτητα για την συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ζωή, συμπεριλαμβανομένου να είναι ικανοί να διασφαλίσουν ένα επίπεδο διαβίωσης το οποίο θεωρείται αποδεκτό στην κοινωνία στην οποία ζουν.³³⁷

Σε αντίθεση με τις περιπτώσεις που περιλαμβάνουν παιδιά, δεν υπάρχει κάποιο πρότυπο που να απαιτεί τα κράτη να προσπαθήσουν να βρουν βιώσιμες λύσεις

332 Διακήρυξη Βρυξελλών, σελ. 17.

333 Οδηγία της ΕΕ για την Εμπορία, σημείο 23.

334 Οδηγία Αναγνώρισης της ΕΕ, σελ. 34.

335 Η Ομάδα Εμπειρογνομώνων επιπλέον επισημαίνει πως η ενεργή συμμετοχή τού θύματος στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της επανένταξης του/της είναι κρίσιμη στην διασφάλιση πως το πρόγραμμα θα είναι στοχευμένο προς το θύμα και βιώσιμο (βλ. Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομώνων της ΕΕ, Επεξηγηματικό Έγγραφο 13: Επιστροφή και κοινωνική ενσωμάτωση*, σελ. 197).

336 ICMPPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σελ. 69. Τέτοια πρόγραμμα μπορεί να περιλαμβάνει στέγαση, κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη, νομική βοήθεια, ιατρική φροντίδα, κοινωνικές και ιατρικές υπηρεσίες, γλωσσική κατάρτιση, εκπαιδευτικές δραστηριότητες, επαγγελματική εκπαίδευση, συμβουλές απασχόλησης, βοήθεια για εύρεση εργασίας, προγράμματα παραγωγής εισοδήματος, μέτρα οικογενειακής/κοινωνικής επανένταξης, διαμεσολάβηση με την οικογένεια, ψυχαγωγικές δραστηριότητες, οικονομική υποστήριξη και παρακολούθηση και αξιολόγηση της περίπτωσης.

337 ICMPPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σελ. 68.

για ενήλικα θύματα εμπορίας. Ενώ η επιστροφή ενός ενήλικου θύματος εμπορίας θα έπρεπε, ιδανικά, επίσης να αντιπροσωπεύει μία βιώσιμη λύση, τις περισσότερες φορές απλώς περιλαμβάνει την αφαίρεση ενός προσώπου χωρίς το νομικό δικαίωμα να μείνει στην περιοχή της χώρας προορισμού. Συχνά, αυτό σημαίνει πως, αφού επιστρέψει, το ενήλικο θύμα καταλήγει εκ νέου θύμα εμπορίας.

Αναζητώντας βιώσιμες λύσεις, τα κράτη μπορούν να αντλήσουν ορθές πρακτικές από την σφαίρα των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων.³³⁸ Ιδιαίτερης σημασίας είναι τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της επίτευξης μίας βιώσιμης λύσης, συγκεκριμένα: ασφάλεια και σιγουριά, ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης, πρόσβαση σε μέσα διαβίωσης, επανάκτηση κατοικίας/γης/περιουσίας, πρόσβαση σε έγγραφα, επανένωση με την οικογένεια, συμμετοχή στα κοινά και πρόσβαση σε αποτελεσματική επανόρθωση και δικαιοσύνη.³³⁹ Ένα επιπλέον κριτήριο το οποίο περιλαμβάνει όλα τα παραπάνω είναι η αρχή της μη διάκρισης- πως ένα άτομο δεν υφίσταται διακρίσεις είτε ως αποτέλεσμα της εκτόπισής του, είτε για άλλους λόγους.³⁴⁰

338 Βλέπε, για παράδειγμα, “Πρόωθηση και προστασία όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος στην ανάπτυξη”, Έκθεση του Εκπροσώπου του Γενικού Γραμματέα για τα ανθρώπινα δικαιώματα των εσωτερικά εκτοπισμένων ατόμων, Walter Kalin. Προσθήκη: Πλαίσιο Βιώσιμων Λύσεων για Εσωτερικά Εκτοπισμένα Ατομα, 29 Δεκεμβρίου 2009, A/HRC/13/21/Προσθ.4.

339 Ο.π., παρ. 53.

340 Ο.π., παρ. 54. Βλέπε επίσης παρ. 56,62 και 71-72 περί των βασικών κριτηρίων μέτρησης για την διασφάλιση μίας βιώσιμης λύσης.

Αρχή 6: Πρόσβαση σε αποτελεσματική επανόρθωση

Θύματα της εμπορίας αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις στην προσφυγή στην δικαιοσύνη. Πολλοί δεν έχουν αναγνωριστεί σωστά, που σημαίνει πως το δικαίωμά τους σε επανόρθωση δεν μπορεί να αναγνωριστεί ή σεβαστεί. Παρομοίως, η κράτηση και απέλαση των διακινηθέντων προσώπων παρεμποδίζουν το δικαίωμα επανόρθωσης, όπως και η αποτυχία παροχής νομικής βοήθειας, πληροφόρησης και υποστήριξης. Άλλοι παράγοντες που εμποδίζουν την πρόσβαση στην επανόρθωση περιλαμβάνουν: ανεπαρκές νομικό πλαίσιο, χαμηλά ποσοστά δίωξης για εκμετάλλευση σχετιζόμενη με ανθρώπινη εμπορία (ιδιαίτερος όταν η αναγνώριση και καταδίκη του δράστη είναι προϋπόθεση για την επανόρθωση), η έλλειψη διατάξεων προστασίας για θύματα και θύματα μάρτυρες, η απουσία αποτελεσματικής διεθνούς νομικής συνεργασίας και το χαμηλό ποσοστό επιτυχίας στον εντοπισμό και στην κατάσχεση κερδών εγκλημάτων σχετιζόμενων με εμπορία.³⁴¹

Υπάρχουν πολλά εμπόδια που εμποδίζουν την ικανότητα των θυμάτων να διεκδικήσουν αποζημίωση, τόσο στις χώρες προορισμού όσο και με την επιστροφή τους.³⁴² Ενώ πολλά κράτη παρέχουν κάποια μορφή αποζημίωσης στα διακινηθέντα άτομα, λίγες από την ζώνη του Ο. Α. Σ. Ε. έχουν συγκεκριμένες διατάξεις για την ενημέρωση των θυμάτων για την διαθεσιμότητα των αποζημιώσεων και την παροχή του δικαιώματος παραμονής ώστε να επιχειρήσουν να διεκδικήσουν αποζημίωση. Σε κάποιες χώρες προορισμού, η διαθεσιμότητα αποζημίωσης υπό εθνικά προγράμματα αποζημίωσης είναι περιορισμένη σε συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων, τα οποία μπορεί να μην καλύπτουν το είδος της εκμετάλλευσης μίας συγκεκριμένης περίπτωσης εμπορίας. Σε άλλες χώρες, η αποζημίωση περιορίζεται σε περιπτώσεις όπου το θύμα έχει υποστεί κάποια μορφή εμφανούς σωματικής βλάβης.³⁴³ Επιπλέον, το εθνικό πρόγραμμα αποζημίωσης μπορεί να είναι διαθέσιμο μόνο στους πολίτες

341 Επιπροσθέτως, δείτε την Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή του Συμβουλίου των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων πάνω στην εμπορία ατόμων, ειδικά γυναικών και παιδιών, Joy Ngozi Ezeilo, 13 Απριλίου 2011, A/HRC/17/35.

342 Hancilova και Massey, Νομοθεσία και Κατάσταση όσον Αφορά την Εμπορία Ανθρώπων, ο.π. αναφ., σημείωση 80, Προγράμματα και Στρατηγικές Στα Κράτη Μέλη της ΕΕ, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, ό.α. σημείωση 13, σελ. 83.

343 Δείτε, για παράδειγμα, Συμβούλιο της Ευρώπης: Ομάδα Εμπειρογνομώνων για την Δράση εναντίων της Εμπορίας Ανθρώπων, Έκθεση αναφορικά με την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Δράση εναντίων της Εμπορίας των Ανθρώπων από την Σλοβακική Δημοκρατία, 16 Δεκεμβρίου 2013, GRETA(2011)9, παρ. 119.

αυτής της χώρας, σε πολίτες της ΕΕ και/ή σε υπηκόους τρίτων χωρών με νόμιμο δικαίωμα παραμονής στην χώρα προορισμού.³⁴⁴

Περιορισμοί στο δικαίωμα των θυμάτων εμπορίας να μείνουν στην χώρα προορισμού αποτελεί ένα βασικό πρακτικό εμπόδιο στην πρόσβαση σε επανόρθωση.³⁴⁵ Σε μερικές χώρες, θύματα εμπορίας έχουν πρόσβαση σε καθεστώς βίζας που τους επιτρέπει να μείνουν κατά την διάρκεια της πολιτικής αγωγής. Σε κάποιες χώρες, τα θύματα ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους σε αποζημίωση και έχουν πρόσβαση σε δωρεάν νομική βοήθεια, αλλά δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις που να εξασφαλίζουν πως οι αξιώσεις αποζημίωσης οριστικοποιούνται πριν την επιστροφή και πως η χρονική περίοδος που απαιτείται για την διεκδίκηση της αποζημίωσης είναι μεγαλύτερη από την περιόδo προσωρινής διαμονής παρέχεται στο διακινηθέν άτομο.

Συγκεκριμένα, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις στην ζώνη του Ο. Α. Σ. Ε., όπου τα θύματα είχαν ξεκινήσει αξιώσεις αποζημίωσης αλλά στάλθηκαν πίσω πριν την οριστικοποίηση της αξίωσης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αφαίρεση των αιτούντων κατέστησε δύσκολο για τους δικηγόρους να επικοινωνούν με τους πελάτες τους και να αποκτήσουν τα απαραίτητα στοιχεία για τη σωματική και/ή ψυχολογική βλάβη. Σε περιπτώσεις που το θύμα επιστρέφεται πριν μπορεί να γίνει αίτηση αποζημίωσης, οι δικηγόροι μπορεί να μην είναι ικανοί να εκπροσωπήσουν το θύμα λόγω των νομικών υποχρεώσεων να δουν τον πελάτη και να επιβεβαιώσουν την ταυτότητά του ή της.³⁴⁶ Τέτοια προβλήματα είναι ιδιαίτερα πιθανό να προκύψουν σε περιπτώσεις όπου το θύμα αποφασίζει να κάνει την αίτηση για αποζημίωση αλλά μία παράλληλη ποινική περίπτωση δεν έχει επεξεργαστεί ή λυθεί.³⁴⁷ Σε τέτοιες καταστάσεις, η αστική υπόθεση είναι πιθανό να είναι περίπλοκη και χρονοβόρα και το θύμα μπορεί να είναι χωρίς νομικό δικαίωμα να παραμείνει για την διάρκεια της διαδικασίας.

Το δικαίωμα σε αποτελεσματική επανόρθωση είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα αναγνωρισμένο στον Δ. Σ. Α. Π. Δ., την Ε. Σ. Δ. Α. και στις δεσμεύσεις του Ο. Α. Σ. Ε.³⁴⁸ Ως εκ τούτου, η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και το Πρωτόκολλο του Ο. Η. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων απαιτεί τα κράτη να θεσπίσουν διαδικασίες που να παρέχουν πρόσβαση σε αποζημίωση

344 Δείτε Συμβούλιο της Ευρώπης: Μάδα Εμπειρογνομών για την Δράση εναντίων της Εμπορίας Ανθρώπων, Έκθεση αναφορικά με την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Δράση εναντίων της Εμπορίας Ανθρώπων από την Αυστρία, 15 Σεπτεμβρίου 2011, GRETA(2011)10, παρ. 120.

345 Ο. Α. Σ. Ε./Γ. Δ. Θ. Δ. Α., Αποζημίωση για Άτομα Θύματα Διακίνησης και Εκμετάλλευσης στην Ζώνη του Ο. Α. Σ. Ε. (Βαρσοβία: ΓΔΘΔΑ: 2008), σελ. 36.

346 Ο. Α. Σ. Ε./Γ. Δ. Θ. Δ. Α., Αποζημίωση για Άτομα Θύματα Διακίνησης και Εκμετάλλευσης στην Ζώνη του Ο. Α. Σ. Ε. (Βαρσοβία: ΓΔΘΔΑ.), σελ. 113

347 ο.π., σελ. 26.

348 Δ. Σ. Α. Π. Δ., αριθ. 2, Ε. Δ. Α. Δ., αριθ. 13. Χάρτης της ΕΕ για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, αριθ. 47, 1989 Έγγραφο της Βιέννης, αριθ. 13.9, 1990 Έγγραφο Κοπεγχάγης, σελ. 11, 1991 Έγγραφο Μόσχας, Δ. Α. Σ. Ε., Χάρτης των Παρισίων Για Μία Νέα Ευρώπη, Παρίσι 1990, σελ. 4, Ο. Α. Σ. Ε. Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου Αριθ. 12/05 “Πρόσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Κράτους Δικαίου στα συστήματα Ποινικής Δικαιοσύνης”, Λιουμπλιάνα, 6 Δεκεμβρίου 2005, < <http://www.osce.org/mc/17347?download=true>>, και Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου του Ο. Α. Σ. Ε. Απόφαση Αριθ. 7/08, “Περαιτέρω Ενίσχυση του Κράτους Δικαίου στην Ζώνη του Ο. Α. Σ. Ε.”, Ελσίνκι, 5 Δεκεμβρίου 2008, <<http://www.osce.org/mc/35494?download=true>>.

σε διακινήθοντα άτομα. Το Πρωτόκολλο του Ο. Η. Ε. για την Εμπορία Ανθρώπων υποχρεώνει τα Κράτη να διασφαλίσουν πως τα εγχώρια νομικά συστήματα συμπεριλαμβάνουν μέτρα που προσφέρουν στα θύματα την δυνατότητα να λάβουν αποζημίωση για βλάβη που υπέστησαν.³⁴⁹ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης περί της Εμπορίας απαιτεί τα θύματα να παρέχονται τις κατάλληλες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων και διαδικασιών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να αποκτήσουν την αποζημίωση και πρόσβαση σε νομική υποστήριξη.³⁵⁰ Η σύμβαση επίσης επιβεβαιώνει πως τα θύματα έχουν το δικαίωμα χρηματικών αποζημιώσεων από καταδικασμένους διακινητές, όσον αφορά τόσο την υλική βλάβη, όσο και τον πόνο, και απαιτεί τα Κράτη να πάρουν μέτρα που να εγγυώνται την αποζημίωση των θυμάτων. Ομοίως, ενώ η οδηγία της ΕΕ για την Εμπορία αναφέρει σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος για αποτελεσματική επανόρθωση, αποτυγχάνει να αναφέρει άλλου είδους επανόρθωση εκτός από αποζημίωση.³⁵¹ Σημαντικά, ενώ η εστίαση στην ζώνη του ΟΑΣΕ όσον αφορά την επανόρθωση είναι κυρίως στο δικαίωμα διεκδίκησης αποζημίωσης,³⁵² η Προσθήκη του 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ διευρύνει την έννοια της επανόρθωσης ώστε να περιλαμβάνει κάποιες διαδικαστικές προστασίες, όπως παροχή για καθυστέρηση λόγω περίσκεψης και άδεια παραμονής, καθώς επίσης και διασφάλιση της ασφαλούς επιστροφής και επανένταξης των θυμάτων.³⁵³

Επιπλέον, τα διακινήθοντα άτομα πρέπει να παρέχονται το δικαίωμα για επαρκή και κατάλληλη επανόρθωση, όπως τα θύματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων

349 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, αριθ. 6(6) Επιπλέον, ο Ειδικός Εισηγητής επί της Εμπορίας Ανθρώπων του ΟΗΕ ανέφερε πως τα θύματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να παρέχονται επαρκή αποζημίωση για τις βλάβες που υπέστησαν, συμπεριλαμβανομένου και εγγυήσεων για την μη επανάληψη και πως τα θύματα έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν στην χώρα όπου η ένδικη προστασία αναζητείται για την διάρκεια των ποινικών, αστικών ή διοικητικών διαδικασιών. (Συμβούλιο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Έκθεση Ειδικού Εισηγητή περί της εμπορίας ατόμων, ειδικά γυναικών και παιδιών, Joy Ngozi Ezeilo, 13 Απριλίου 2011, A/HRC/17/35, παρ. 51).

350 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 15.

351 Οδηγία της ΕΕ περί Εμπορίας, σημείο 33. Σε σχέση με τα θύματα εγκλημάτων γενικότερα, η Απόφαση Πλαίσιο 2001/220/ΗΑ σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες απαιτεί τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν πως, κατά διάρκεια των ποινικών διαδικασιών, τα θύματα των εγκληματικών πράξεων δικαιούνται να παρθεί απόφαση σχετικά με την αποζημίωση από τον παραβάτη σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα, εκτός από περιπτώσεις όπου το εθνικό δικαίο προβλέπει η αποζημίωση να καταβληθεί με άλλον τρόπο (λ. Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΗΑ, αριθ. 9(1)). Οδηγία 2012/29/ΕΕ της 25ης Οκτωβρίου 2012, θεσπίζοντας ελάχιστες προδιαγραφές για τα δικαιώματα, στήριξη και προστασία θυμάτων εγκλήματος, θα αντικαταστήσει την Απόφαση Πλαίσιο στις 16 Νοεμβρίου 2015 και υποχρεώνει τα κράτη μέλη να:

- “διασφαλίστε πως, κατά διάρκεια των ποινικών διαδικασιών, τα θύματα των εγκληματικών πράξεων δικαιούνται να παρθεί απόφαση σχετικά με την αποζημίωση από τον παραβάτη σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα, εκτός από περιπτώσεις όπου το εθνικό δικαίο προβλέπει πως η σχετική απόφαση πρέπει να παρθεί στο πλαίσιο άλλης νομικής διαδικασίας”, και
- “προωθήστε μέτρα για την ενθάρρυνση των παραβατών να παρέχουν επαρκή αποζημίωση στα θύματα” (Οδηγία 2012/29/ ΕΕ, αριθ. 16).

352 Όπως αποτυπώνεται στις Αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου Αρ. 14/06 (παρ. 5) Αρ. 8/07 (παρ. 7) και Αρ. 5/08 (παρ. 19). Το Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ ενθαρρύνει τα συμμετέχοντα κράτη να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης ενός ταμείου αποζημίωσης για τα θύματα διακίνησης και χρησιμοποιώντας κατασχθέντα περιουσιακά στοιχεία από διακίνηση και συναφή εγκλήματα να βοηθηθεί η χρηματοδότηση τέτοιου ταμείου (βλ Σχέδιο Δράσης ΟΑΣΕ, μέρος ΙΙΙ, παρ. 1.5).

353 Προσθήκη 2013 στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος ΙV, παρ. 2.

δικαιωμάτων, η οποία είναι ευρύτερη από το δικαίωμα για αίτηση και λήψη αποζημίωσης.³⁵⁴

Υπό το Προσχέδιο των Βασικών Αρχών για το δικαίωμα για αποτελεσματική επανόρθωση των διακινηθέντων προσώπων, που αναπτύχθηκε υπό την αιγίδα του Ειδικού Εισηγητή επί των διακινηθέντων ατόμων του ΟΗΕ, το δικαίωμα σε αποτελεσματική επανόρθωση συμπεριλαμβάνει ένα ουσιαστικό δικαίωμα για αποζημίωση, καθώς και διαδικαστικά δικαιώματα απαραίτητα για πρόσβαση σε αυτήν την αποζημίωση.³⁵⁵ Αποζημιώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν αποκατάσταση, αποζημίωση, ανάκτηση, ικανοποίηση και εγγύηση μη επανάληψης.³⁵⁶ Προκειμένου να αποκτηθούν επιτυχημένα αυτές οι αποζημιώσεις, πρέπει στα διακινηθέντα άτομα να παρέχεται πρόσβαση σε μία αρμόδια ανεξάρτητη αρχή.

Πληροφορίες αναφορικά με τα δικαιώματά τους (συμπεριλαμβανομένων και των διαθέσιμων αποζημιώσεων και την ύπαρξη όρων για την πρόσβαση σε μηχανισμούς αποζημιώσεων), νομική, ιατρική, ψυχολογική, κοινωνική, διοικητική και άλλου είδους υποστήριξη είναι απαραίτητη για την άσκηση ένδικων μέσων και πρέπει να δίνεται περίοδος περίσκεψης και ανάκαμψης, ακολουθούμενη από άδεια παραμονής όσο επιδιώκουν την επανόρθωση.³⁵⁷

Στο πλαίσιο της επιστροφής, το διαδικαστικό στοιχείο – η παροχή περιόδου στοχασμού, ακολουθούμενη από επαρκή υποστήριξη όπως απαιτείται – είναι το πρώτο κρίσιμο βήμα προς το να επιτρέπεται διακινηθέντα άτομα που επιστρέφονται να έχουν πρόσβαση στην επανόρθωση. Πρέπει επίσης να σημειωθεί πως η ύπαρξη επαρκών μηχανισμών αναγνώρισης και παραπομπής που επιτρέπουν την αναγνώριση διακινηθέντων ατόμων είναι μία προϋπόθεση για την παροχή περιόδου

354 Βλέπε Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης του ΟΗΕ για την Καταπολέμηση Εμπορίας Προσώπων, παρ. 3. Βλέπε επίσης παρουσιάσεις που έγιναν στην Παγκόσμια Διαβούλευση επί του δικαιώματος αποτελεσματικής επανόρθωσης διακινηθέντων ατόμων, που έλαβε χώρα στις 7 Νοεμβρίου 2013, που συγκλήθηκε από τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ επί της Εμπορίας Ανθρώπων. Οι Βασικές Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές του ΟΗΕ για το Δικαίωμα Αποζημίωσης και Αποκατάστασης επιβεβαιώνουν την γενική υποχρέωση των κρατών να διασφαλίσουν ισότιμη και αποτελεσματική πρόσβαση στην δικαιοσύνη και την διαθεσιμότητα της επανόρθωσης. Επίσης επιβεβαιώνουν το δικαίωμα στην επανόρθωση για κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένας όρος που θα μπορούσε να ισχύει για τις πιο σοβαρές περιπτώσεις εμπορίας, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος πρόσβασης στην δικαιοσύνη, του δικαιώματος για αποκατάσταση λόγω βλάβης που προκλήθηκε και το δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες που αναφέρονται σε παραβάσεις και μηχανισμούς αποζημίωσης. Πρόσβαση στην δικαιοσύνη περιλαμβάνει μέτρα για την διασφάλιση πως τα θύματα μπορούν όντως να εξασκήσουν το δικαίωμα στην επανόρθωση, όπως επίσης και την προστασία της ιδιωτικής ζωής και ασφάλειας των θυμάτων κατά την διαδικασία οποιονδήποτε νομικών διεργασιών (βλέπε Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ επί των Βασικών Αρχών και Κατευθυντήριων Γραμμών στο Δικαίωμα στην Επανόρθωση και Αποζημίωση Θυμάτων για Κατάφωρες Παραβιάσεις Διεθνούς Δικαίου επί των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Σημαντικές Παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, A/RES/60/147).

355 Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την εμπορία προσώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, Joy Ngozi Ezeilo, 13 Απριλίου 2011, A/HRC/17/35, παράρτημα I, παρ. 1.3.

356 Ο.π., παρ. 1.4.

357 Ο.π., παρ. 1.5.

περίσκεψης.³⁵⁸ Χωρίς την παροχή περιόδου στοχασμού και πλήρεις πληροφορίες αναφορικά με τα δικαιώματα του θύματος, συμπεριλαμβανομένου μεταξύ άλλων και την πρόσβαση στην επανόρθωση, είναι πιθανό η ικανότητα του θύματος να έχει πρόσβαση σε αυτήν την επανόρθωση να είναι αναποτελεσματική αν όχι αδύνατη. Για αυτόν τον λόγο, η χορήγηση περιόδου στοχασμού έχει συζητηθεί στο πλαίσιο των θεμάτων της δέουσας διαδικασίας (βλέπε Αρχή 2) αναφορικά με την επιστροφή των διακινηθέντων προσώπων. Είναι επίσης προϋπόθεση πως τα διακινηθέντα άτομα είναι ικανά να λάβουν μία εμπεριστατωμένη απόφαση όσον αφορά την αποζημίωση που θα ζητηθεί πριν την επιστροφή τους μετά την λήξη της περιόδου στοχασμού ή μεταγενέστερη ημερομηνία. Εάν οι εν λόγω πληροφορίες δεν παρέχονται πριν την επιστροφή, τα θύματα μπορεί να αντιμετωπίσουν περιορισμένες επιλογές στην απόκτηση συγκεκριμένων αποζημιώσεων, και επομένως, δεν θα τους έχει δοθεί αποτελεσματική πρόσβαση στην επανόρθωση.

Η επιστροφή των διακινηθέντων προσώπων στην χώρα καταγωγής μπορεί επίσης να θεωρηθεί αποζημίωση, αν οδηγεί στην αποκατάσταση και παρέχει εγγυήσεις για την μη επανάληψη.³⁵⁹ Είναι, επομένως, επιτακτική ανάγκη η επιστροφή να είναι ασφαλής (βλέπε Αρχή 1). Στην πράξη, αυτό σημαίνει πως τα διακινηθέντα άτομα δεν μπορούν απλά να εκδιωχθούν στα σύνορα, αλλά μία σωστή διαδικασία αναγνώρισης πρέπει πρώτα να ολοκληρωθεί, ακολουθούμενη πιθανώς από περίοδο στοχασμού και, πιο σημαντικά, από μία αξιολόγηση του κινδύνου επιστροφής (βλέπε Αρχή 2 -Δέουσα Διαδικασία για περισσότερες πληροφορίες).³⁶⁰ Σημαντικά, το Προσχέδιο των Βασικών Αρχών επίσης προβλέπει πως η αποζημίωση πρέπει να είναι προς το συμφέρον του διακινηθέντος προσώπου.³⁶¹ Η επιστροφή μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική επανόρθωση όταν είναι ασφαλής και, ιδανικά, ένα βήμα προς την επίτευξη βιώσιμης λύσης για το άτομο που επιστρέφεται.

Δύο επιπλέον στοιχεία σχετικά με την επανόρθωση είναι σχετικά εδώ. Το πρώτο αφορά την πιθανότητα αξίωσης σε αποζημίωση- ακόμα και ύστερα από την επιστροφή- συμπεριλαμβανοντας και την αστική ζημία για αδικήματα σχετιζόμενα με εμπορία, ποσά που πάρθηκαν μέσω ποινικών δικαστηρίων από άτομα καταδικασμένα για αδικήματα σχετιζόμενα με εμπορία και αποζημίωση από την πολιτεία για βλάβες και ζημιές.³⁶²

358 Όσον αφορά τις προκλήσεις σε σχέση με την αναγνώριση του θύματος κατά την παροχή διεθνούς προστασίας και αναγκαστικής επιστροφής βλέπε Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (ΕΔΜ) Αναγνώριση του θύματος εμπορίας ανθρώπων σε διεθνή προστασία και διαδικασίες αναγκαστικής επιστροφής, Συνοπτική Έκθεση, Μάρτιος 2014.

359 Σχέδιο βασικών αρχών στο δικαίωμα σε αποτελεσματική επανόρθωση για διακινηθέντα άτομα, παρ. 7.

360 Βλέπε ΥΑΝΕΠ et al., Πρόληψη, Καταπολέμηση, Προστασία: Ανθρώπινη Εμπορία, σ. σ. 59-60.

361 Σχέδιο βασικών αρχών στο δικαίωμα σε αποτελεσματική επανόρθωση για διακινηθέντα άτομα, παρ. 7(a),(b). Η αρχή της μέγιστης ωφέλειας είναι υποχρεωτική μόνο όταν αναγνωρίζεται μία βιώσιμη λύση για παιδιά θύματα. Παρόλα αυτά, μαζί με την σύσταση πως τα κράτη πρέπει να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα βαθύτερα αίτια της εμπορίας ανθρώπων ώστε να εξασφαλίσουν πως τα διακινηθέντα άτομα δεν θα επιστρέψουν σε συνθήκες που θα τα θέσουν σε κίνδυνο εκ νέου διακίνησης, η αρχή της μέγιστης ωφέλειας είναι μία σημαντική προσθήκη (βλέπε ο.π., παρ. 7(c)).

362 Ο.π., παρ. 9.

Το δεύτερο αφορά την κατάσταση των διακινηθέντων προσώπων, η οποία μπορεί συχνά να καθορίσει αν είναι ικανά να έχουν πρόσβαση στην επανόρθωση, ιδίως, κατά πόσο παρέχονται οικονομική αποζημίωση. Όταν ένα διακινηθέν πρόσωπο δεν συνεργάζεται με τις αρχές, δεν είναι ασυνήθιστο η έρευνα της υπόθεσής του να μην εκκινήσει. Σε νομικά καθεστάτα όπου η κατάσταση του θύματος είναι αυστηρά συνδεδεμένη με την ύπαρξη ποινικών ερευνών και διαδικασιών, αυτό σημαίνει πως το διακινηθέν άτομο δεν θα παρέχεται το καθεστώς του θύματος εμπορίας ανθρώπων, συνελώς περιορίζοντας την ικανότητά του ή καθιστώντας αδύνατο να αποκτήσουν πρόσβαση σε επανόρθωση. Πηγάζοντας από την αρχή πως η πρόσβαση σε υποστήριξη δεν πρέπει υπό καμία περίπτωση να εξαρτάται από την συνεργασία του διακινηθέντος ατόμου με τις αρχές,³⁶³ πρόσβαση στην επανόρθωση δεν μπορεί, επομένως, να περιοριστεί ή αρνηθεί σε περιπτώσεις όπου καμία ποινική έρευνα δεν λαμβάνει χώρα.

Αντιστοίχως, διακινηθέντα άτομα συχνά δεν λαμβάνουν αποζημίωση σε περιπτώσεις όπου η δίωξη δεν ήταν επιτυχής, ή όπου οι καταδικασθέντες δράστες έχουν ανεπαρκείς πόρους για την επαρκή αποζημίωση του θύματος. Η κατάσταση έρχεται σε αντίθεση με το Σχέδιο Βασικών Αρχών, το οποίο δηλώνει σαφώς πως τα διακινηθέντα άτομα έχουν το δικαίωμα να λάβουν αποζημίωση, ανεξάρτητα με το αν οι δράστες έχουν καταδικαστεί.³⁶⁴

363 Ο.π., παρ. 8(b).

364 Ο.π., παρ. 9.

Αρχή 7: Συνεργασία και παρακολούθηση

Συνεργασία, είτε εγχώρια είτε διεθνής, είναι ένα βασικό στοιχείο όλων των αρχών που συμπεριλαμβάνονται σε αυτό το έγγραφο. Είναι ιδιαίτερος σημαντικό στην διασφάλιση μίας ασφαλούς επιστροφής και πρόσβασης σε αποτελεσματική επανόρθωση των διακινηθέντων ατόμων, καθώς και στην αναζήτηση βιώσιμων λύσεων που δεν εκθέτουν το θύμα σε περαιτέρω βλάβες. Παρόλα αυτά, η πρακτική έχει δείξει πως η συνεργασία μεταξύ αυτών που συμμετέχουν στην επιστροφή των διακινηθέντων ατόμων είναι συχνά *ad hoc* και, επομένως, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από οργανωτικές ή προσωπικές επαφές.³⁶⁵ Ειδικότερα, η απουσία προσυμφωνημένων προτύπων, πρωτοκόλλων και μοντέλων τόσο για εγχώρια όσο και διεθνή συνεργασία είναι μία σημαντική αδυναμία. Η έλλειψη επικοινωνίας για τις διαθέσιμες υπηρεσίες αποτρέπει τις αρχές στις χώρες προορισμού από το να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους για διασφάλιση μίας ασφαλούς επιστροφής και πρόσβαση σε επαρκή επανόρθωση των διακινηθέντων προσώπων, καθώς και από το να προσπαθήσουν να προσδιορίσουν βιώσιμες λύσεις.³⁶⁶

Στο πλαίσιο της επιστροφής, συνεργασία μεταξύ κρατικών αρχών της χώρα προέλευσης και προορισμού φαίνεται να είναι σε μεγάλο βαθμό περιορισμένη σε προξενική συνδρομή στην αναγνώριση και παροχή ταξιδιωτικών εγγράφων για το διακινηθέν πρόσωπο. Τέτοια συνεργασία τυπικά ενισχύεται μέσω της εφαρμογής επισήμων προγραμμάτων υποβοηθούμενης εκούσιας επιστροφής.³⁶⁷ Η εκούσια υποβοηθούμενη επιστροφή μεταναστών συχνά αναλαμβάνεται από εταιρους υλοποίησης- συνήθως τον ΔΟΜ, άλλον διεθνή οργανισμό ή μία ΜΚΟ.³⁶⁸ Η έλλειψη σωστών και επαρκών εγγράφων και μία αδύναμη ή ανύπαρκτη συνεργασία μεταξύ χωρών προέλευσης και προορισμού στην επίλυση προβλημάτων εγγράφων αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για τα διακινηθέντα άτομα στην άσκηση του δικαιώματος

365 Cuzuioc-Weiss and Lacroix, Study on Post-Trafficking, σελ. 122.

366 Surtees, Listening to Victims, ό.π., σημείωση 77, σελ. 44.

367 "Programmes and Strategies in the EU Member States", European Migration Network, ό.π., σημείωση 13, σελ. 78.

368 Ό.π., σελ. 7. Σε κάποιες χώρες, συμφωνίες ή μνημόνια κατανόησης έχουν υπογραφεί μεταξύ της κυβέρνησης και του ΔΟΜ που περιγράφουν τους αντίστοιχους ρόλους και υποχρεώσεις των κυβερνητικών οργανισμών και του ΔΟΜ στην εφαρμογή της πολιτικής επιστροφής (ό.π., σελ. 53) Επιπλέον, ο ΔΟΜ είναι επίσης υπεύθυνος για την οργάνωση της υποδοχής, υποστήριξη επανένταξης με την άφιξη στην χώρα προέλευσης και για συγκεκριμένες ρυθμίσεις, όπως διαμετακόμιση και βοήθεια αποδοχής ή συνοδούς, για την διασφάλιση μίας ασφαλούς και αξιοπρεπούς επιστροφής (Πληροφορίες από τον εκπρόσωπο του ΔΟΜ, 8 Δεκεμβρίου 2011). Μία μελέτη έχει δείξει πως, όταν η επιστροφή έχει διεξαχθεί από τον ΔΟΜ, άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις και διεθνείς οργανισμοί εμπλέκονται συχνά στο να παρέχουν συγκεκριμένες πτυχές της υποστήριξης (Jobe, The Causes and Consequences of Re-Trafficking, ό.π., σημ 39, σελ. 50).

αναχώρησης και επιστροφής. Αποτυχίες στην διμερή συνεργασία συχνά οδηγούν σε καταστάσεις όπου τα έγγραφα που επιτρέπουν την επιστροφή καθυστερούν ή δεν εκδίδονται καθόλου. Έχει αναφερθεί πως, κατά περίπτωση, κάποιες χώρες προέλευσης έχουν αρνηθεί να δεχτούν τους δικούς τους πολίτες λόγω αβεβαιότητας αναφορικά με την ταυτότητα του προσώπου.³⁶⁹

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο έχει αναγνωριστεί είναι αυτό της μειωμένης συνεργασίας μεταξύ κρατικών αρχών και ΜΚΟ της χώρας προέλευσης.³⁷⁰ Σε έναν αριθμό χωρών, ο μηχανισμός εθνικής παραπομπής έχει εδραιωθεί για να επισημοποιήσει συνεργασία μεταξύ κυβερνητικών υπηρεσιών και μη κυβερνητικών οργανώσεων.³⁷¹ Παρόλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί πως το μοντέλο παραπομπής σε διαφορετικές χώρες διαφέρει σημαντικά, όπως και το εύρος και πεδίο εφαρμογής τους.³⁷² Στις περισσότερες χώρες με εθνικούς μηχανισμούς παραπομπής, η κοινωνία των πολιτών παίζει σημαντικό ρόλο στον εθνικό συντονισμό των τρόπων αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης και της επιστροφής.³⁷³ Σε μερικές χώρες, επίσημες συμφωνίες συνεργασίας έχουν συναφθεί μεταξύ ΜΚΟ και κρατικών αρχών. Οι εν λόγω συμφωνίες συνεργασίας καθορίζουν τους ρόλους και τις ευθύνες της αστυνομίας και συμβουλευτικών κέντρων για διακινηθέντα άτομα, συμπεριλαμβανομένης και της παραπομπής, ανταλλαγή πληροφοριών και διεξαγωγή των προ της επιστροφής αξιολογήσεων κινδύνου.³⁷⁴

Προβλήματα με την συνεργασία μπορεί να αποτρέψουν τα θύματα από την πρόσβαση στο πλήρες εύρος της διαθέσιμης υποστήριξης και υπηρεσιών, και μπορεί να τους περιορίσει σε υποστήριξη παρεχόμενη σε αυτούς από συγκεκριμένες υπηρεσίες και τους συνεργάτες τους.³⁷⁵ Τέτοια προβλήματα μπορεί επίσης να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια του θύματος, ιδιαίτερος αν μία έλλειψη συνεργασίας επηρεάσει τις προ της επιστροφής αξιολογήσεις κινδύνου ή την παροχή προστασίας. Για παράδειγμα, σε ορισμένες χώρες έχει αναφερθεί πως η δυσκολίες στην συνεργασία μεταξύ των αρχών επιβολής και αυτών που παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επιστρέφοντα θύματα έχει οδηγήσει σε ανεπαρκείς εκτιμήσεις κινδύνου.³⁷⁶

Εκτός από τον μηχανισμό εθνικής παραπομπής, μερικά κράτη έχουν επίσης επισημοποιήσει συνεργασία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών και κοινωνίας των πολιτών

369 "Programmes and Strategies in the EU Member States", European Migration Network, ό.π., σημείωση 13, σελ. 58.

370 UNODC, Human Trafficking in the Baltic Sea Region, ό.π., σημείωση 37, σελ. 39.

371 ΟΑΣΕ/ΓΔΘΔΑ, Εθνικοί Μηχανισμοί Παραπομπής -Ενώνοντας Προσπάθειες για την Προστασία των Δικαιωμάτων Διακινηθέντων Ατόμων: Ένα Πρακτικό Εγχειρίδιο (Βαρσοβία: Γ. Δ. Θ. Δ. Α., 2004).

372 Surtees, Listening to Victims, ό.π., σημείωση 77, σελ. 47.

373 Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου του ΟΑΣΕ και Συντονιστή στην Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, Προσπάθεια για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων στην Ζώνη του ΟΑΣΕ: Μηχανισμοί Συντονισμού και Αναφοράς (Βιέννη: ΟΑΣΕ, 2008), σελ. 11.

374 Βλέπε, για παράδειγμα Kooperationskonzept für die Zusammenarbeit von Fachberatungsstellen und Polizei für den Schutz von Opferzeugen/innen von Menschenhandel zum Zweck der sexuellen Ausbeutung, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2007 (μόνο στα γερμανικά).

375 Surtees, Listening to Victims, ό.π., σημείωση 77, σελ. 44.

376 UNODC, Human Trafficking in the Baltic Sea Region, ό.π., σημείωση 37, σελ. 43.

μέσω νομοθεσίας ή καταστατικών, ή μέσω εγγράφων πολιτικής ή πρωτόκολλα. Η ύπαρξη εθνικών προγραμμάτων κατά της ανθρώπινης εμπορίας που καθορίζουν τον ρόλο βασικών παραγόντων έχει συνεισφέρει στην αύξηση του συντονισμού στην απάντηση στην εμπορία ανθρώπων.³⁷⁷

Έχουν διατυπωθεί ανησυχίες σχετικά με την ύπαρξη, ποιότητα και διάρκεια της παρακολούθησης που λαμβάνει χώρα μετά από την επιστροφή του θύματος και κατά την περίοδο επανένταξής του. Περιορισμένες χώρες προορισμού, ή ακόμα και προέλευσης, διατηρούν επαφή με τα θύματα μετά την επιστροφή.³⁷⁸ Ακόμα και χώρες προέλευσης που παρέχουν υποστήριξη επανένταξης αναφέρουν στις περισσότερες περιπτώσεις μία έλλειψη αποτελεσματικών μεθόδων παρακολούθησης μετά την επιστροφή.

Τα διεθνή νομικά πρότυπα ρυθμίζουν την συνεργασία μεταξύ κρατών, όπως επίσης και μεταξύ των κρατικών και μη κρατικών ομολόγων εντός του κράτους. Παρόλα αυτά, η διαδικασία παρακολούθησης παραμένει αόριστα ρυθμιζόμενη. Ενώ το UNTOC και το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων επικεντρώνονται κυρίως σε διακρατική συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών επιβολής του νόμου,³⁷⁹ το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων επίσης προτείνει συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ και κοινωνίας των πολιτών στην παροχή υποστήριξης στο θύμα.³⁸⁰

Το Συμβούλιο της Ευρώπης επιβάλλει μία σειρά υποχρεώσεων στις χώρες προέλευσης και προορισμού για μεταξύ τους συνεργασία και συνεργίας σε κάθε στάδιο της διαδικασίας επιστροφής. Όπως έχει αναγνωριστεί από την Σύμβαση Ανθρώπινης Εμπορίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, η συνεργασία είναι ιδιαίτερως σημαντική όταν γίνεται προσπάθεια για την εξακρίβωση των ταυτοτήτων και παροχή εγγράφων ταυτότητας και ταξιδιωτικές άδειες στα θύματα διακίνησης.³⁸¹ Απαιτεί οι χώρες προέλευσης να επιβεβαιώσουν την εθνικότητα ή κατάσταση παραμονής του θύματος, και να εκδώσουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα ή άλλη εξουσιοδότηση για να επιτραπεί στο θύμα να ταξιδέψει και να ξαναμπει στην χώρα προέλευσης.³⁸² Επιπλέον απαιτεί το Κράτος να υιοθετήσει νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να εδραιώσει προγράμματα επιστροφής τα οποία περιλαμβάνουν τους σχετικούς εθνικούς ή διεθνείς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις,³⁸³ και

377 Hancilova and Massey, Legislation and the Situation Concerning Trafficking in Human Beings, ό.π., σημείωση 80, σελ. 93.

378 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (ΕΔΜ), Προγράμματα και Στρατηγικές, σελ. 79.

379 UNTOC, αριθ. 27, Πρωτόκολλο ΟΗΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, αριθ. 9(4), 11(6). Το άρθρο 9(5) του Πρωτοκόλλου για την Εμπορία Ανθρώπων του ΟΗΕ επίσης περιγράφει διμερή και πολυμερή συνεργασία για την μείωση του φόρτου.

380 Πρωτόκολλο του ΟΗΕ περί Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 6(3), επίσης επαναλαμβανόμενο στα αριθ. 9(3) και 10(2).

381 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 16(4).

382 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 16.

383 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 16(5). Βλέπε επίσης άρθρα 32-34 της Σύμβασης

ενθαρρύνει τα κράτη να εδραιώσουν στρατηγικές συνεργασίες με ΜΚΟ και την κοινωνία των πολιτών προς την επίτευξη των στόχων της σύμβασης.³⁸⁴

Ο ΟΑΣΕ επιβεβαιώνει την κρίσιμη σημασία αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων φορέων στις χώρες προέλευσης, διέλευσης και προορισμού για την επιστροφή και επανένταξη των θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων. Προτείνει τα κράτη να θεσπίσουν εθνικούς μηχανισμούς παραπομπής για την διευκόλυνση συντονισμού και στρατηγικών συνεργασιών μεταξύ κρατών, κοινωνίας των πολιτών και άλλων φορέων που εργάζονται για την προστασία και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των διακινηθέντων προσώπων.³⁸⁵ Ο ΟΑΣΕ δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην ανάγκη για ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ αστυνομίας και ΜΚΟ στην αναγνώριση, πληροφόρηση και προστασία θυμάτων, καθώς και στην συνεργασία μεταξύ πρεσβειών και προξενείων για την ταχεία εξακρίβωση προσωπικών στοιχείων.³⁸⁶ Σε αυτό το πλαίσιο, εθνικοί μηχανισμοί παραπομπής πρέπει να λειτουργήσουν προς την ενίσχυση συνεργατικών ρυθμίσεων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο μεταξύ του προσωπικού επιβολής νόμου, επιθεώρησης εργασίας, μονάδων κοινωνικής προστασίας, ιατρικών ιδρυμάτων, αξιωματούχων υπηρεσιών συνόρων και μετανάστευσης, οργανώσεων κοινωνίας των πολιτών, υπηρεσιών συμπαράστασης θυμάτων και επιχειρηματικής κοινότητας.³⁸⁷ Επιπλέον, τα συμμετέχοντα κράτη πρέπει, μέσω εθνικών μηχανισμών παραπομπής ή άλλων σχετικών δομών, να επιτρέψουν στις ΜΚΟ, σε συνδικάτα και υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας να εκκινήσουν παραπομπές για την υποστήριξη των θυμάτων όλων των μορφών εμπορίας και να συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.³⁸⁸

Ο ΟΑΣΕ συνιστά τα κράτη να ενισχύσουν την συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αξιωματούχων, ιδιαίτέρως μεταξύ προσωπικού πρεσβειών και προξενείων για την διευκόλυνση της ταχείας εξακρίβωσης προσωπικών στοιχείων και την αποφυγή αθέμιτης ή αδικαιολόγητης καθυστέρησης.³⁸⁹ Επιπλέον, τα κράτη που παίρνουν μέρος πρέπει να ενισχύσουν την διεθνή συνεργασία μεταξύ διεθνών μηχανισμών παραπομπής ή άλλων αρμόδιων εθνικών φορέων και να συνεχίσουν να εργάζονται προς μία ενισχυμένη, ολοκληρωμένη και συντονισμένη προσέγγιση στην πρόληψη

384 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 35.

385 Υπουργικό Συμβούλιο του ΟΑΣΕ, «Δήλωση περί Εμπορίας Ανθρώπων» (“Declaration On Trafficking in Human Beings”), Πόρτο 7 Δεκεμβρίου 2002 (MC(10). JOUR/2), <<http://www.osce.org/odihr/23862?download=true>>; Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος V, Παρ. 3(1). Για περισσότερες πληροφορίες για εθνικούς μηχανισμούς παραπομπής βλ. ΟΑΣΕ/ΓΔΘΔΑ, Εθνικοί Μηχανισμοί Παραπομπής.

386 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος V, παρ. 5.2.

387 ΟΑΣΕ Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου Αριθ. 14/06, παρ. 2.

388 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος IV, παρ. 1.2. Προτείνει επίσης αύξηση των διεπιστημονικών συνεργασιών στο πλαίσιο εθνικών μηχανισμών παραπομπής με στόχο την διευκόλυνση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ δημόσιων αρχών, ΜΚΟ, συνδικάτων και άλλων αρμόδιων ιδρυμάτων που ασχολούνται με προγράμματα καταπολέμησης των διακρίσεων και προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών, παιδών, μελών εθνικών ομάδων, εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων και μεταναστών, καθώς επίσης και με την ταυτοποίηση των διακινηθέντων προσώπων και προώθηση της προστασίας των δικαιωμάτων τους (βλ. ο.π., μέρος V παρ. 2).

389 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος V, παρ. 5.2.

και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και στην προστασία και υποστήριξη των θυμάτων σε διασυννοριακές υποθέσεις.³⁹⁰

Η συνεργασία μεταξύ κρατικών φορέων και ΜΚΟ, καθώς επίσης και με διεθνείς οργανισμούς, για την βοήθεια θυμάτων εμπορίας προβλέπεται επίσης από ένα πρόγραμμα που αναπτύχθηκε από την Κοινοπολιτεία των Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), για την ενίσχυση της συνεργασίας προς την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.³⁹¹

Ομοίως, η Οδηγία περί Εμπορίας Ανθρώπων της ΕΕ απαιτεί την συνεργασία οργανισμών στήριξης με οργανισμούς κοινωνίας των πολιτών προς την θέσπιση εθνικών εισηγητών ή αντίστοιχων μηχανισμών.³⁹² Το Σχέδιο της ΕΕ για τις Βέλτιστες Πρακτικές επίσης προτείνει την εδραίωση της συνεργασίας μεταξύ δημοσίων αρχών και οργανισμών κοινωνίας των πολιτών, για παράδειγμα θέτοντας συμφωνημένους κανόνες για την προώθηση αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης.³⁹³ Το Έγγραφο Δράσης της ΕΕ για την ενίσχυση της εξωτερικής διάστασης της ΕΕ στην δράση εναντίον της εμπορίας ανθρώπων υπογραμμίζει την σημασία δικτύωσης και ανταλλαγών μεταξύ των χωρών της ΕΕ από οργανισμών που ασχολούνται με την παροχή βοήθειας σε θύματα.³⁹⁴ Σε περιπτώσεις όπου το θύμα προς επιστροφή είναι ένας ασυνόδευτος ανήλικος, Το Ψήφισμα του Συμβουλίου 97/C 221/03 αναφορικά με ασυνόδευτους ανηλικούς που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών αναφέρει πως οι αρχές πρέπει να συνεργαστούν με διεθνείς οργανισμούς όπως η UNICEF, καθώς και με

390 Σημαντικά, ο ΟΑΣΕ επίσης επιχειρεί να ενισχύσει την διεθνή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων φορέων σε χώρες προέλευσης, διέλευσης και προορισμού στους Ασιατικούς και Μεσογειακούς Εταίρους του ΟΑΣΕ για Συνεργασία, ιδιαίτερος στην εγκαθίδρυση κοινών ερευνητικών ομάδων (βλέπε 2013 Προσθήκη στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ, μέρος V 3, παρ. 5). Ασιατικοί Εταίροι του ΟΑΣΕ για Συνεργασία περιλαμβάνουν την Ιαπωνία, Νότια Κορέα, Ταϊλάνδη και Αφγανιστάν, ενώ από τον Μάρτιο του 2014 οι Μεσογειακοί Εταίροι του ΟΑΣΕ για Συνεργασία είναι η Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Μαρόκο και Τунησία.

391 Βλέπε Πρόγραμμα της Κοινοπολιτείας των Ανεξάρτητων Κρατών για την Συνεργασία των Μελών της ΚΑΚ στην καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων 2014-2018, 25 Οκτωβρίου 2013, παρ. 4.4.

392 Οδηγία της ΕΕ για την Εμπορία Ανθρώπων, αριθ. 11(4) και 19. Το σημείο 6 της Οδηγίας επίσης προτείνει την στενή συνεργασία με οργανισμούς κοινωνίας των πολιτών για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της επίδρασης των μέτρων κατά της εμπορίας. Η Διακήρυξη των Βρυξελλών ομοίως συνιστά την ανάπτυξη ανταλλαγών μεταξύ ΜΚΟ, κοινωνικών λειτουργών και άλλων από τις χώρες προέλευσης, διέλευσης και προορισμού που ενδιαφέρονται για βοήθεια θυμάτων. (βλέπε Διακήρυξη των Βρυξελλών, σελ. 14).

393 Ευρωπαϊκή Ένωση, EU Plan on Best Practices, Standards and Procedures for Combating and Preventing Trafficking in Human Beings (2005/C 311/01), 9 Δεκεμβρίου 2005, 2005/C 311/01, παρ. 5(i). Η Ομάδα Εμπειρογνομήμων της ΕΕ προτείνει την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ κρατών και ΜΚΟ προς την ανάπτυξη προγραμμάτων ασφαλούς επιστροφής για την διασφάλιση της πρόσβασης των θυμάτων σε άμεση και μακροπρόθεσμη βοήθεια (βλέπε Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομήμων της ΕΕ, έγγ. 110). Επιπλέον ο ICMPPD προτείνει την ανάπτυξη «διεθνών μηχανισμών παραπομπής» ως μέρος των εθνικών μηχανισμών παραπομπής του κράτους. Στο πλαίσιο της επιστροφής, αυτοί οι μηχανισμοί περιγράφουν τους ρόλους και τις δραστηριότητες των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών υπηρεσιών στην διεξαγωγή της επιστροφής και, ιδιαίτερος, καθορίζουν τις πληροφορίες που η κάθε υπηρεσία απαιτείται να παρέχει στην άλλη (βλέπε ICMPPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σφ. 24-25). Η Ομάδα Εμπειρογνομήμων της ΕΕ επίσης συνιστά την σύναψη συμφωνιών συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών χωρών προέλευσης και προορισμού που εμπεριέχουν τον διορισμό ατόμων επαφής στις πρεσβείες και στα προξενεία που θα ασχολούνται με τα διακινηθέντα άτομα και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. (βλέπε Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομήμων της ΕΕ, σελ. 198).

394 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έγγραφο Δράσης για την ενίσχυση της εξωτερικής διάστασης της ΕΕ στην δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων. προς την Παγκόσμια Δράση της ΕΕ εναντίον της Εμπορίας Ανθρώπων, GS/ACA/Id 1, 11450/5/09 REV 5, σελ. 23.

αρμόδιες ΜΚΟ ώστε να διαπιστωθεί η διαθεσιμότητα εγκαταστάσεων υποδοχής και φροντίδας στις χώρες προέλευσης.

Μερικές χώρες έχουν αναπτύξει διμερείς συμφωνίες ειδικά όσον αφορά την επιστροφή ασυνόδευτων ανηλίκων. Παρόλα αυτά, αυτές οι συμφωνίες έχει βρεθεί πως είναι αναποτελεσματικές ή πως δεν ακολουθούνται από την κατάλληλη υποστήριξη και μέτρα ένταξης στις χώρες προέλευσης.

Δεν υπάρχουν απλά διεθνή νομικά πρότυπα στο πεδίο της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων σχετικά με την παρακολούθηση επιμέρους περιπτώσεων διακινηθέντων προσώπων υπό επανένταξη.³⁹⁵

Η κατάσταση που εμπλέκονται παιδιά ως θύματα αποτελεί εξαίρεση σε αυτών τον κανόνα. Αντλώντας από το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνει περιοδική εξέταση της μεταχείρισης και των καταστάσεων της τοποθέτησής του/της, όπως προβλέπεται από το UNCRC,³⁹⁶ οι Κατευθυντήριες Γραμμές της UNICEF προβλέπουν παρακολούθηση της κατάστασης ενός παιδιού ακολούθως της επανένωσης του/της με την οικογένειά του/της και/ή την τοποθέτησή του σε ένα κατάλληλο κέντρο φροντίδας.³⁹⁷ Σε περίπτωση επανένωσης του παιδιού με την οικογένεια, επισκέψεις παρακολούθησης στην οικογένεια πρέπει να γίνονται από την αρμόδια αρχή για μία μεγάλη περίοδο, μέχρι το παιδί να φτάσει την ηλικία ενηλικίωσης, ώστε να διασφαλιστεί πως δέχεται την κατάλληλη μεταχείριση και δεν υπάρχει κίνδυνος εκ νέου εμπορίας.³⁹⁸

Στην ζώνη του ΟΑΣΕ, η παρακολούθηση είναι πιο πιθανό να γίνει όταν η επιστροφή γίνεται μέσω του ΔΟΜ. Το Εγχειρίδιο ΔΟΜ περί της Άμεσης Βοήθειας για Θύματα Εμπορίας Ανθρώπων προτείνει αναφορά παρακολούθησης να γίνεται μία φορά τον μήνα κατά την διάρκεια των πρώτων τριών μηνών της επανένταξης, ακολουθούμενη από το λιγότερο δύο επιπλέον αναφορές ανά τρίμηνο.³⁹⁹ Όπου ο ΔΟΜ παρακολούθησε την επανένταξη των θυμάτων μετά την επιστροφή, η περίοδος παρακολούθησης είχε εύρος από έναν μήνα έως τρία χρόνια, με την πλειοψηφία των υποθέσεων να παρακολουθούνται για λιγότερο από έναν χρόνο.⁴⁰⁰ Καθοδήγηση επί του θέματος μπορεί επίσης να βρεθεί στις Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας για Διεθνείς Μηχανισμούς Παραπομπής, που αναπτύχθηκαν από τον ICMPD, που προτείνει η παρακολούθηση υποθέσεων και η διαδικασία αξιολόγησης να

395 Το Πρόγραμμα της ΚΑΚεπί της Συνεργασίας των Μελών της ΚΑΚ για την καταπολέμηση της εμπορίας Ανθρώπων 2014-2018 προβλέπει την συστηματική ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των αρμόδιων φορέων των κρατών μελών της ΚΑΚ.

396 UNCRC, αριθ. 25.

397 Κατευθυντήριες Γραμμές της UNICEF για την Εμπορία Ανθρώπων, παρ. 9.4.

398 Ο.π..

399 Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), Εγχειρίδιο επί της Άμεσης Βοήθειας των Θυμάτων της Εμπορίας Ανθρώπων (Γενεύη: ΔΟΜ, 2007), σ. 103-104.

400 Jobe, The Causes and Consequences of Re-Trafficking, ό.π., σημείωση 39, σ 49-50.

συμπεριλαμβάνονται στην μακροπρόθεσμη υποστήριξη και η κοινωνική ένταξη να παρέχεται στα διακινηθέντα άτομα.⁴⁰¹

Ένα επιπλέον επίπεδο παρακολούθησης, σχετικά με την πολιτική και προγραμματική εποπτεία, πρέπει επίσης να αναφερθεί. Το Συμβούλιο της Ευρώπης προβλέπει πως τα κράτη «πρέπει να εξετάσουν» τον διορισμό εθνικών εισηγητών ή άλλους μηχανισμούς για την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων κρατικών ιδρυμάτων κατά της εμπορίας ανθρώπων και την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας.⁴⁰² Ενώ αυτό το επίπεδο ελέγχου δεν αναφέρεται στον έλεγχο των εξελίξεων σε επιμέρους περιπτώσεις διακινηθέντων ατόμων που επεστράφησαν, η αποτελεσματική εφαρμογή τέτοιων ελέγχων ωφελεί την συγκεκριμένη ομάδα διακινηθέντων ατόμων.

Μία παρόμοια σύσταση έχει τεθεί στο Σχέδιο Δράσης του ΟΑΣΕ.⁴⁰³ Επιπλέον, οι Αρχές της Εμπορίας Ανθρώπων της ύπατης αρμοστείας, προτείνουν την σύσταση μηχανισμών για την παρακολούθηση της επίδρασης των νόμων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των πολιτικών, των προγραμμάτων και των παρεμβάσεων στα ανθρώπινα δικαιώματα και την ενθάρρυνση των ΜΚΟ που εργάζονται με θύματα εμπορίας να συμμετέχουν στον έλεγχο και αξιολόγηση της επίδρασης των μέτρων κατά της εμπορίας στα ανθρώπινα δικαιώματα.⁴⁰⁴

401 ICMPD TRM Κατευθυντήριες Γραμμές, σ. 69, 76 και 115.

402 Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, αριθ. 29(4).

403 ΟΑΣΕ Σχέδιο Δράσης, μέρος VI, παρ. 1.

404 ΟΗCHR, Αρχές Εμπορίας Ανθρώπων, κατευθυντήριες γραμμές 1.7 και 3. Βλέπε επίσης σχολιασμό της ΟΗCHR για τις Συνιστώμενες Αρχές και Κατευθυντήριες γραμμές, σ. 93.